

SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS LITÚRGICS

MISCELLÀNIA LITÚRGICA
CATALANA

XXXIII

<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC> • ISSN (ed. impresa): 0213-0742 • ISSN (ed. electrònica): 2013-4010

ATENEU UNIVERSITARI
SANT PACIÀ

Institut
d'Estudis
Catalans

MISCELLÀNIA LITÚRGICA CATALANA

XXXIII

SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS LITÚRGICS

MISCEL·LÀNIA LITÚRGICA
CATALANA

XXXIII

BARCELONA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
ATENEU UNIVERSITARI SANT PACIÀ

2025

Miscel·lània Litúrgica Catalana

Consell de Redacció

Marc Sureda i Jubany, *president*

Sebastià Janeras i Vilaró

Cristina Godoy i Fernández

Gabriel Seguí i Trobat, *representant permanent de l'ILF-AUSP*

Montserrat Pagès i Paretas

Joaquim Garrigosa Massana

Isabel Juncosa i Ginestà

© d'aquesta edició, Institut d'Estudis Catalans
i Ateneu Universitari Sant Pacià.

© dels textos, els seus autors.

Editada per la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics,
filial de l'Institut d'Estudis Catalans
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Text original revisat lingüísticament per la
Unitat d'Edició del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Edicions de la Ela Geminada
Imprès a Service Point FMI, SA

ISSN (ed. electrònica): 2013-4010

ISSN (ed. impresa): 0213-0742

Dipòsit Legal: B. 32092-1984

Els continguts de MISCEL·LÀNIA LITÚRGICA CATALANA estan subjectes — llevat que s'indiqui el contrari en el text, en les fotografies o en el material gràfic — a una llicència Reconeixement - No comercial - Sense obres derivades 3.0 Espanya de Creative Commons, el text complet de la qual es pot consultar a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>. Així, doncs, s'autoritza el públic en general a reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada.

TAULA

	<i>Pàgina</i>
Membres de la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics	7
Montserrat PAGÈS I PARETAS, <i>L'església preromànica de Sant Martí del Forn del Vidre</i>	9
Matthias M. TISCHLER i Eulàlia VERNET I PONS, <i>Un nou fragment d'una còpia primerenca de l'Homiliari de Luculenci procedent de Sant Mateu de Bages (Vic, Arxiu i Biblioteca Episcopal, fragm. XXV/28)</i>	21
Juan Pablo RUBIO SADIA, OSB, <i>La romanización en las catedrales de Mallorca, Valencia y Cartagena. Los modelos litúrgicos de los breviarios diocesanos</i>	37
Anna GUDAYOL I TORELLÓ, <i>Un devocionari catalano-flamenc conservat a Colònia (Kolumba, Hs. König 13): descripció del contingut i edició de les pregàries en català</i>	67
Joaquim GARRIGOSA MASSANA, <i>Aplecs de fragments musicals monòdics a diversos arxius (II): Andorra, Barcelona (ACA, AHCB), Brusselles (BR), Girona (ACG, ADG, AHG i Col·lecció Vila), Lleida (MDLL), Manresa (ACBG), París (BNF), Reus (AMRE), Sòria (BP), Solsona (ADS) i Tarragona (AHAT)</i>	101

MEMBRES DE LA SOCIETAT CATALANA
D'ESTUDIS LITÚRGICS

Jesús Alturo i Perucho
Josep Amengual i Batle
Narcís M. Amich Raurich
Juan Carlos Asensio Palacios
Màrius Bernadó i Tarragona
Gerardo Boto Varela
Michael S. Carlin
Dominique de Courcelles
Francesc Fité i Llevot
Ignasi M. Fossas i Colet
Joaquim Garrigosa i Massana, *tresorer*
Cristina Godoy i Fernández, *vicepresidenta*
Anna Gudayol i Torelló
Sebastià Janeras i Vilaró, *president*
Isabel Juncosa i Ginestà, *vocal*
Julián Martín Abad
Rosa M. Martín i Ros
Josep M. Masnou i Pratdesaba
Montserrat Pagès i Paretas, *vocal*
Eduardo Pire Mayol
Gabriel Ramis i Miquel
Juan Pablo Rubio Sadia
Santiago Ruiz Torres
Lourdes de Sanjosé Llongueras
Gabriel Seguí i Trobat, *vocal*
Matthieu Smyth
Marc Sureda i Jubany, *secretari i director de publicacions*
Sergi Zauner Espinosa

L'ESGLÉSIA PREROMÀNICA DE SANT MARTÍ DEL FORN DEL VIDRE

per Montserrat PAGÈS I PARETAS

RESUM

Estudi de l'església preromànica de Sant Martí del Forn del Vidre, actualment en molt mal estat, de gran interès arquitectònic per la seva capçalera trilobulada, amb tres absis disposats en forma de creu, model importat de l'Orient cristià, força rar en el preromànic europeu. Situada vora l'antiga Via Domitia, prop del coll de Panissars, és documentada el 844, quan era una cella de l'abadia de Sant Hilari de Carcassona, com un precepte de Carles el Calb corrobora.

Paraules clau: Sant Martí del Forn del Vidre, arquitectura preromànica.

THE PRE-ROMANESQUE CHURCH OF SANT MARTÍ DEL FORN DEL VIDRE

ABSTRACT

This is a study of the pre-Romanesque church of Sant Martí del Forn del Vidre. Currently in very poor condition, its architectural interest lies in its three-lobed East end with three apses arranged in the shape of a cross, a model imported from the Christian East that is quite rare in the European pre-Romanesque. Standing next to the ancient Via Domitia, near the Panissars Pass, it is on record from the year 844, when it was a cell belonging to the abbey of Saint-Hilaire of Carcassonne, as shown by a privilege of Charles the Bald.

Keywords: Sant Martí del Forn del Vidre, pre-Romanesque architecture.

Sant Martí del Forn del Vidre és una interessant església preromànica, desafectada del culte,¹ mig enderrocada i actualment plena de grafit, i, tanmateix, molt interessant per la seva estructura poc corrent dins de l'arquitectura preromànica. El més destacat de l'edifici és la seva capçalera trilobulada, amb tres absis disposats en forma de creu, estructura coneguda d'antic al Mediterrani oriental, que als segles IX-XI reapareix a Occident en esglésies preromàniques i del primer romànic, si bé no és gaire freqüent. A Catalunya serà coneguda i emprada sobretot a partir del primer romànic, és a dir, del segle XI. Tanmateix, l'església del Forn del Vidre és anterior, com les característiques constructives de l'edifici indiquen – tant en planta com en alçat –, així com el tipus d'aparell en espiga.

L'edifici és situat en un lloc antigament molt estratègic, prop de la Via Domitia romana, que travessava la Gàl·lia narbonesa i enllaçava Itàlia amb Hispània. En època carolíngia, era una *cella* de l'abadia de Sant Hilari de Carcassona. El 1727, a migdia, se li adossà una masia que l'englobà i envaí en bona part, la qual cosa ens indica que aleshores ja no tenia culte.

Efectivament, l'església apareix citada en un precepte carolingi atorgat per Carles el Calb al monestir de Sant Hilari de Carcassona, vers el 844, pel qual el rei confirma a l'abadia les seves possessions, entre les quals, tres cel·les situades en el *pagus* de Rosselló: la de Sant Esteve de Nidoleres (terme de Tresserra), la de Sant Martí «in monte Furcato» (ara d'Albera) i la de Sant Martí de «Valle Vitraria», és a dir, Sant Martí del Forn del Vidre. Aquest document carolingi no es coneixia fins ara, de manera que cap dels autors que han estudiat l'església no l'esmenta.² El precepte, en concret, diu:

1. Agraeixo molt a Jordi Mestre i Vergés que m'hi hagués acompanyat i que, d'alguna manera, em fes participar en la campanya que ell i Max Pérez han emprès prop de l'Ajuntament de la Jonquera per salvar l'edifici.
2. Joan BADIA I HOMS, «Sant Martí del Forn del Vidre», a Antoni PLADEVALL I FONT (ed.), *Catalunya romànica*, vol. IX: *Empordà II*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1990, p. 516-517. D'aquest autor vegeu, també, l'obra *L'arquitectura medieval de l'Empordà*, vol. II-A: *Alt Empordà*, Girona, Diputació de Girona, 1978, p. 204-205 i 213-214, i vol. II-B: *Alt Empordà: Notes a la segona edició*, Girona, Diputació de Girona, 1985, p. 560. I de Miquel OLIVA I PRAT, «Noticias sobre iglesias prerrománicas gerundenses», *Revista de Gerona* (Girona), núm. 20 (1962), p. 81-82. Finalment, vegeu, també, Xavier BARRAL I ALTET, *L'art pre-romànic a Catalunya: Segles IX-X*, Barcelona, Edicions 62, 1981, p. 85-86 i 203, i Eduard JUNYENT I SUBIRÀ, *L'arquitectura religiosa a Catalunya abans del romànic*, Barcelona, Curial i Abadia de Montserrat, 1983, p. 117-118.

[...] et in pago Russilionense cellas tres, una quae vocatur Nidolarias super flumen quae dicitur Techus ubi est ecclesia constructa in honore Sancti Stephani, et alia est in monte Furcato ubi est ecclesia constructa in honore Santi Martini et tertia est in monte Albaria, in loco qui vocatur Valle Vitraria, ubi est ecclesia constructa in honore Sancti Martini, cum ipso villare qui dicitur ad Casa Sationi, cum terminis vel adiacentiis illorum.³

Per als historiadors Pere Ponsich i Ramon Ordeig, per bé que el mont Albera, *stricto sensu*, estigui situat immediatament a l'est del Pertús, no hi ha cap mena de dubte que la cella de Sant Martí de «Valle Vitraria» és l'actual església preromànica de Sant Martí del Forn del Vidre,⁴ sobre l'antiga via romana. És més, diuen, també, que «és temptador d'interpretar la “Casa Sationi” com a *Casa Stationis* (la *statio* del *Summa Pyreneum*)». Per tant, l'estratègia del lloc és indubtable.

Cal destacar el fet que aleshores l'església pertanyia al monestir de Sant Hilari de Carcassona, com confirma Carles el Calb. És curiós i ben interessant que, estant situada tan a prop de l'abadia de Santa Maria de Coll de Panissars, o de Panissars, erigida sobre els antics trofeus de Pompeu, no depengués d'aquest monestir. Potser per això, per estar situada massa a prop, els que l'erigiren van subjectar-la a una casa més llunyana, per garantir-li, alhora que la protecció, una mínima independència. Aquest fet, i també que sigui esmentada com a cella, permetria inferir que degué ser construïda per particulars.⁵ Una *cella*, en el cristianisme primitiu, és, o bé una petita capella commemorativa en una àrea funerària, o bé una capella erigida per un anacoreta o per un monjo.⁶

3. Pere PONSICH (cur.), *Catalunya carolíngia*, vol. VI: *Els comtats de Rosselló, Conflent, Vallespir i Fenollet*, text revisat i completat per Ramon Ordeig i Mata, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2006, doc. 36.
4. Pere PONSICH (cur.), *Catalunya carolíngia*, vol. VI: *Els comtats de Rosselló, Conflent, Vallespir i Fenollet*, p. 103.
5. Segons la llegenda (recollida per Francisco MONSALVATJE Y FOSSAS, *Noticias históricas*, vol. XVII, Olot, Impr. y Libr. de Juan Bonet, 1909, p. 201-202, i citada per Joan BADIA I HOMES, 1990, p. 516-517), hauria estat construïda per Carlemany després de vèncer els sarraïns. També es deia que havia estat dels templers i, encara, que era dedicada a la Trinitat, tradició que deu tenir l'origen en un pedró del segle XVII amb la inscripció «SMA. TRINITAS» que hi ha a prop.
6. Fernand CABROL i Henri LECLERCQ, *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, vol. 10, París, Librairie Letouzey et Ané, 1931-1932, s. v. *cella*.

El fet que sigui dedicada a sant Martí (v. 316/317 - 397), l'apòstol de les Gàl·lies i bisbe de Tours, és interessant. Segons Sulpici Sever i Gregori de Tours, Martí, soldat i fill de soldat, degué conèixer el cristianisme a Pavia. El seu acte de caritat amb el pobre se situa el 338, a la guarnició d'Amiens. A la Pasqua del 339 rebé el baptisme i acudí vora el bisbe Hilari de Poitiers. Deixà l'exèrcit, es retirà al priorat de Ligugé, tornà al costat d'Hilari i, més tard, per aclamació popular, esdevingué bisbe de Tours. Morí tornant d'una visita pastoral a Condade (Candes), i el seu cos fou portat fins a Tours a través del riu Loira. Des de Tours, el seu culte de seguida s'expandí per tot Occident. A la Hispània visigòtica, la devoció a sant Martí es coneixia almenys des del segle vi. Tots els calendaris mossàrabs inclouen la seva festa,⁷ la qual cosa demostra que aleshores, quan aquests foren escrits (segles ix i x), que és quan es devia erigir la cella del Forn del Vidre, el seu culte era plenament vigent.

Tots tres absis són coberts amb volta de quart d'esfera; el central, que és més aprofundit, amb el tram de volta de canó lleugerament passada de radi, la qual, d'acord amb les característiques de la planta, i segons una descripció acurada de Joan Badia,⁸ acaba en volta de quart d'esfera. S'adossa a l'extradós de l'arc triomfal, de mig punt una mica ultrapassat, molt destacat, sostingut per uns grossos pilars adossats, amb impostes llises de secció de pla i bisell. L'extradós dels arcs que obren els absis laterals a l'espai central del presbiteri —una mena de creuer que no destaca en alçada, com el triomfal que s'obre a la nau— són arcs de perfil ultrapassat de molt de gruix, recolzats en pilars destacats amb impostes de pla i bisell, llises. A les voltes resten empremtes de les llates de l'encofrat de la seva construcció.

A cadascun dels absis devia haver-hi una petita finestra oberta vers llevant. El 1990, segons Joan Badia, només es podia observar, i des de l'interior, la del costat de tramuntana; és de mig punt sobre muntants avançats. La nau era coberta amb volta de canó de perfil lleugerament ultrapassat, que arrencava d'una banquetta. El 1990, quan Joan Badia la descriví així, ja era derruïda, però en restaven els inicis de la curvatura.

Dues portes s'obrien, una a migdia i l'altra a tramuntana de la nau.

7. Carmen GARCÍA RODRÍGUEZ, *El culto de los santos en la España romana y visigoda*, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas i Instituto Enrique Flórez, 1966, p. 336-342.

8. Joan BADIA I HOMES, 1990, p. 516-517.

Aquesta darrera, que és la més ben conservada, d'arc una mica ultrapassat, format per lloses en disposició radial, amb els muntants avançats, avui és tapiada. L'aparell, en gran part disposat en forma d'espiga, és irregular, lligat amb argamassa, i als angles hi ha carreus, més ben disposats.

SOBRE L'ORIGEN I LA FUNCIO DE L'ESTRUCTURA ARQUITECTONICA TRIABSIDAL

Josep Puig i Cadafalch tracta el tema dels absis tricònquids o tres absis en creu tant en el primer volum com en el segon de la seva obra magna,⁹ avui encara de referència. En el primer, en referir-se a les esglésies de l'antiga seu d'Ègara, que ell ja datava en època visigòtica, i, en el segon, dedicant-los tot un capítol. Diu que aquesta forma, antiquíssima a Catalunya, es troba en esglésies del segle IV a Egipte i per tot el Mediterrani, a Constantinoble, Itàlia i Croàcia, entre altres llocs. En el segon volum, que tracta el primer romànic, diu que tant a França com a Itàlia els exemples d'aquesta forma arquitectònica són nombrosos. De les esglésies que esmenta a Catalunya, les més interessants per la qüestió que ens ocupa són les de Sant Pere de Montgrony, Sant Martí del Brull, Sant Pere i Sant Feliu de Gallifa, Sant Llorenç de Cerdans, Sant Pere d'Abrera, Sant Esteve de Cervelló (avui, Santa Maria) i Sant Bartomeu de la Baronia de Sant Oïsmo, totes del segle XI, d'aquell primer romànic tan característic que ornamenta els murs exteriors amb lesenes i arcuacions cegues, ben diferents, per tant, de Sant Martí del Forn del Vidre.

Joseph Braun, el que fou famós teòleg i liturgista, deia que les cel·les *trichoria* eren petites capelles «quadrangulars, obertes d'una banda, i en forma d'absis les altres tres», bastides a les necròpolis i que, en els primers temps del cristianisme, servien de mausoleus per a celebrar els oficis dels aniversaris dels difunts,¹⁰ en memòria seva.

Xavier Barral, molts anys després, assenyala que la capçalera trilobulada que trobem en el nostre preromànic i en el primer romànic té els seus

9. Josep PUIG I CADAFALCH, *L'arquitectura romànica a Catalunya*, vol. I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1909, p. 312 i seg., i vol. II, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1911, p. 275-290.

10. Josep BRAUN, *Diccionari litúrgic*, traduït de l'alemany per A. Grieria, Barcelona, Foment de Pietat Catalana, 1925, s. v. *cella trichoria*.

orígens en els absis tricònquids romans, i cita Noel Duval.¹¹ Segons Duval, que fou un gran especialista en arqueologia cristiana i antiguitat tardana,¹² en l'arquitectura funerària i religiosa, el pla tricònuqid té una ascendència pagana. En arquitectura cristiana s'utilitza sobretot en baptisteris i mausoleus. L'autor estableix una tipologia de tricònquids: els lliures (i, encara, dins d'aquests, entre els que per fora són circulars o no), els que s'insereixen en un quadrat o rectangle i els que, diu, es desenvolupen en esglésies, és a dir, amb una nau o diverses, i en cita molts exemples.

La cella del Forn del Vidre, que entraria en la tradició d'aquesta darrera tipologia, ha estat molt ben estudiada per Joan Badia, que diu encertadament que la seva estructura és força estranya en el context de l'arquitectura catalana altmedieval i que els elements constructius i tipològics permeten situar-la abans del segle XI.¹³ La porta de tramuntana, que tenen també altres esglésies empordaneses com Sant Feliu de Carbonils, Sant Romà de Sidillà o l'església del Terrer, el té intrigat. Cal assenyalar que algunes esglésies monàstiques romàniques, com la de Sant Ponç de Corbera, del segle XI, a més de la porta principal a ponent, en té dues de laterals, una a migdia i l'altra a tramuntana, que s'expliquen per l'existència de les construccions monàstiques i pel cementiri dels monjos.¹⁴ Per tant, el fet de les dues portes del Forn del Vidre lliga molt bé amb l'origen de la cella, de caràcter monàstic, quan, abans del 844, fou donada a l'abadia de Sant Hilari de Carcassona.

A més, Badia compara l'estructura de l'església del Forn del Vidre amb la de Sant Nicolau de Girona, que fonamenta la seva capçalera trilobulada en la d'un edifici anterior de caràcter funerari i de planta central, i es pregunta: «Ens trobem, a Sant Martí del Forn del Vidre, davant una *cella memoriae*?».¹⁵

L'anomenat *oratori oriental* o mausoleu de Saint Pothin, de l'església Saint-Nizier de Lió, era una construcció d'aquest tipus que albergava les

11. Xavier BARRAL I ALTET, *L'art pre-romànic a Catalunya: Segles IX-X*, p. 85.

12. Noël DUVAL i Jean CINTAS, «Le martyrium de Cincari et les martyria triconques et tétraconques en Afrique», *Mélanges de l'École Française de Rome-Antiquité*, vol. LXXXVIII (1976), núm. III, p. 856-927.

13. Joan BADIA I HOMES, 1990, p. 516-517.

14. Montserrat PAGÈS I PARETAS, *Art romànic i feudalisme al Baix Llobregat*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992, p. 361-393.

15. Joan BADIA I HOMES, 1990, p. 516-517.

reliquies de sant Nicet i de molts altres bisbes lionesos, començant per Rusticus, mort el 501. Fou destruït el 1835, quan es construí la nova cripta de l'església, però hom en traçà la planta.¹⁶ Un exemple més proper és el de la cripta de Sant Miquel, una de les tres esglésies de l'antiga seu episcopal d'Ègara, del segle VI, que no és un baptisteri, com pretenia Josep Puig i Cadafalch, ans un mausoleu.¹⁷

I tot i que una estructura determinada no s'associa sempre a una mateixa funció, com demostra justament Sant Pere de Terrassa —una altra de les esglésies d'aquesta antiga seu d'Ègara, també del segle VI,¹⁸ la parroquial, de capçalera tricònquid, formada per tres absis disposats en forma de creu—, aquesta funció és molt persistent en molts dels casos, si més no de l'antiguitat tardana del Mediterrani.

En suma, l'església de Sant Martí del Forn del Vidre fou bastida amb anterioritat al 844, i en aquella data era una cella de l'abadia de Sant Hilari de Carcassona. Que fos bastida com a *cella memoriae*, amb caràcter funerari, en tot cas, és una hipòtesi a tenir en compte que s'ha de verificar. És ben probable que en origen, quan fou construïda, abans de la donació a l'abadia de Sant Hilari, ja fos concebuda com a cella monàstica. Una qüestió final és la datació de l'edifici que ens ha pervingut, que s'inscriu en l'arquitectura de tradició cristiana antiga, però que per les seves característiques, la situació i el context, cal situar a la segona meitat del segle X. És d'esperar que una bona restauració, actualment molt necessària,¹⁹ en faciliti també l'estudi arqueològic, i hom pugui aportar noves dades al coneixement d'aquesta església tan interessant i excepcional de l'arquitectura preromànica catalana que avui es troba en un estat de conservació molt preocupant.

16. Carol HEITZ, *La France pre-romane: Archéologie et architecture religieuse du Haut Moyen Âge du IV siècle à l'an Mille*, París, Errance, 1987, p. 31.
17. M. Gemma GARCIA I LLINARES, Antonio MORO GARCIA i Francesc Tuset i BERTRAN, *La seu episcopal d'Ègara: Arqueologia d'un conjunt cristià del segle IV al IX*, Tarragona, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2009, p. 128-145; M. Gemma GARCIA I LLINARES, «El siglo VI y la arquitectura monumental en la sede episcopal de Egara. Nuevas aportaciones», a Julia BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO i M. Gemma GARCIA I LLINARES (ed.), *Les basíliques de la seu episcopal d'Ègara: centre i perifèria: VI Jornades de les basíliques històriques de Barcelona*, Barcelona, Ateneu Universitari Sant Pacià, 2022, p. 93-118.
18. Vegeu les obres citades a la nota anterior.
19. Joan Badia i Homs ja qualificava l'estat conservació de l'edifici de lamentable a Max CAHNER (ed.), *Gran geografia comarcal de Catalunya*, vol. 4: *L'Empordà*, Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, 1981, p. 233.

Figura 1.

L'església de Sant Martí del Forn del Vidre.

© Fotografia de Jordi Mestre.

Figura 2.

Una altra vista de l'església de Sant Martí
del Forn del Vidre.

© Fotografia de Jordi Mestre.

Figura 3.

Arrencada de la volta una mica ultrapassada de l'absis de llevant, on es poden observar, a més, les llatges de la seva construcció.

© Fotografia de Jordi Mestre.

Figura 4.

Arc triomfal que separa la nau de la capçalera,
on es pot veure el mal estat de l'edifici.

© Fotografia de Jordi Mestre.

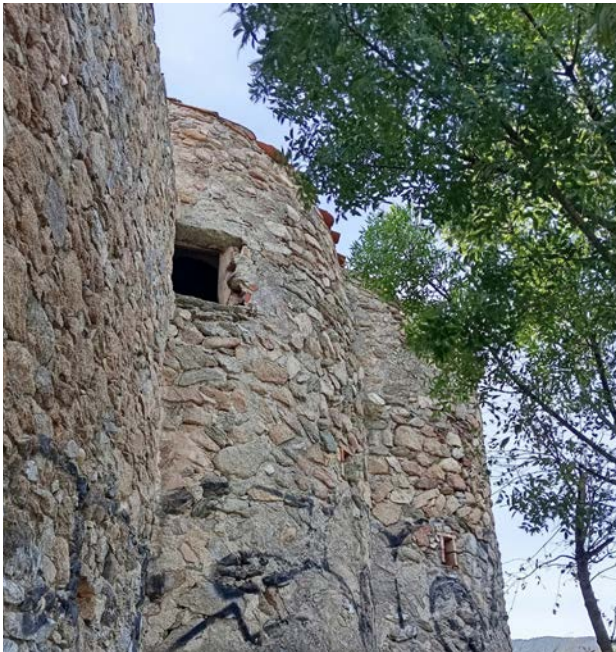

Figura 5.

Els absis de migdia i de llevant.

© Fotografia de Montserrat Pagès.

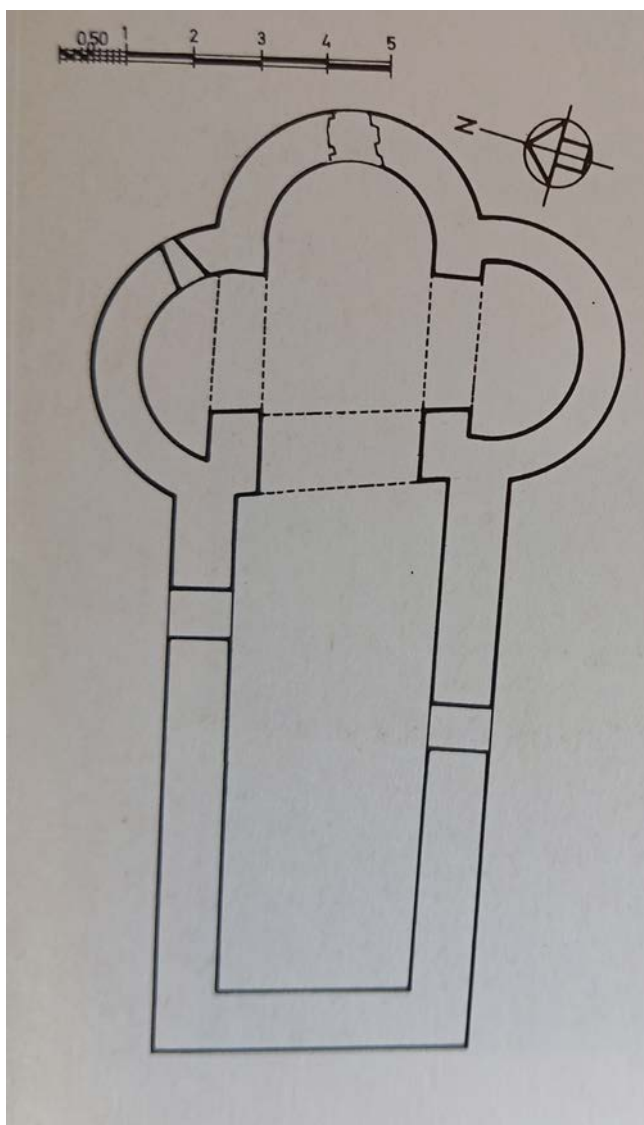

Figura 6.

Planta de l'església de Sant Martí del Forn del Vidre.

© Fotografia de J. Falguera, J. Rodeja i J. Torrent,
publicada a *Catalunya romànica*, vol. IX (1990).

UN NOU FRAGMENT D'UNA CÒPIA PRIMERENCA
DE L'*HOMILIARI* DE LUCULENCI PROCEDENT DE
SANT MATEU DE BAGES (VIC, ARXIU I BIBLIOTECA
EPISCOPAL, FRAGM. XXV/28)

per Matthias M. TISCHLER i Eulàlia VERNET I PONS*

RESUM

En aquest article presentem l'estudi i l'edició d'un fragment de manuscrit corresponent a l'*Homiliari* de Luculenci, copiat al segle x i procedent de l'església de Sant Mateu de Bages, actualment conservat a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV).

Paraules clau: homiliari, Luculenci, segle x, Sant Mateu de Bages, Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic.

A NEW FRAGMENT OF AN EARLY COPY OF THE *HOMILIARY* OF LUCULENTIUS,
ORIGINALLY FROM THE CHURCH OF SANT MATEU DE BAGES (VIC, ARXIU
I BIBLIOTECA EPISCOPAL, FRAGM. XXV/28)

ABSTRACT

This article presents the study and edition of a fragment from a tenth-century copy of the *Homiliary* of Luculentius, which stems from the church

* Prof. Dr. Matthias M. Tischler. Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats / Universitat Autònoma de Barcelona, Mòdul de Recerca A (MRA). Plaça del Coneixement. ES-08193 Bellaterra. matthias.tischler@icrea.cat.

Dra. Eulàlia Vernet i Pons. Universitat de Barcelona, Facultat de Filologia, Departament de Filologia Clàssica, Romànica i Semítica. Gran Via de les Corts Catalanes, 585. ES-08007 Barcelona. eulaliavernet@ub.edu.

of Sant Mateu de Bages and is now preserved at the Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV).

Keywords: homiliary, Luculentius, tenth century, Sant Mateu de Bages, Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic.

1. LA TROBALLA I EL SEU ORIGEN

Les fonts manuscrites de les col·leccions medievals de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV), situat a tocar mateix de la catedral, semblen inesgotables. Gairebé cadascuna de les estades realitzades en aquesta seu catedralícia, restablerta novament com a seu des de finals del segle IX, comencen o acaben amb una nova sorpresa. Durant una visita feta el 4 de gener de 2025, dedicada a revisar algunes descripcions de manuscrits, l'arxiver Rafel Ginebra i Molins ens va mostrar un nou fragment antic, recentment adquirit per l'ABEV, el 21 de maig de 2024, procedent del fons parroquial de Sant Mateu de Bages. A primer cop d'ull, aquest fragment es va revelar de seguida com la peça d'un homiliari altmedieval i, certament, després d'haver-ne fet un examen textual més detallat, sorprenentment, va resultar ser un nou fragment de l'*Homiliari* de Luculenci.

En aquell moment, el fragment encara no s'havia extret del seu context modern: constituïa la coberta de pergamí flexible d'un llibret d'arxiu que havia estat emmarcat i col·locat darrere d'un vidre protector. Era obvi, doncs, que el fragment havia servit com una mena de peça d'exhibició, a la qual havia estat degradat el 1986, juntament amb una petita documentació. Quan l'arxiver va obrir el marc, vam trobar, d'una banda, la targeta de visita del prevere Joan Clotet («Juan Clotet Presbytero»), sacerdot a Manresa, a l'antiga planta de producció tèxtil Colònia Palà de Torroella, vora el riu Cardener, situada al límit entre Navars (Bages) i el terme municipal de Sant Mateu de Bages; d'altra banda, hi havia també una nota, segons la qual el llibret d'arxiu l'hauria emmarcat, el 1986, Albert Puigdemívol i Vila (1942-2021), propietari d'un establiment de salsitxes de Frankfurt a Manresa. Així doncs, aquesta darrera notícia, al seu torn, cal que sigui afegida a la informació sobre l'origen del llibret d'arxiu emmarcat del poble proper de Sant Mateu de Bages.

Les inscripcions de la coberta de pergami del llibret d'arxiu i el seu contingut revelen que es tractava, primer, d'un antic registre de baptismes («Batismes antichs») i, després, d'un llistat d'aportacions («Acte del Blat de la Charitat»). Les dates mencionades dins del llibret van de 1551 a 1588, de manera que es pot suposar que el manuscrit medieval hauria estat maculat per a aquests nous propòsits a mitjans del segle XVI, com a molt tard.

2. DADES CODICOLÒGIQUES

Un cop extret el fragment del llibret d'arxiu, va resultar ser l'únic full d'un manuscrit relativament gran en format foli, que feia almenys 44 cm de llargària i almenys 28 cm d'amplària, tenia dues columnes de 35-36 línies i una justificació total de 36-36,5 × 24-24,5 cm i, per columna, de 36-36,5 × 11 cm. La comparació amb les dades publicades fa uns anys de les primeres còpies de l'*Homiliari* de Luculenci reconstruïdes dels segles X i XI ens fa palès que estem davant del fragment d'una altra còpia primerenca d'aquest homiliari, probablement del segle X.¹ Paral·lelament, com que la recerca d'un altre fragment d'aquest manuscrit entre els testimonis de l'*Homiliari* de Luculenci que hem recopilat fins ara no va ser reeixida,² ens cal qualificar aquest fragment com una altra còpia fins ara desconeguda d'aquest homiliari carolingi àmpliament difós principalment a Catalunya, però de vegades també a la veïna Septimània, és a dir, a tota la província eclesiàstica de Narbona.

1. Pot consultar-se una visió general i una avaluació dels homiliaris de Luculenci reconstruïts a partir de fragments a Matthias M. TISCHLER, «From fragments to codices. The reconstruction of copies of Carolingian homiliaries and the *Homiliary* of Luculentius, a case study of twenty-first century fragmentology in Septimania and Catalonia», *Journal of Medieval Iberian Studies*, 14 (2) (2022), p. 181-200, en aquest cas p. 192 sq.
2. Certament, cap fragment comparable en termes de format, disseny de pàgina i tipus de lletra no es troba ni a Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ, «La tradició codicològica i litúrgica de l'homiliari carolingi de Luculentius a Catalunya. La recensió catalana: inventari i homilies recuperades», *Miscehlània Litúrgica Catalana*, 18 (2010), p. 71-241, ni tampoc a Matthias M. TISCHLER i Eulàlia VERNET I PONS, «An untapped treasure of Carolingian text culture. The *Homiliary* of Luculentius from the Spanish March (c. 900)», *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, 115 (2020), p. 715-729 (versió revisada en català, «L'*Homiliari* de Luculentius (Marca Hispànica catalana, ca. 900): un tresor amagat de la cultura textual carolíngia», *Miscehlània Litúrgica Catalana*, 28 (2020), p. 67-95), així com tampoc a Matthias M. TISCHLER: «From fragments to codices...».

3. CONTINGUT DEL TEXT

A partir de la collació sencera de la tradició de l'*Homiliari* de Luculenci preparada per Eulàlia Vernet i Pons i Isaac Lampurlanés i Farré entre el 2019 i el 2024, la identificació textual del nou fragment ha estat molt senzilla: aquest nou foli conté el final de l'homilia 91 i l'inici de la 92, i la transició entre ambdós textos a la zona inferior de la columna *b* de la pàgina *recto* és immediata. El text comença a la pàgina *recto*, a la columna *a*, amb les paraules «fratrem suum · statim reprehendunt et indicant [...]», i acaba en aquesta pàgina, a la columna *b*, amb les paraules «[...] qui est benedictus deus · in secula seculorum amen »; continua el text aquí amb la rúbrica «Epistola beati petri apostoli : –», escrita en una escriptura diplomàtica, que després comença a la pàgina *verso*, a la columna *a*, amb les paraules ««Karissimi » Omnes unianimes [...]», i acaba en aquesta pàgina, a la columna *b*, amb les paraules «[...] Set hec dileccio aliquoties odiosa fieri solet · Et si fratres» (figures 1 i 2).³

4. ESCRIPTURA I ILLUMINACIÓ

Naturalment, la pàgina del full utilitzada com a exterior de la coberta, l'antiga pàgina del revers, està fregada i més bruta, però encara és relativament fàcil de llegir gairebé a tot arreu. A continuació, es descriuen les característiques de l'escriptura per tal d'aproximar-nos a la datació i la localització.

Fins i tot a primer cop d'ull, la impressió d'una minúscula fàcilment llegible escrita amb una certa inclinació cap a l'esquerra es fa clara, i es pot caracteritzar com una escriptura d'ús quotidià sense grans pretensions. Amb l'anàlisi de les lletres, lligadures i abreviatures individuals, s'arriba a les conclusions següents: la *a* carolíngia s'escriu en una forma relativament reduïda, el llom de la qual no és ondulat, sinó simplement escrit en un arc com una *c* invertida; no hi ha cap *a* oberta (*cc*) ni tancada (*ci*); la *d* s'escriu en la forma doble, carolíngia vertical, però també uncial rodona; la *e* és escrita en estil carolingi a tot arreu, continua en entrar en lligadures amb consonants i només ocasionalment forma una llengua una

3. Vegeu-ne també l'edició a continuació, a l'apartat 5.

mica més gran a la dreta; a la lligadura amb *t* (*ampersand*) el seu cos està molt reduït; la *g* no és genuïnament carolíngia, car encara mostra la forma semiuncial, tot i que ja hi ha una tendència a tancar-ne el cap i el llaç inferior; en un moment donat, una *G* uncial, com s'utilitza habitualment en la minúscula visigoda, llisca a la ploma del copista al començament d'una citació bíblica («Gaudere [...]»); la *i* com a *i longa* al començament de la paraula és corbada i en forma d'agulla; la *m* i la *n* es tracten en paral·lel, però s'escriuen lleugerament inclinades a l'esquerra; no es troba cap *N* majúscula a l'interior de la paraula; la *p* i la *q* s'escriuen més aviat amb un descendent curt i també lleugerament inclinades cap a l'esquerra; la *r* encara mostra una tendència cap a la forma dividida i s'utilitza sovint en lligadures amb vocals; la *s* llarga arriba per sota de la línia; una *s* rodona no es dona; el traç superior de la *t* ja no està doblegat a l'esquerra com en les minúscules visigodes i les escriptures híbrides visigodo-carolíngies.

Les abreviatures de suspensió per a les terminacions *-rum*, *-ur* i *-us*, també les abreviatures per a *per* i *pro*, així com *-que*, solen ser les habituals carolíngies. No obstant això, en una citació bíblica, l'abreviatura visigoda del prefix *per-*, que té la forma de l'abreviatura carolíngia *pro*, va entrar a la ploma del copista (*perspicias*). A més a més, hi ha alguns rastres dels hàbits d'abreviatura de la minúscula visigoda a *q* amb una titlla per a *qui* que passa pel descendent i a *q?* per a *que* (una vegada també amb una titlla a través del descendent). També s'han de tenir en compte les abreviatures de contracció *idt* per a *id est*, *plmista* per a *psalmista*, *mm* per a *meum* i *mos* per a *meos*.

La puntuació és triple: punt al mig (·) abans de lletra minúscula per a la pausa curta, punt al mig amb un guió (·-) abans de lletra minúscula per a la pausa mitjana i punt al mig (·) abans de lletra majúscula per a la pausa llarga; la puntuació de la pausa mitjana probablement prové de l'escriptura visigoda. El signe d'interrogació encara no és escrit clarament com aquell de la minúscula carolíngia, sinó com un punt al mig amb una vírgula lleugerament ondulada (·~).

Tot amb tot, es tracta d'una minúscula carolíngia primerenca que no pot negar el seu caràcter encara una mica híbrid. No obstant això, com acabem de veure en la visió general de les lletres, es caracteritza menys pels fenòmens de transició entre els components de l'escriptura visigoda més antiga i la carolíngia més recent —com ara per les formes de les lletres i les lligadures, així com per les abreviatures—, i, en canvi, sí per

l'estil general en què s'escriuen les lletres de la nova escriptura carolíngia. Per exemple, falten fenòmens típics de la minúscula visigoda com la *t* doblegada a l'esquerra o les combinacions de la lletra *e* en forma d'èpsilon amb consonants, mentre que, al mateix temps, la forma corba de les lletres llargues *b, f, h, l* o *s* llarga i el *ductus* característic dels eixos de les lletres, que s'inclinen contínuament cap a l'esquerra, encara apunten a una educació del copista en la cultura visigoda.

El fragment gairebé no mostra il·luminació. La tinta vermella només s'utilitza a la rúbrica de l'homilia 92 per remarcar-hi les majúscules a l'esquerra de la columna i dins del text.

5. EDICIÓ

En aquest apartat s'ofereix una transcripció sencera del text, en la qual s'anoten les lectures en l'aparat, que el nostre fragment (= Vi 44) mostra amb els altres testimonis de la tradició per a les homilies 91 i 92, respectivament. Per a aquest propòsit, recorrem a l'aparat de la collació completa de tots els manuscrits de Luculenci que fa anys que preparem i que ara tenim a la nostra disposició.⁴

L'homilia 91 s'ha transmès fins ara en els vuit testimonis següents: completa en M 1 = Madrid, Biblioteca de la Real Academia de la Historia, ms. 17, f. 152vb-154rb; M 2 = Madrid, Biblioteca de la Real Academia de la Historia, ms. 21, f. 143vb-145vb; P 4 = París, Bibliothèque nationale de France, ms. lat. 3829, f. 110v-112v, i T 1 = Tarragona, Biblioteca Pública, ms. 117, f. 34vb-36va, així com en extractes en P 5 = París, Bibliothèque nationale de France, ms. lat. 5259, f. 39ra-39rb; V 5 = Vic, Arxiu i Biblioteca Episcopal, ms. 80 (CVIII), f. 195vb; V 6 = Vic, Arxiu i Biblioteca Episcopal, ms. 81 (C), f. 157rb-157va, i V 7 = Vic, Arxiu i Biblioteca Episcopal, ms. 84 (CVI), f. 181va-181vb.

4. Una visió general de la tradició completa de l'*Homiliari* de Luculenci, incloses les sigles de tots els testimonis (manuscrits i fragments) és consultable a Matthias M. Tischler, Eulàlia Vernet i Pons i Isaac Lampurlanès i Farré, «Towards the critical edition of the *Homiliary* of Luculentius: New observations on its transmission, form, and dissemination between Catalonia, Septimania, and Italy», *Sacris Erudiri* (en preparació).

L'homilia 92 s'ha transmès fins ara en els set testimonis següents: completa en M 1 = Madrid, Biblioteca de la Real Academia de la Historia, ms. 17, f. 154rb-155vb; M 2 = Madrid, Biblioteca de la Real Academia de la Historia, ms. 21, f. 145vb-148ra, i T 1 = Tarragona, Biblioteca Pública, ms. 117, f. 36vb-39rb; fragmentària en Vi 1 = Vic, Arxiu i Biblioteca Episcopal, fragm. VIII/6, f. 1ra-1va; així com en extractes en V 5 = Vic, Arxiu i Biblioteca Episcopal, ms. 80 (CVIII), f. 196ra-196rb; V 6 = Vic, Arxiu i Biblioteca Episcopal, ms. 81 (C), f. 157va-157vb, i V 7 = Vic, Arxiu i Biblioteca Episcopal, ms. 84 (CVI), f. 182ra.

No s'hi fa distinció entre la *u* i la *v* en l'ús consonàntic de la *u*. No s'assenyalen com a variants les ortografies determinades fonèticament (vegeu més avall l'estat lingüístic del llatí, a l'apartat 6), sinó —això ja s'hauria d'anticipar aquí— només les poques lectures o grafies originals. Per tant, no es tenen en compte les citacions bíbliques, que varien força en extensió segons els testimonis, ja que l'experiència ha demostrat que es tracta d'adaptacions individuals al context en què s'utilitzen les homilies. Les discrepàncies en les citacions bíbliques són evidents a partir d'una comparació amb la versió de la *Vulgata* medieval registrada a l'aparat. Les lletres o els trossos de text que van ser causats per danys mecànics es complementen en l'edició entre claudàtors filològics (<...>).

HOMILIA 91

Videntes motum ire concitatum] (fol. 1ra) fratrem suum ⁊ statim reprehendunt et iudicant : De talibus dominus dicit ⁊ «Quo modo potest dicere fratri tuo ⁊ frater sine eiciam festucam de oculo tuo» (Lc 6, 42) ⁊ Quod de ira et odio diximus ⁊ hoc procul dubio de ceteris uiciis intellegendum est ⁊ Et numerat paulus apostolus uicia atque peccata ⁊ que excludunt a regno dei ⁊ dicens ⁊ «Hoc scitote intellegentes^a quod omnis fornicator ⁊ aut immundus ⁊ aut auarus quod est hidolorum seruitus ⁊ non abet hereditatem in regno christi et dei» (Eph 5, 5) ⁊ Quod multi abent in se ⁊ et fratres reprehendunt ⁊ si uiderint superflue loquentem^b ad modicum irasci huc ⁊ illucque in uanum aspicientem edentem uel bibentem ⁊ et cetera que ad leuia peccata pertinet operantem ⁊ quid aliud istum dicunt nisi «frater sine eiciam^c festucam de oculo tuo ⁊» (Lc 6, 42) trauem uero id est grauiam peccata ferentem nolunt deponere ⁊ Quid aliud sint isti ⁊ nisi ipocrite ⁊ Re-

darguuntur a domino cum dicit · «Ipocrite · eice primum trabem de oculo tuo · et tunc perspicias ut educas festucam de oculo fratris tui» (Mt 7, 5)^d · Ypocrita dicitur simulator qui aliut foris hostendit · aliut retinet intus · Exterius quasi ouina pellis indutus est · intus autem lupus est rapax · De talibus scriptum est · «Simulatur ore decipit amicum suum» (Prv 11, 9) · Huic necesse est primo trabem eicere de oculo · id est odium · iram · fornicationem · inmundiciam · aut aliquid huius modi facinus · ne domini feriat sententia per quam dicit · «Quare tu ennarres iusticias meas · et adsumis testamentum meum per hos tuum · (fol. 17b) Tu uero hodisti disciplina et progrecisti sermones meos poste» (Ps 49, 16 sq. [LXX])^e · quit enim aliut iudicat semet ipsum · prius purificare debeat · Quia infirmum · infirmum curare non potest · Neque cecus · cecum ducere potest · Set qui sanus est · infirmum potest curare · Et qui oculos apertos abet · ceci dux esse potest · Et hoc est quod dicit dominus · «Ipocrita eice primum trabem de oculo tuo» (Lc 6, 42) · ac si dicat · Prius cura te ipsum · expelle odium · penitenciam age · de adulterio · de sacrilegio · ne ille iustificatus tu condemnatus inueniaris · Tale quid^f et de muliere in adulterio deprehensam · dominus dicit scribis et phariseis · Qui sine peccato est uestrum · primus in illam lapidem mittat · Sic unusquisque peccator redarguendus est · set non a peccatoribus · Et ideo quodlibet^g alium reprehendit · sumopere considerare debet · prius utrum tale sit uicium quod numquam abuimus · uel quod^h caruimus · Et si non abuimus · cogitemus · nos homines esse · et abere posse · Si uero abuimus · et non abemus · tangat memoriam communis infirmitas · ut illam obiurgationem uel reprehensionem · non odium set misericordiam precedatⁱ · nec aliis predicantes ipsi reprobi inueniamur · Solerti^j considerationem pensantes · an^k cum beato iob · dicere ualeamus · «Non reprehendat nos cor nostrum in omni uita nostra» (Iob 27, 6)^l · Qui est benedictus deus · in secula seculorum amen ·

HOMILIA 92

Epistola beati petri apostoli : - (fol. 17a)

«Karissimi » «Omnes unianimes» (I Pt 3, 8) in oratione estote · Superius omnipotestati nos subdi monuerat apostolus dicens · «Siue regi quasi precellenti · Siue ducibus tamquam ab eo missis · ad uindicatam male-

factorum laudem uero bonorum» (I Pt 2, 13 sq.) · Post pauca uero · sub-
gungit et dicit · «Omnes unianimes» · in oratione estote «compacientes
fraternitatis amatores misericordes humiles · Non reddentes malum pro
malo · uel maledictum pro maledicto» (I Pt 3, 8) · Bene post superiora
mandata · qualiter omni potestati nos subdi deberemus · conuertit se ad
unanimitatem dicens · «Omnes unianimes» (I Pt 3, 8) · in oratione estote
· Ad similitudinem priorum credencium · de quibus scriptum est · «Erat
illis cor unum et anima una» (Act 4, 32)^m · Et ut omnesⁿ eandem normam
et rectitudinem et unanimitatem tenerent hortatur beatus pe·trus dicens
· «Omnes u·nianimes» (I Pt 3, 8) · in ora·tione estote · Et nota cum dicit
· «omnes unianimes» (I Pt 3, 8) · addidit · In oratione estote · Qui potest
unanimitas et in mala parte esse · sicut latronum · adulterum false dico-
rum · eciam et in beluis · et in brutis animalibus · que unanimitas non
est secundum deum · Vnanimitas autem que secundum deum fid^o · sine
oratione esse non potest · Ergo omnes credentes unanimes in oraciones
persistere debent · propter illud · «Si duo ex uobis consenserint super terra
de omni re · quodcumque^p pecierint · fiet illis^a a patre meo» (Mt 18, 19)^r
· De qua unanimitate psalmista dicit · «Qui habitare facit unani(fol. 17b)
mes in domo» (Ps 67, 7)^s · Et alibi · «Vt unanimes uno hore honorificetis
deum» (Rm 15, 6) · In hac parte omnes unanimes esse debemus · sic firmi
et stabiles · ut numquam diu euelli possumus^t · Sicut ille faciebat · qui
dicebat · «Qui nos separauit a charitatem christi · ~» (Rm 8, 35)^u Longitudo
enim terrarum non diuidit · quos uera karitas iungit · Et quia est unani-
mitas · in mala parte ut dixi · ideo ait · In oracione · Que uirtus constans
esse debet · quia auxilium prestat eius constancia in aduersis · De qua et
dominus · «Orate ne fiat fuga uestra · hiemme^v uel sabbato» (Mt 24, 20)^w
· Et paulus dicit · «Sine intermissione orate» (I Th 5, 17) · «sobrii estote» (I
Pt 5, 8) · «Compacientes» · (I Pt 3, 8) id est simul sapientes · Quia si quid
patitur unum membrum · compaciuntur omnia membra · «Gaudere cum
gaudentibus debemus flere cum flentibus» (Rm 12, 15)^x · sicut ill·e facie-
bat q·ui dice·bat · «Quis ·infirmatur et e·g·o· non infirmor · ~» (II Cor 11,
29)^y Sic de alterius bono · quasi de nostro gaudere · Sic de malo alterius
· quasi de nostro dolere · Et hoc est quod ait · «Compacientes» (I Pt 3, 8)
· Huic simile est · «Alter alterius honera portate» (Gal 6, 2) · Et iterum ·
«Subportantes inuicem» (Col 3, 13) in karitate · «Fraternitatis amatores» (I
Pt 3, 8) esse debemus · Fraternitatis amatores esse debemus · quia omnes
in christo fratres sumus · Et unus est pater noster qui in celis est · qui

dicit · «Omnes enim uos fratres estis · et patrem · nolite uocare uobis super terram» (Mt 23, 8 sq.)^z · Hanc fraternitatem · omnes amare debemus · Nam fratres <c>arnales in tantum se diligunt ~ ut unus pro alio morti se tradat · Set hec dileccio aliquoties odiosa fieri solet · Et si fratres [carnales ita se diligunt ~ quanto magis spirituales diligere debent ~

Apparatus criticus

^a intellegentes *ante correctionem* M 1. M 2

^b P 4

^c etiam *ante correctionem* M 1. eiam *ante correctionem*, eiciam *post correctionem* M 2

^d hypocrita eice primum trabem de oculo tuo et tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui

^e quare tu enarras iustitias meas et adsumis testamentum meum per os tuum tu vero odisti disciplinam et proiecisti sermones meos retrorsum

^f M 2

^g sic Vi 44

^h quod *ante correctionem* M 1. M 2. quod P 4. T 1

ⁱ P 4. T 1

^j Solerti *ante correctionem*, *add. l supra* M 1. Solerti M 2. T 1

^k an *ante correctionem*, h *add. supra* M 1. an M 2

^l nec enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. Aquí probablement hi ha una adaptació del text bíblic formulat en singular a una comunitat religiosa, d'aquí la formulació en plural

^m multitudinis autem credentium erat cor et anima una

ⁿ T 1. dominus M 1. M 2

^o sic Vi 44

^p T 1

^q T 1

^r si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quacumque petierint fiet illis a Patre meo

^s Deus inhabitare facit unius moris in domo. Tanmateix, probablement tenim una cita d'una versió de la *Vetus Latina* aquí: Deus qui inhabitare facit unanimes in domo

^t sic Vi 44

^u quis nos separabit a caritate Christi

^v sic Vi 44

^w Orate autem ut non fiat fuga vestra hieme vel sabbato

^x gaudere cum gaudentibus flere cum flentibus

^y quis infirmatur et non infirmor

^z omnes autem vos fratres estis et patrem nolite vocare vobis super terram

6. OBSERVACIONS SOBRE L'ESTAT LINGÜÍSTIC DEL LLATÍ

El llatí del fragment mostra els romanismes típics de Catalunya al voltant i després de l'any 900, com ara aspiracions de sons inicials vocàlics, és a dir, grafies hipercorrectes com *de [...] hodio, hidolorum seruitus, hostendit, per hos, hodisti, uno hore* i *honera portate*, però també, per contra, l'absència de la consonant *h* inicial en *non abet ereditatem, abent, ipocrite, abet, abuimus* (dues vegades), *abere* i *non abemus*. Semblantment a M 1 (abans de la correcció) i M 2, el nostre fragment mostra el debilitament de la vocal interna *i* per harmonia vocàlica en *e* en la forma participial *intellegendum* en lloc de *intelligendum*, com ho fan M 1 i M 2 (ambdues abans de la correcció) en *intellegentes* en lloc de *intelligentes*. Un clar hispanisme és la confusió dels sons bilabials i labiodentals, representats gràficament per *b* i *u* (betacisme) en *trauem* en lloc de *trabem*, i *separauit* en lloc de *separabit*. La *g* s'utilitza dues vegades amb realització de fricativa postalveolar sonora (/ʒ/) en lloc de *j*, en *progecisti* en lloc de *proiecisti*, i en *subgungit* en lloc de *subiungit*. A més a més, en posició final, l'oclusiva alveolar sonora *d* sovint s'ensordeix en *t* en *aliut, quit, set* i *illut* en lloc de *aliud, quid, sed* i *illud*. Per contra, en una sola ocasió s'escriu una consonant final sonora *d* en lloc de *t* en *fid* en lloc de *fit*. De vegades també hi ha incerteses en les terminacions de l'acusatiu i l'ablatiu, que tenen a veure amb l'afebliment de la consonant final *m* en el cas acusatiu i, per tant, condueixen també a la hipercorrecció en l'ablatiu, com en *hodisti disciplina, Solerti considerationem, super terra* i *separauit a charitatem christi*.

7. CLASSIFICACIÓ DEL FRAGMENT EN LA TRADICIÓ GENERAL DE L'HOMILIARI DE LUCULENCI

El fragment té un text excel·lent a causa de la seva gran antiguitat, i això fa que amb prou feines ens sigui possible de poder mantenir una discussió sobre les variants que conté. En alguns llocs, fins i tot pot haver conservat les lectures originals del text original. Així doncs, s'escriu *quod caruimus* en lloc de *quo caruimus*, com M 1 i M 2 (tots dos abans de la correcció), així com P 4 i T 1. Amb M 1 (*etiam* abans de la correcció) i M 2 (aquí corregit a *eciam*), el fragment té en comú la variant *eciam festucam*. En tercer lloc, el nou fragment, juntament amb T 1, transmet *Et ut omnes eandem normam et rectitudinem et unanimitatem tenerent*, que corregeix la lectura, òbviament

errònia, *Et ut dominus [...] tenerent* de M1 i M2. Malauradament, el fragment Vi 1, que només s'inicia més tard, així com els extractes de V 5, V 6 i V 7, que es van esquinçar abans, no poden confirmar la lectura *omnes* en lloc de *dominus*. A més, l'ortografia *Solerti considerationem* [!] amb una *l*, que només corregeix M 1 amb una segona *l* sobreescrita, però també s'escriu amb només una *l* a M 2 i T 1, és probablement l'ortografia original.

En qualsevol cas, crida l'atenció la connexió del nostre nou fragment no només amb els dos testimonis més antics i en gran part complets de l'homiliari de Sant Cugat del Vallès, M 1 i M 2, sinó sobretot, per algunes lectures compartides amb T 1, amb un homiliari de Barcelona, encara que tardà i ja revisat pel que fa al seu text, que, no obstant això, ha conservat lectures antigues, com ara ha demostrat la col·lació completa del seu text.⁵ L'excel·lent qualitat textual del nostre nou fragment podria ser un indicatiu que el model de l'antic manuscrit es trobava a Vic mateix, cosa que també està fonamentada en la primerenca i gran disseminació de testimonis de Vic, ja del segle *x* ençà.⁶ Si el manuscrit del qual prové el fragment es trobava al Bages en una etapa primerenca, això confirmaria el seu origen vigatà, ja que el Bages pertanyia a la diòcesi medieval de Vic.

Quant a la mà, malgrat haver realitzat una comparació exhaustiva amb els manuscrits i documents de Vic de finals del segle *ix* i del segle *x*, no s'ha pogut detectar cap copista idèntic ni determinar-ne l'origen, sobretot perquè encara no disposem d'una visió completa dels fragments (primerencs) medievals de Catalunya, un instrument de recerca molt necessari, el desenvolupament del qual, en els propers anys, serà una de les tasques més urgents de la recerca sobre els manuscrits de Catalunya, si no de tota la península Ibèrica.

Pel que fa al seu text, aquest nou fragment de l'*Homiliari* de Luculenci ens mostra la seqüència d'una homilia per a la lectura de l'evangelí del quart diumenge de l'octava de Pentecosta (homilia 91) i d'una homilia per a l'epístola del cinquè diumenge de l'octava de Pentecosta (homilia 92) que, a la vista de la tradició general que coneixem avui, podria indicar un homiliari complet: únicament els dos exemplars més antics de Sant

5. Vegeu TISCHLER, VERNET I PONS I LAMPURLANÉS I FARRÉ, «Towards the critical edition of the *Homiliary* of Luculentius».

6. Vegeu TISCHLER, VERNET I PONS I LAMPURLANÉS I FARRÉ, «Towards the critical edition of the *Homiliary* of Luculentius».

Cugat del Vallès, M 1 i M 2, i el recent manuscrit barceloní T 1, entre els homiliaris, així com els breviaris tardomedievals de Vic, V 5, V 6 i V 7, mostren aquesta seqüència. D'altra banda, els dos homiliaris de Septimània, P 4 de Carcassona i P 5 de Sant Pons de Tomeres, recullen només homilies de Luculenci per a les lectures de l'evangeli, per la qual cosa salten de l'homilia 91 a la 93, mentre que l'homiliari de Vic, Vi 1, que només ha sobreviscut en fragments, passa directament de l'homilia 92 a la 97.

El format de pàgina gran del fragment parla més d'una institució religiosa que no pas d'un propietari privat, però l'escriptura apunta més a un manuscrit d'ús quotidià. Per totes aquestes característiques suara comentades, doncs, podríem plantejar-nos la qüestió següent: estem veient aquí una còpia primerenca de l'obra de Luculenci, que ens mostra com eren els primers manuscrits quan el seu text nou encara havia de ser distribuït de manera general i extensa pels comtats catalans carolingis? Davant l'interès creixent en l'àmbit internacional de la recerca sobre fragments de manuscrits medievals, serà interessant veure si en un futur (pròxim) apareixeran més testimonis del nostre homiliari carolingi de Catalunya i com seran.

from sui. Ita tunc reprobandus est
 iudicet. De talibz dñs dicit. Quid po
 test de corpore tuo. si sine ei cu for
 tui de oculo tuo. Ad de ipa al
 hodie deam. hoc paul dubio de corpore
 ris uicis intelligendi est. Et nu
 morat paulus apłs in eis aut pecca
 m. q. excludit a regno dei. di. cons.
 lo oc scito te intelligentes qd omis for
 mator. aut immu dñs. aut autus
 qd est huiusmodi for utus. no ab ore
 dicitur in regno xpi al dei. qd mul
 ti abet in se. al hñ reprobandus. si u i
 deone supflue loquitur ad modicu
 trasi huc. illucq. in uanu aspiciet
 edente ut bibente. al cpa q. ad leua
 peccati pñer oportet. quid aliud
 ista dicit nř q. sine oia fctia cam
 de oculo tuo. tunc uero idē gra
 uis peccati fctia noli deponere.
 qd alia sunt ista. nisi ipocrite. Sed
 da quum tu ad nō audis. Ipocrite.
 et appropinque de oculo tuo. tunc
 qd pñer ut educas fctia de oculo
 fcti tu. Ipocrite dicit simula tor
 qd alius foris habet. alius re tiner
 intus. Ex corpore quasi ouis pellicin
 durus est. intus autem lupo est rapax.
 De talibz scriptu est. Simula tor
 ore docuit amicu suu. hunc necessi
 est primo trahere de oculo. ut
 odii. nam. fornicatione. in mem
 di. aut aliquid huiusmodi fcti
 nus. nedni foris. sententia p quadi
 quare tu omnes iusticias meas. ad
 id sumus testam tu min p hos
 monos nos posse. que omnia
 car sone tēpū. prius purgare de o
 uia infirmis. infirmis autē nō po
 rest. Neque car. cōducat potest.
 al q. sanus est. infirmus potest curare.
 Et oculos apłs abet. acci dñs esse potest.
 Et hoc est qd dñs. Ipocrite. et appropin
 que de oculo tuo. deficiat. prius
 curare ipu. expelle odii. ponit eni
 ago. de oculis deo de sacrolegio. nolle
 iusticiatū tuū deponit in uia
 ris. Tale quid ad muliere in adulte
 rio deprehensa. dñs dicit scribis. pha
 risas. Quisne peccato est uis. pri
 mus in illa lapide mēte. Et audie
 res unus. post unū audientis carbo
 re. id unus quisq. peccator. talis quā
 durus est. sed ro a peccatoribus. Et idē
 q. libet alia pñer. pñer in magis
 cōsidare debet. prius ut ipu mēte
 uicū qd nūquā abumit. ut q. carui
 mus. Et si nō abumit. cogitanti nř
 homines esse. al abesse. Si uero a
 bumit. al nō abet. tunc memorat
 cōmunis infirmis. ut illi obui
 gationem ut reprobandum. qd
 odii sed mediam pro adit. nō uis
 predicantē ipi reprobi in uia. tunc
 oler et cōsidationem pensant.
 an cum beato rob. de corpore uale
 mus. Non reprobandus nos cor
 pū. in omi uita nostra. qd
 est benedictus dñs in se. et totū am
 qd b pe tpi a pos. et li.

Figura 1.

Vic, Arxiu i Biblioteca Episcopal, fragm. XXV/28, f. 1r.

© ABEV.

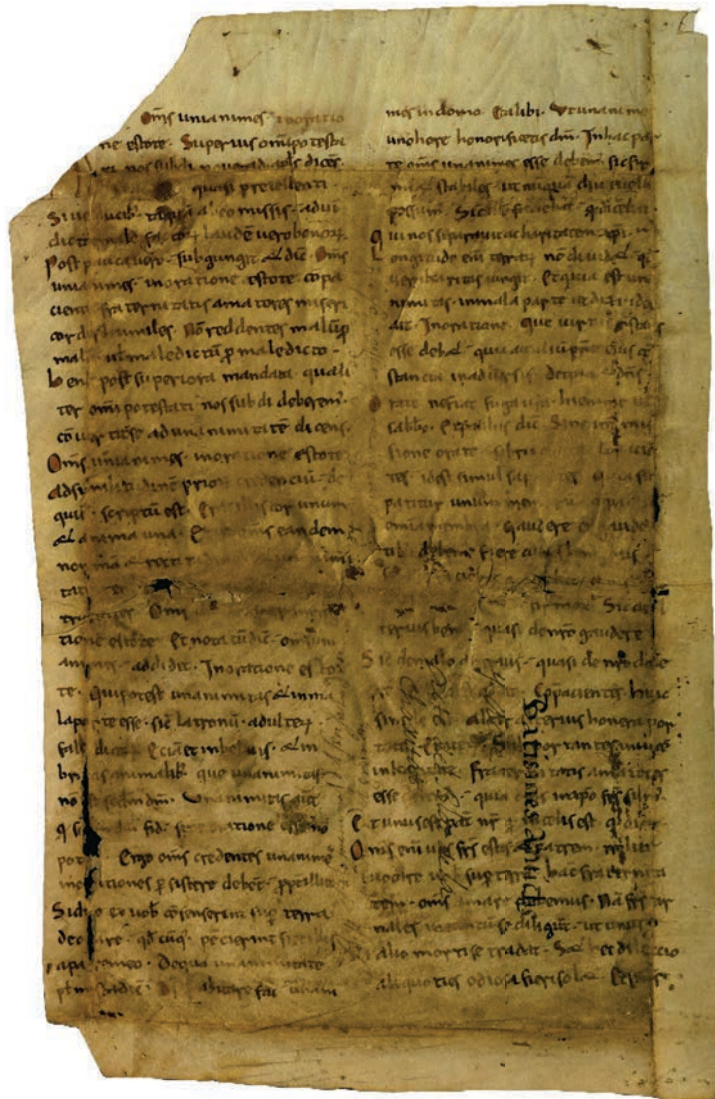

Figura 2.

Vic, Arxiu i Biblioteca Episcopal, fragm. XXV/28, f. 1v.

® ABEV.

LA ROMANIZACIÓN EN LAS CATEDRALES DE MALLORCA, VALENCIA Y CARTAGENA. LOS MODELOS LITÚRGICOS DE LOS BREVIARIOS DIOCESANOS*

por Juan Pablo RUBIO SADIA, OSB

RESUMEN

La implantación de la *lex romana* en las diócesis ibéricas reinstauradas durante el siglo XIII ha recibido escasa atención por parte de los estudiosos. El presente trabajo busca ampliar nuestro conocimiento de este proceso esclareciendo las líneas de influencia litúrgica en tres iglesias del área mediterránea, recuperadas por los cristianos entre 1229 y 1243: Mallorca, Valencia y Cartagena. Por un lado, se analiza de forma comparativa el responsorial *de tempore* en los respectivos breviarios diocesanos, a fin de detectar las conexiones con las tradiciones codificadas de otras iglesias peninsulares. Por otro, se valoran los factores político-eclesiásticos que convergen en el proceso de restauración, con el objeto de explicar las opciones tomadas en cada escenario.

Palabras clave: rito romano, oficio divino, breviario, responsorio, Mallorca, Valencia, Cartagena.

* Este estudio forma parte de las actividades desarrolladas desde el proyecto de investigación I+D *Spanish Early Music Manuscripts II* (PID2021-123967NB-I00), dirigido por Carmen Julia Gutiérrez (Universidad Complutense de Madrid) y Santiago Ruiz Torres (Universidad de Salamanca).

LA ROMANITZACIÓ A LES CATEDRALS DE MALLORCA, VALÈNCIA I CARTAGENA. ELS MODELS LITÚRGICS DELS BREVIARIS DIOCESANS

RESUM

La implantació de la *lex romana* a les diòcesis ibèriques reinstaurades durant el segle XIII ha rebut una atenció escassa dels estudiosos. Aquest treball cerca ampliar el nostre coneixement d'aquest procés aclarint les línies d'influència litúrgica a tres esglésies de l'àrea mediterrània, recuperades pels cristians entre 1229 i 1243: Mallorca, València i Cartagena. D'una banda, s'analitza de manera comparativa el responsorial *de tempore* als breviaris diocesans respectius, a fi de detectar les connexions amb les tradicions codificades d'altres esglésies peninsulars. De l'altra, es valoren els factors politicoeclesiàstics que convergeixen en el procés de restauració, per explicar les opcions preses a cada escenari.

Paraules clau: ritu romà, ofici diví, breviari, responsori, Mallorca, València, Cartagena.

ROMANISATION IN THE CATHEDRALS OF MAJORCA, VALENCIA AND CARTAGENA. THE LITURGICAL MODELS OF THE DIOCESAN BRIEVIARIES

ABSTRACT

The introduction of the *Lex Romana* in the Iberian dioceses, which were reinstated in the 13th century, has received little attention from scholars. This paper seeks to add to the knowledge of this process by clarifying the lines of liturgical influence in three churches in the Mediterranean area recovered by the Christians between 1229 and 1243: Majorca, Valencia and Cartagena. On the one hand, a comparative analysis is made of the responsorial *de tempore* in the respective diocesan breviaries in order to establish the connections with the traditions codified in other peninsular churches. On the other hand, the political-ecclesiastical factors that converge in the restoration process are assessed with a view to explaining the choices made in each scenario.

Keywords: Roman rite, divine office, breviary, responsory, Majorca, Valencia, Cartagena.

INTRODUCCIÓN

La transición del rito hispano-mozárabe al rito romano es un proceso largo y complejo que discurre paralelo a la restauración diocesana en buena parte de la geografía ibérica. A diferencia de Catalunya, Aragón o Castilla, los territorios romanizados durante el siglo XIII han recibido una atención menor por parte de los estudiosos. De ahí que nos centremos precisamente en tres iglesias del área mediterránea peninsular e insular restauradas entre 1232 y 1250: Mallorca y Cartagena, con carácter exento, y Valencia, vinculada a la metrópoli de Tarragona.

Conviene recordar que, si algo caracteriza nuestra recepción del *romanum officium* desde sus comienzos en la Catalunya carolingia del siglo IX, es haberse desarrollado en un espacio extremadamente dinámico, en el que confluyen el avance de la reconquista y la consiguiente modificación de fronteras, la restauración de obispados y de su red parroquial, la adaptación y construcción de catedrales, el florecimiento de cultos o devociones locales, los traslados de la capitalidad diocesana y los movimientos demográficos.

Para esclarecer lo acontecido en este escenario, vamos a exponer, en primer lugar, a modo de preámbulo o marco conceptual, qué significó para las catedrales hispanas asumir la liturgia romana y qué papel ejercieron en aquel proceso. A continuación, presentaremos los resultados del análisis comparado del responsorial *de tempore* en los breviarios más antiguos conservados en las iglesias citadas —del siglo XV y principios del XVI—, por ser una sección que permite remontarnos a la liturgia codificada en el siglo XIII. En tercer lugar, trataremos de interpretar los datos litúrgicos a la luz de los factores históricos que convergen en la fase de restauración. Nuestro propósito, con todo ello, consiste en identificar la proveniencia de la liturgia que se codifica en esas catedrales y reconstruir los modelos asimilativos, es decir, el *modus procedendi* de cada obispado, su actuación sobre los libros que recibe en la primera etapa.

SUSTITUIR O IMPLANTAR LA *LEX ROMANA* EN LAS CATEDRALES IBÉRICAS

Para la Iglesia hispana, abandonar su viejo rito no supuso dar un salto al vacío,¹ pero sí implicó afrontar cambios profundos y pérdidas significativas. Emilio Mitre ha escrito con perspicacia que «las sociedades medievales son sociedades eminentemente litúrgicas»,² puesto que el ritual cristiano impregna la vida social hasta sus fibras más íntimas, entra en contacto con todos los tipos humanos, jalona el curso del tiempo con las fiestas de su calendario³ y llega, incluso, a interferir en los rituales políticos o jurídicos.⁴ En la liturgia comienza y termina cada acción civil relevante de una comunidad.⁵ No en vano, los edificios más emblemáticos del Medievo —las catedrales— se conciben precisamente para acoger el ceremonial litúrgico. De ahí que modificar la manera secular de celebrar los sacramentos y expresar la alabanza divina tuviera, sin duda, un impacto en la sensibilidad religiosa que generó tensiones y oposición en algunos sectores eclesiales.⁶

Teniendo en cuenta la fuerte transversalidad de la liturgia, cabe distinguir dos modalidades en la romanización de las catedrales ibéricas, que podemos conceptualizar con los verbos *sustituir* e *implantar*. Hasta finales del siglo XI, el cambio se experimenta como sustitución en las catedrales que venían celebrando desde antiguo el rito hispánico; por el contrario, a partir del siglo XII, en las nuevas zonas conquistadas, por lo general, se dio la implantación del rito romano sin necesidad de reemplazo. En ambos formatos, sin embargo, los efectos fueron similares a varios niveles:

1. Antonio LINAGE CONDE, *Alfonso VI, el rey hispano y europeo de las tres religiones (1065-1109)*, 2.ª ed., Gijón, Trea, 2006, p. 66.
2. Emilio MITRE FERNÁNDEZ, *Iglesia, herejía y vida política en la Europa medieval*, Madrid, Biblioteca de Autores Cristianos, 2007, p. 67.
3. Miguel Ángel LADERO QUESADA, *La fiesta en la cultura medieval*, Barcelona, Debate, 2004, pp. 29-61.
4. Éric PALAZZO, *Liturgie et société au Moyen Âge*, París, Beauchesne, 2000, p. 213; Jacques LE GOFF (ed.), *El hombre medieval*, Madrid, Alianza, 1990, pp. 9-44. Sobre la composición de oficios litúrgicos para conmemorar eventos políticos en el ámbito ibérico, véase Mercedes CASTILLO FERREIRA, «Chant, Liturgy and Reform», en Tess KNIGHTON (ed.), *Companion to Music in the Age of the Catholic Monarchs*, Leiden, Brill, 2016, pp. 282-322.
5. Enrico CATTANEO, *Il culto cristiano in Occidente: Note storiche*, 2.ª ed., Roma, CLV-Edizioni Liturgiche, 2003, col. «Bibliotheca Ephemerides Liturgicae. Subsidia», n.º 13, p. 170.
6. Juan Pablo RUBIO SADIA, «El cambio de rito en Castilla: su *iter* historiográfico en los siglos XII y XIII», *Hispania Sacra*, vol. 58 (2006), pp. 9-35.

1. En el plano logístico, había que dotar la catedral de códices litúrgicos, lo cual implicaba establecer contacto con otras iglesias de rito romano. Solo de forma paulatina se fueron creando *scriptoria* o talleres capaces de cubrir la demanda libraria local.
2. En el ámbito litúrgico, era necesario iniciar un aprendizaje, como se refleja muy bien en las constituciones del obispo Pedro de Librana (1128), en la Zaragoza recién conquistada. El prelado ordena que todos los sábados el clero de la ciudad acuda a la catedral para oír y aprender el oficio litúrgico que se ha de celebrar durante la semana: *In primis precepit, ut in omnibus sabbatis omnes clerici uniuersarum ecclesiarum tocius ciuitatis ad capitulum conueniant, ut ibi quid de ecclesiastico officio per totam ebdomadam agendum sit audiant et discant.*⁷ Evidentemente, aquella praxis —realizada en la seo— requería maestros expertos en el nuevo ceremonial y, sobre todo, en el repertorio musical. También en la catedral de Toledo, tras su restauración en 1086, consta la presencia del cluniacense Geraldo, venido del monasterio de Moissac para adiestrar al clero en el canto gregoriano.⁸
3. En cuanto a la técnica de producción libraria, observamos una importante evolución desde la escritura y los neumas musicales visigóticos (*in campo aperto*) a la escritura carolina —y muy pronto a la protogótica y gótica— y al sistema de notación aquitana.⁹

7. José María LACARRA, «Documentos para el estudio de la reconquista y repoblación del Valle del Ebro», *Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón*, vol. 2 (1946), p. 518.
8. BERNARDUS BRACARENSIS, «Vita sancti Geraldi», en *Portugaliae Monumenta Historica: Scriptores*, vol. 1, Lisboa, Academia Scientiarum Olisiponensis, 1856, p. 54, § n.º 2. La función de *cantor* desempeñada por el monje Geraldo consta igualmente en RODERICUS XIMENEZ DE RADA, *Historia de rebus Hispaniae sive Historia Gothica*, edición de Juan Fernández Valverde, Turnhout, Brepols, 1987, col. «Corpus Christianorum. Continuatio Mediaevalis», n.º 72, lib. VI, cap. 26, p. 210.
9. Susana ZAPKE, «Sistemas de notación en la península ibérica: de las notaciones hispanas a la notación aquitana (siglos IX-XII)», en Susana ZAPKE (ed.), *Hispania vetus: Manuscritos litúrgico-musicales: De los orígenes visigóticos a la transición francorromana (siglos IX-XII)*, Bilbao, Fundación BBVA, 2007, pp. 189-243.

4. Apuntaré un último aspecto que continúa a la espera de un estudio profundo y multidisciplinar, como es la repercusión arquitectónica del cambio de rito. Los historiadores del arte mantienen posturas divergentes en cuanto a la conexión entre dicho cambio y la adopción del estilo románico.¹⁰

Estas premisas nos pueden ayudar a entender no solo los retos que hubo de afrontar la institución catedralicia en aquella coyuntura, sino también que la catedral misma vivió en primera línea el cambio ritual y desempeñó un papel de enorme trascendencia a la hora de adoptar y adaptar la *lex romana*.

HACIA LA CODIFICACIÓN LITÚRGICA EN LAS IGLESIAS DE MALLORCA, VALENCIA Y CARTAGENA

En las décadas centrales del siglo XIII la reinstauración de las sedes episcopales de Mallorca, Valencia y Cartagena activó una considerable circulación de códices litúrgicos. La tradición transmitida por los modelos importados en aquella primera hora no permaneció inmutable, sino que fue adquiriendo una fisonomía propia, adaptada a la realidad local,

10. Marc Sureda se ha referido a esta temática en su conferencia titulada «Tra l'eco dei sinodi e la sensibilità simbolica: uno sguardo alla storia dell'architettura liturgica», leída el 9 de mayo de 2024 en el XIII Congreso Internacional de Liturgia celebrado en el Pontificio Ateneo San Anselmo de Roma. En su opinión, un examen meticuloso no revela que la adopción sistemática de la arquitectura románica en la península ibérica fuera consecuencia directa del cambio ritual. Por su parte, Antonio Manuel Pérez estima que las transformaciones arquitectónicas obedecen a una ruptura respecto a «la estructuración rígida del templo hispano», que buscaba desarticular su complicada división; es decir, desaparece la partición entre *sanctuarium* y *chorus* o ambón para facilitar que todos los ministros se sitúen en el presbiterio alrededor del altar. Además, por lo general, el coro pasa a ocupar el centro de la nave como lugar donde los monjes o canónigos cantan el oficio divino; Antonio Manuel PÉREZ CAMACHO, «El *ora* en la jornada del monje: la liturgia en los monasterios (del rito hispano al romano)», en José Ángel GARCÍA DE CORTÁZAR (coord.), *Vida y muerte en el monasterio románico*, Aguilar de Campoo, Fundación Santa María la Real, 2004, p. 57. La readaptación del espacio litúrgico como consecuencia de la llegada del nuevo *ordo* en algunos monasterios leoneses puede verse en Artemio Manuel MARTÍNEZ TEJERA, «Cenobios leoneses altomedievales ante la europeización: San Pedro y San Pablo de Montes, Santiago y San Martín de Peñalba y San Miguel de Escalada», *Hispania Sacra*, vol. 54 (2002), pp. 87-108.

ostensible en la selección y ordenación de los textos y los cantos, en las fiestas de los santos patronos y devociones regionales, sin descartar rituales particulares o incluso vestigios de la liturgia hispánica.¹¹ En cualquier caso, ese proceso asimilativo culmina en el reconocimiento de los libros de culto como propios por parte de cada iglesia, a través de fórmulas tradicionales y elocuentes que encabezan misales, breviarios o manuales, y que los identifican, por ejemplo, *secundum usum Maioricensis ecclesie* o *secundum consuetudinem ecclesie Valentine*.

La praxis de la catedral se convirtió muy pronto en el arquetipo y la norma que debían adoptar los templos bajo jurisdicción diocesana, según se desprende de la legislación sinodal. En nuestra zona geográfica aparece por primera vez en las constituciones del sínodo de Valencia de 1258. Transcurridas dos décadas desde la toma de la ciudad, se ordena a los rectores de las iglesias parroquiales «que tengan la consuetud según la costumbre de la Iglesia de Valencia, mediante la cual sean instruidos en la celebración del oficio divino de modo uniforme con su Iglesia madre» (*habeant consuetam secundum consuetudinem Valentine ecclesie, per quam instruantur diuinum officium uniformiter cum matrice sua ecclesia celebrare*).¹² La catedral, cual *ecclesia matrix*, constituye el modelo de la liturgia valentina, y desde ella se impulsa la uniformidad en todo el obispado. Viene también denominada como «cabeza» en las constituciones de Cartagena de 1370,¹³ en las cuales se declara que todas las iglesias de la

11. Pierre-Marie GY, «La liturgie à l'époque romane», *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa*, vol. 34 (2003), pp. 10-11.
12. Sínodo de Valencia de 1258, c. 1, en Antonio GARCÍA Y GARCÍA (dir.), *Synodicon hispanum*, vol. 12: *Osma, Sigüenza, Tortosa y Valencia*, Madrid, Biblioteca de Autores Cristianos, 2014, p. 697 [2].
13. La imagen está presente en la constitución 9 del Concilio IV de Letrán; Antonio GARCÍA Y GARCÍA, *Historia del Concilio IV Lateranense de 1215*, Salamanca, Centro de Estudios Orientales y Ecuménicos «Juan XXIII», 2005, col. «Bibliotheca Oecumenica Salmanticensis», n.º 31, p. 75.

diócesis, como miembros de un mismo cuerpo, han de concordar con los usos litúrgicos de la «iglesia mayor»:¹⁴

En commo deven rezar los clerigos las Oras canonicas por sus tienpos, <e que> fagan el divinal ofiço segund que acostunbran de rezar en la yglesia catredal.

Commo sea conveniente que los mienbros de la cabeça non se deven partyr, antes es razon aguisada que en todo e por todo la deven seguir, e commo la yglesia de Cartajena sea e es cabeça e madre de todas las yglesias de su obispado, razon es e derecho <que todas se conformen con ella>, mas que mas en aquellas cosas que acuerdan e enorman buenas costunbres. E pues todas las yglesias del dicho obispado son mienbros de la dicha yglesia de Cartajena e representan un cuerpo, deven aver un regimiento e una costunbre en uno con la su yglesia mayor, pues es madre e cabeça de todas las otras. E commo en el dicho obispado de Cartajena aya diversas costunbres en algunas de las dichas yglesias en razon de las Oras canonicas, que non concuerdan con la regla de la dicha yglesia mayor de Cartajena, e esto sea e es muy grand confusion e peligro de las almas e escandalo de los pueblos e verguença <de> aquellos que lo entienden.

También encontramos prescripciones similares en los primeros sínodos medievales de Mallorca. En el año 1266 se manda al clero parroquial que disponga de un libro con el orden de la extremaunción «según la consuetud del obispado».¹⁵

Esta rápida ojeada a la documentación nos permite advertir al menos dos aspectos de interés para nuestro propósito: primero, que la regla o costumbre litúrgica local pronto alcanzó un cierto grado de codificación (tan solo dos o tres décadas desde la reinstauración de Valencia y Mallorca); segundo, que la norma catedralicia, promovida por los sínodos, determinó la tradición diocesana hasta finales del siglo XVI, cuando comenzó a difundirse el Nuevo Rezado.

14. Sínodo de Cartagena de 1370, c. 1, en Antonio GARCÍA Y GARCÍA (dir.), *Synodicon hispanum*, vol. 11: Cádiz, Canarias, Cartagena, Córdoba, Granada, Málaga y Sevilla, Madrid, Biblioteca de Autores Cristianos, 2013, p. 148. Las constituciones de Cartagena de 1475 disponen lo mismo en estos términos: *studeatque dicere Horas iuxta ordinationem et consuetudinem ecclesie cathedralis*, en Antonio GARCÍA Y GARCÍA (dir.), *Synodicon hispanum*, vol. 11, p. 278.
15. Josep AMENGUAL I BATLE, «Primera época: de la conquista de 1229 al final de la dinastía mallorquina, 1343», en Josep AMENGUAL I BATLE (coord.), *Historia de las diócesis españolas*, vol. 16: *Iglesias de Mallorca, Menorca e Ibiza*, Madrid, Biblioteca de Autores Cristianos, 2020, p. 114.

LOS BREVIARIOS DIOCESANOS Y EL ANÁLISIS COMPARADO DEL RESPONSORIAL *DE TEMPORE*

Para identificar la proveniencia de los libros litúrgicos que influyeron en las diócesis de Valencia, Mallorca y Cartagena, el oficio divino ofrece ventajas sobre la misa por su carácter local más acentuado. Ruth Steiner no exagera al afirmar que cualquier estudio acerca del oficio medieval lo es ante todo de las tradiciones locales y regionales.¹⁶ Por consiguiente, nos vamos a servir de la tipología libraria denominada *breviario*, que desde el siglo XIII aglutina lo necesario para la oración de las horas.¹⁷ Ante la ausencia de testimonios coetáneos a la fase de restauración, debemos acudir a fuentes posteriores, en concreto, a los manuscritos del siglo XV para las diócesis de Valencia y Cartagena, y al impreso de 1506 para Mallorca:¹⁸

- C Breviario de Cartagena, s. XV ex. Valencia, Biblioteca Capitular, ms. 281.
- M Breviario de Mallorca, Venecia, L. A. de Giunta, 1506.
- V Breviario de Valencia, s. XV med. Valencia, Biblioteca Capitular, ms. 81.

El breviario de Cartagena (C) presenta una factura sencilla, ostensible en su letra cursiva y su soporte de papel.¹⁹ Su filiación viene expresada en el f. 1r con la fórmula *Incipit liber dominicalis secundum quod cantat Cartaginensis ecclesia*, un dato que reitera al inicio del santoral (f. 195r).

16. Ruth STEINER, «Local and Regional Traditions of the Invitatory Chant», *Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, vol. 27 (1985), p. 131.
17. Michel HUGLO, *Les livres de chant liturgique*, Turnhout, Brepols, 1988, col. «Typologie des Sources du Moyen Âge Occidental», n.º 52, pp. 79-94 y 118-120; Victor LEROQUAIS, *Les bréviaires manuscrits des bibliothèques publiques de France*, t. I, París, Protat, 1934, pp. VI-CXXXIII; Stephen J. P. van DIJK y Joan Hazelden WALKER, *The Origins of the Modern Roman Liturgy*, Londres, Longmans and Todd, 1960, pp. 26-44.
18. El hecho de utilizar un impreso no supone un obstáculo, dado que detrás de cada impreso, sobre todo de los más antiguos, hay un original manuscrito que se reproduce con bastante fidelidad; Marius BERNADÓ, «Impresos litúrgicos: Algunas consideraciones sobre su producción y difusión», en Maricarmen GÓMEZ y Marius BERNADÓ (eds.), *Fuentes Musicales de la Península Ibérica (ca. 1250 - ca. 1550): Actas del Coloquio Internacional (Lleida, 1-3 abril 1996)*, Lleida, Universitat de Lleida e Institut d'Estudis Ilerdencs, 2001, pp. 259 y 263; Robert AMIET, «Les livres liturgiques du diocèse d'Elne», *Revista Catalana de Teologia*, vol. 7 (1982), p. 297.
19. José JANINI, *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*, vol. 2: Aragón, Cataluña y Valencia, Burgos, Facultad de Teología del Norte de España, 1980, p. 299, n.º 788.

Además de este manuscrito, existen dos ediciones impresas del oficio cartaginense, en 1484 y 1535.²⁰

El ejemplar mallorquín (M) es un postincunable estampado en Venecia por Lucantonio Giunti o de Giunta durante el pontificado de Antonio de Rojas Manrique (1496-1507).²¹ Conviene precisar, además, que el códice de la primera mitad del siglo XIV, registrado como *Fons musical SA-3* del Arxiu de la Catedral de Mallorca, no es un antifonario secular destinado al uso de la seo mallorquina,²² sino un antifonario cisterciense, como hemos podido comprobar directamente.

Por su parte, el breviario de la catedral de Valencia (V), copiado poco después del año 1411 (f. 378r), es un testimonio manuscrito casi aislado del oficio valentino si lo comparamos con la rica colección de misales diocesanos contemporáneos.²³ Destaca por la calidad de su factura material y sus miniaturas, obra del iluminador Domingo Atzuara.²⁴

20. Sobre el breviario incunable, cuyo único ejemplar conocido se custodia en la Biblioteca del Seminario de Casale Monferrato (In.e.27), remitimos a Antonio ODRIÓZOLA, *Catálogo de libros litúrgicos, españoles y portugueses, impresos en los siglos XV y XVI*, Pontevedra, Museo de Pontevedra, 1996, pp. 206-207, n.º 203, y Julián MARTÍN ABAD, 'Cum figuris': *Texto e imagen en los incunables españoles. Catálogo bibliográfico y descriptivo*, vol. 2, Madrid, Arco/Libros, p. 1453, n.º 398. El breviario estampado en el siglo XVI, con un ejemplar en el Archivo Municipal de Cartagena, se halla descrito en Antonio ODRIÓZOLA, *Catálogo de libros litúrgicos...*, p. 206, n.º 203bis.
21. Antonio ODRIÓZOLA, *Catálogo de libros litúrgicos...*, pp. 220-221, n.º 229; Gaspar MUNAR, *El antiguo Breviario Mayoricense*, Palma, Imprenta Sagrados Corazones, 1963; Miquel PASCUAL PONT (ed.), *Fragments del breviari de l'església de Mallorca*, Palma, Miquel Font, 1995. Gracias al doctor Gabriel Seguí, hemos podido consultar el ejemplar que se guarda en el monasterio de Santa Magdalena de Palma.
22. Así figura en Josep-Joaquim ESTEVE y Cristina MENZEL (eds.), *La música a Mallorca: Una aproximació històrica*, Palma, Servei d'Arxius i Biblioteques, 2007, p. 20.
23. Ramón FITA REVERT, Juan Ignacio PÉREZ GIMÉNEZ y Vicente PONS ALÓS, «Libros litúrgicos en los archivos de la diócesis de Valencia (I): los misales anteriores a Trento», *Memoria Ecclesiae*, vol. 37 (2013), pp. 166-172. Existe, en cambio, un buen número de testimonios impresos del *Breviarium Valentinum* entre los años 1489 y 1544.
24. Pese a las mutilaciones que ha sufrido, cuenta todavía con siete miniaturas que representan la Natividad (f. 34vb), la Santísima Trinidad (f. 144va y 233vb), clérigos cantando (f. 225rb), san Juan Bautista (f. 374vb), la Asunción (f. 414rb) y san Miguel arcángel (f. 437va). José JANINI, *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*, vol. 2, pp. 287-288, n.º 764; Jesús DOMÍNGUEZ BORDONA, *Manuscritos con pinturas: Notas para un inventario de los conservados en colecciones públicas y particulares de España*, vol. 2: *El Escorial-Zaragoza*, Madrid, Centro de Estudios Históricos, 1933, p. 218, n.º 1873, y p. 219, fig. 611; Elías OLMOS Y CANALDA, *Códices de la catedral de Valencia*, 2.ª ed., Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas e Instituto Nicolás Antonio, 1943, p. 66, n.º 81; Jesús DOMÍNGUEZ BORDONA, «Miniatura», en 'Ars Hispaniae': *Historia universal*

Los responsorios de maitines del propio del tiempo constituyen una vía idónea para examinar el origen de la liturgia de nuestras tres diócesis mediante unos breviarios tardíos. Especialmente en Adviento y el triduo pascual, el responsorial destaca por ser un corpus en el que se ha obrado una selección y ordenación destinadas a perdurar.²⁵ Así, una vez codificada la lista local, ha permanecido invariable hasta el siglo xvi. Por tanto, nuestra atención se focaliza en las series de Adviento, los domingos primero y cuarto de Cuaresma, Jueves Santo y Viernes Santo, y el Domingo de Pascua con su octava.²⁶ El método comparativo, que incorpora unos setenta testimonios litúrgicos ibéricos y franceses citados en el anexo 2, se inspira en el empleado por René-Jean Hesbert y Knud Ottosen.²⁷

El responsorial de Mallorca y su dependencia de Barcelona

Comencemos por el *Breviarium Maioricense*, respetando la cronología de la restauración diocesana. En el primer domingo de Adviento observamos una sucesión de responsorios idéntica a la del breviario de Barcelona que solo difiere en una pieza respecto al de Tarragona (n.º 08). La afinidad con la tradición barcelonesa se mantiene constante a lo largo de todo el ciclo, como también permanece la similitud con la costumbre tarraconense, aunque aquí siempre se observa alguna variante en el orden: por ejemplo, en el tercer domingo, con los responsorios n.º 19 y 04, y en el cuarto domingo, a partir del segundo nocturno.

del arte hispánico, vol. 18, Madrid, Plus-ultra, 1962, p. 166, fig. 221; Amparo VILLALBA DÁVALOS, *La miniatura valenciana en los siglos xiv y xv*, Valencia, Institución Alfonso el Magnánimo, 1964, pp. 65-79 y 200, fig. 28-33; «Breviarium Valentinum», en *La ciudad de la memoria: Los códices de la catedral de Valencia = La ciutat de la memòria: Els còdexs de la catedral de València*, Valencia, Generalitat Valenciana, 1997, pp. 117-121.

25. Pierre-Marie GY, «Les répons de matines des trois nuits avant Pâques et la géographie liturgique du Moyen Âge latin», en Daniel SAULNIER (ed.), *Requiem modis musicis: Mélanges Jean Claire*, Solesmes, Éditions de Solesmes, 1995, p. 33.
26. Esta elección responde a un criterio litúrgico; de hecho, los oficios de Adviento y el triduo sacro son secciones seguras para identificar las liturgias particulares. Estas series constituyen «une marque caractéristique pour chaque église ou abbaye» y «un nouveau moyen d'identification», según Victor LEROQUAIS, *Les bréviaires manuscrits...*, vol. 1, pp. lxxiii y lxxviii-lxxxii.
27. Knud OTTOSEN (ed.), *L'antiphonaire latin au Moyen Âge: Réorganisation des séries de répons de l'avent classés par R. J. Hesbert*, Roma, Herder, 1986, col. «Rerum Ecclesiasticarum Documenta», n.º extra seriem; Knud OTTOSEN, *The Responsories and Versicles of the Latin Office of the Dead*, Aarhus, Aarhus University Press, 1993, pp. 17-21.

El ciclo cuaresmal refleja, de nuevo, la plena coincidencia con Barcelona y diferencias puntuales con Tarragona. Además, en el viernes de la cuarta semana de Cuaresma, M ha incluido los responsorios de Lázaro de Betania, característicos de la tradición catalano-narbonesa (n.º 16, 19, 18).²⁸

En el triduo sacro observamos un aspecto singular del *Breviarium Maioricense*: la repetición del responsorio *Egressus Iesus de praetorio*²⁹ el Jueves (n.º 13), Viernes (n.º 20) y Sábado Santos. Tal reiteración hace que M tenga una lista única, sin equivalente entre las fuentes catalanas. Se trata de una pieza que enfatiza el momento en que los judíos gritan a Poncio Pilato que crucifique a Jesús. Resulta llamativo que Barcelona no la incluya³⁰ y que Tarragona lo haga únicamente el Jueves Santo como pieza final.³¹ En este caso, el testimonio más cercano es el breviario de Urgell, que también dispone ese responsorio en los tres días, aunque en diferente posición.³² Estamos, pues, ante una particularidad del oficio de Mallorca que no solo marca una diferencia con Barcelona y Tarragona sino también con la totalidad de las fuentes comparadas. Por lo demás, en el Domingo y la octava de Pascua torna la plena afinidad con la tradición barcelonesa.

28. Como puede verse en el anexo 1, hemos localizado estos responsorios en Aqu2 (n.º 16, 17, 19, 18), Carc, Béz, Ger1, Vic, Ev y Pal (n.º 16, 17, 18), Ger2 y Urg (n.º 16, 18, 19), Narb, Elna, SCug, Esc29, Esc36 y Lér (n.º 16, 19, 18) y Tui (n.º 16, 18, 17). Véase también Juan Pablo RUBIO SADIA, «El oficio cuaresmal de Lázaro de Betania en las iglesias catalano-narbonesas (ss. XII-XV)», *Miscellània Litúrgica Catalana*, vol. 24 (2016), pp. 170-172.
29. El texto completo es este: *Egressus Iesus de praetorio portans spineam coronam, tunc Iudei omnes clamaverunt: "Tolle, tolle, crucifigatur"* (Cantus ID 600754). *Versus: Ait illis Pilatus: "Ecce rex vester", at illi clamabant dicentes* (Cantus ID 600754a); *Cantus Index: Catalogue of Chants Texts and Melodies* [en línea], <<http://cantusindex.org/>>.
30. El breviario de Barcelona coincide en el Jueves Santo con V y C, que dan una serie diversa, muy difundida en las fuentes consultadas, tanto en Francia como en España y Portugal: Clerm, Aur, Gel, Tou, Auch1, Auch2, Agen, Peña, Zar, Esc29, Lér, Pam, Aix, Narb, Carc, Elna, Vic, Ov, Pal, Cp, Bra, Tui, Sal, Av, Zam, Co, CRo, Ev, Bad, Sev, Seg y Sig.
31. El breviario de Vic del siglo XV (Vic, Biblioteca Episcopal, ms. 85) da *Egressus Iesus* (n.º 13) como opcional después del sexto responsorio. También figura como canto de procesión en un procesionario de los siglos XIV-XV conservado en la Biblioteca de Catalunya (M 1696/a, f. 44v) y en el procesionario de Tortosa del siglo XIII (Archivo Capitular, ms. 266, f. 95v).
32. En tercer lugar (Jueves Santo), sexto (Viernes Santo) y noveno (Sábado Santo). Asimismo, el breviario de Gerona (Ger2) lo conoce el Viernes y el Sábado Santos.

La conexión de la tradición valentina con Zaragoza

El breviario de Valencia conecta desde el primer domingo de Adviento con las fuentes de Aragón y La Rioja (Hu, Barb, Zar, Tar, SMC, Cal). Son especialmente reveladores los domingos segundo y tercero de este ciclo, ya que muestran una secuencia idéntica y exclusiva entre los breviarios de Valencia y Zaragoza. En efecto, en el segundo domingo, el responsorio *Festina ne tardaveris* (n.º 12) marca la diferencia como pieza final respecto al resto de testimonios confrontados, que dan *Rex noster adveniet* (n.º 10). En el siguiente domingo es el responsorio *Docebit nos Dominus* (n.º 11), en sexto lugar, el que establece la discrepancia con las demás fuentes aragonesas.

Las series de Cuaresma corroboran lo observado en Adviento: V ha asumido la tradición codificada en las catedrales de Aragón, recibida a su vez de los obispados franceses del Bearn y Bigorra.³³ Con todo, hallamos una excepción en el cuarto viernes, puesto que en él se incluyen los tres *responsoria Lazari* (n.º 16, 18, 19), que, entre las iglesias aragonesas, solo figuran en la fronteriza Barbastro. Esas piezas sugieren un influjo del área catalana, tal vez de Urgell y Girona (Ger2), con cuyos breviarios coincide. Al margen de este detalle puntual, V vuelve a mostrar en el triduo sacro su estrecha conexión con el grupo de fuentes de Aragón y manifiesta su coincidencia con el *Breviarium Caesaraugustanum*.

Cartagena y la costumbre litúrgica de las iglesias sufragáneas de Compostela

Fijémonos, por último, dónde se localiza la afinidad del responsorial de Cartagena. Los domingos de Adviento apuntan hacia las diócesis sufragáneas de Santiago de Compostela. En el primero, la coincidencia es total con Coria, Ciudad Rodrigo y Badajoz. En las dos semanas siguientes, se suman también Zamora,³⁴ Salamanca, Braga, Évora, Segovia, Cuenca y Jaén. En el último domingo de Adviento se mantiene la misma constante y se amplía a un antifonario de principios del siglo XII conservado en la

33. Juan Pablo RUBIO SADIA, *La transición al rito romano en Aragón y Navarra: Fuentes, escenarios, tradiciones*, Nápoles, Pontificio Istituto Liturgico y Editrice Domenicana Italiana, 2018, pp. 109-111.

34. En los responsorios feriales existe una variante, ya que C no incluye *Alieni non transibunt* (n.º 13), que sí aparece en Co y Zam.

catedral de Toledo (Aqu2) que ejerció un notable influjo en la provincia eclesiástica toledana, especialmente en Segovia.³⁵

El ciclo cuaresmal ofrece idéntica semejanza con las sufragáneas de Compostela y con la sede bracarense.³⁶ Asimismo, se debe destacar la coincidencia con el breviario de Segovia, muy afín al de Braga.³⁷ La semana cuarta evidencia, de nuevo, la conexión de C con Segovia, Coria, Zamora y Braga. El *Breviarium Carthaginense* sigue la tradición de Cluny en la serie del Viernes Santo y sitúa el responsorio *Velum templi* (n.º 09) en segundo lugar y *Animam meam* (n.º 04) en posición de cierre. En los días del triduo y en Pascua se aprecia la misma dependencia.

LA RESTAURACIÓN DIOCESANA DE MALLORCA, VALENCIA Y CARTAGENA Y SUS IMPLICACIONES LITÚRGICAS

El análisis precedente pone de relieve que Mallorca, Valencia y Cartagena importaron tradiciones litúrgicas dispares del *romanum officium* practicadas por otras iglesias ibéricas. Es momento, ahora, de confrontar esos datos con la documentación histórica para tratar de explicar la razón de las respectivas opciones.

El caso de Mallorca es seguramente el más nítido y el mejor conocido. Declarado obispado exento por el papa Gregorio IX el 31 de julio de 1232, tres años después de la conquista realizada por Jaime I,³⁸ la procedencia barcelonesa de sus primeros preladados resultó determinante en la ordenación del culto.³⁹ El estudio del *Breviarium Maioricense* concuerda

35. Juan Pablo RUBIO SADIA, *La recepción del rito francorromano en Castilla (ss. XI-XII): Las tradiciones litúrgicas locales a través del Responsorial del 'Proprium de Tempore'*, Ciudad del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2011, col. «Monumenta Studia Instrumenta Liturgica», n.º 61, pp. 275-277 y 316-318.

36. En este caso, el breviario de Zamora presenta una laguna que afecta a la lista dominical, aunque sus tres piezas feriales coinciden con C (n.º 08, 07, 04).

37. Juan Pablo RUBIO SADIA, *La recepción del rito francorromano en Castilla...*, pp. 316-318.

38. Demetrio MANSILLA, *Geografía eclesiástica de España. Estudio histórico-geográfico de las diócesis*, vol. 2, Roma, Instituto Español de Historia Eclesiástica, 1994, p. 276.

39. Josep AMENGUAL I BATLE, «Primera época: de la conquista de 1229...», pp. 66-69. La Iglesia en Mallorca, formada gracias a un fuerte flujo migratorio, importó «los ritos, los cánones, la disciplina y las costumbres, especialmente de la iglesia de la provincia Tarraconense»; Josep AMENGUAL I BATLE, «Sínodos medievales del obispado de Mallorca», *Revista Española de Derecho Canónico*, vol. 77 (2020), p. 63.

con la afirmación de Josep Amengual: «Parece obvio que la liturgia implantada en Mallorca fuera la que era usual en Barcelona, tanto más cuando el obispo que organizó la Iglesia fue el de este obispado».⁴⁰ Ello no excluye, sin embargo, la diversidad de proveniencias de los libros de culto en la fase inicial, apuntada por Gabriel Seguí, quien sostiene que debieron venir mayoritariamente de Catalunya, sin descartar otras latitudes.⁴¹ Nuestro examen del responsorial, además de corroborar la filiación barcelonesa, manifiesta que en el transcurso de la asimilación litúrgica se efectuaron algunas modificaciones cuyo estudio podría revelar aspectos interesantes y desconocidos de la religiosidad local, como sucede con el responsorio *Egressus Iesus de praetorio*.

Valencia, por su parte, nos depara una sorpresa. Después de su conquista en 1238, Gregorio IX dispuso, contra los deseos del arzobispo de Toledo, que la sede quedase inscrita como sufragánea de Tarragona.⁴² La decisión condicionó, sin duda, el proceso romanizador, según Adalbert M. Franquesa, quien señala que «los rituales Valentino y Maioricense son absolutamente del tipo tarraconense».⁴³ De ello se hizo eco Vicente Cárcel Ortí, al escribir que, «durante los dos largos siglos en que la diócesis de Valencia fue sufragánea de Tarragona, siguió fielmente los usos y costumbres de la metropolitana».⁴⁴ No obstante, el estudio del *Breviarium Valentinum* nos permite precisar todavía más la influencia litúrgica recibida. Como puede verse, Valencia configura su oficio medieval no a partir del modelo metropolitano, sino del breviario de Zaragoza, perteneciente a la provincia eclesiástica hasta 1318, fecha de su elevación a archidiócesis. Esa dependencia es visible incluso en las letanías de los santos del breviario valentino, en las cuales se invoca a Valero y a Engracia (f. 254v).

40. Josep AMENGUAL I BATLE, «Primera época: de la conquista de 1229...», p. 114.

41. Gabriel SEGÚI I TROBAT, *El Missal mallorquí de 1506: Estudi i edició segons l'exemplar de la Biblioteca Bartomeu March*, Barcelona, Facultat de Teologia de Catalunya y Centre d'Estudis Teològics de Mallorca, 2003, col. «Collectània Sant Pacià», n.º 79, pp. 49-50.

42. Vicente CÁRCEL ORTÍ, «La diócesis de Valencia durante la plenitud del Medioevo (1238-1499)», en Vicente CÁRCEL ORTÍ (coord.), *Historia de las diócesis españolas*, vol. 6: *Iglesias de Valencia, Segorbe-Castellón y Orihuela-Alicante*, Madrid, Biblioteca de Autores Cristianos, 2006, p. 56.

43. Adalbert M. FRANQUESA, «El ritual tarraconense», en *Litúrgica: cardinali I. A. Schuster in memoriam*, vol. 2, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1958, col. «Scripta et Documenta», n.º 10, p. 255, nota 12.

44. Vicente CÁRCEL ORTÍ, «La diócesis de Valencia...», p. 62.

La documentación histórica no evidencia una relación eclesiástica particularmente estrecha entre las sedes de Zaragoza y Valencia. Si atendemos al episcopologio valentino del siglo XIII, solo un prelado traza esa línea de contacto: Arnaldo de Peralta, que en 1248 pasó a ser titular de Zaragoza. El resto de los obispos hasta el año 1312 son de origen catalán y, dos de ellos, miembros de la Orden de Predicadores.⁴⁵ La adopción de un modelo de breviario cesaraugustano pudo deberse a las funciones de capitalidad que Zaragoza ejercía ya por entonces en la Corona de Aragón y al liderazgo aragonés en la conquista de Valencia.

Por último, la toma del reino de Murcia en 1243 por el infante don Alfonso, hijo de Fernando III, planteó enseguida el problema de la restauración de la antigua sede cartaginense, por la que rivalizaban Toledo y Tarragona. En 1250, el papa Inocencio IV restableció la sede, y la declaró exenta el 6 de agosto de ese año.⁴⁶ La dependencia litúrgica que evidencia el breviario de Cartagena respecto de las sufragáneas de Santiago de Compostela no tiene una explicación aparente. No parece atribuible al simple hecho de que, entre los ejecutores de la decisión papal, se encontraran los prelados de Zamora y Salamanca. Ciertamente, la serie de los obispos hasta el año 1291, en que fue trasladada a Murcia la capitalidad de la sede,⁴⁷ no sugiere ningún vínculo con las diócesis occidentales de la Península. Sin embargo, la restauración de la sede cartaginense en un reino musulmán vasallo de Castilla⁴⁸ favoreció la orientación eclesiástica hacia el oeste y no hacia el norte. En ningún caso tal influencia litúrgica podría atribuirse al obispo franciscano fray Diego de Bedán (1415-1447), quien había sido titular de Badajoz entre 1395 y 1415. Aunque se le considera «autor-promotor de un *Breviario Carthaginense* y de un *Misal* que imprimió un siglo después el obispo Almeida»,⁴⁹ la tradición diocesana estaba ya codificada desde el siglo XIII.

45. Vicente CÁRCCEL ORTÍ, «La diócesis de Valencia...», pp. 71-77.

46. Demetrio MANSILLA, *Geografía eclesiástica de España...*, vol. 2, pp. 278-280.

47. Se trata de fray Pedro Gallego (1250-1267), García Martínez (1267-1278) y Diego Martínez Sagaz (1278-1300). Juan TORRES FONTES y Ángel Luis MOLINA, *La diócesis de Cartagena en la Edad Media (1250-1502)*, Murcia, Sociedad Española de Estudios Medievales, 2013, col. «Anexos de Medievalismo», n.º 2, pp. 25-28; Juan TORRES FONTES, «Cronología de los obispos de Cartagena en la Edad Media», *Anuario de Estudios Medievales*, vol. 28 (1998), pp. 666-667.

48. Juan TORRES FONTES, «Cronología de los obispos de Cartagena...», p. 663.

49. Juan TORRES FONTES y Ángel Luis MOLINA, *La diócesis de Cartagena...*, p. 38.

CONCLUSIÓN

Entre los muchos retos que debieron afrontar las catedrales hispanas en el proceso romanizador se ha de incluir la configuración de la propia costumbre litúrgica. La institución catedralicia, como iglesia de referencia, encarnó la norma del culto a la que debía amoldarse el clero diocesano. Esa norma se fue modelando sobre la base de la primera dotación libraria, atendiendo al contexto eclesiástico y a la realidad social.

El estudio de los tres breviarios ha permitido asomarnos a una realidad dispar y compleja, en la que intervienen circunstancias y factores, tanto eclesiásticos como políticos, no siempre fáciles de definir. Mallorca conformó su tradición bajo la sujeción de Barcelona, aunque en casos puntuales —y a veces relevantes— también se distanció de ella, quizás porque, junto a los libros barceloneses, llegaron a la isla ejemplares de Urgell, Tarragona o Girona. Valencia se ajustó a un modelo cesaraugustano, aunque conocía la costumbre tarraconense, probablemente debido al peso que Aragón tuvo en su conquista. Por su parte, Cartagena confeccionó un oficio acorde con las iglesias del oeste peninsular dependientes de Compostela, condicionada por su situación geográfica y el mapa político. En esta transición, que nos habla de relaciones eclesiales, circulación de códices y asimilación de tradiciones, la catedral actúa como paradigma y maestra. Ella fue el *laboratorium* o *laborarium*, en el sentido medieval del término —que deriva de *laborare*—, en el que se fue trabajando y reglamentando la liturgia local. Aun así, los procesos romanizadores del siglo XIII difieren de los de los siglos IX-XI por una dependencia más estrecha respecto de las tradiciones recibidas.

ANEXO 1: Tablas comparativas de los responsorios de Adviento, Cuaresma y triduo sacro

Primer domingo de Adviento

01 *Aspiciens a longe* | 02 *Aspicebam in visu* | 03 *Missus est Gabriel* | 04 *Ave Maria*
 | 05 *Quomodo in me fiet* | 06 *Salvatorem exspectamus* | 07 *Audite verbum* | 08 *Ecce*
virgo concipiet | 09 *Obsecro domine* | 10 *Confortate manus* | 11 *Alieni non transibunt*
 | 12 *Montes Israel* | 13 *Laetantur caeli* | 14 *Ecce dies veniunt* | 15 *Festina ne tardaveris*
 | 16 *Gloriosus apparuit* | 17 *Ecce opifex alme* | 18 *Spiritus sanctus [domini] superveniet*
 | 19 *Ecce venio cito* | 20 *Ecce ab Austro* | 21 *Orietur stella* | 22 *Egredietur dominus et*
praeliabitur | 23 *Praecursor pro nobis* | 24 *Egredietur virga de radice* | 25 *Suscipe verbum*
 | 26 *Annuntiatur est* | 27 *Leva Ierusalem*.

M	01	02	07	09	13	06	03	04	14	08			
Barc	01	02	07	09	13	06	03	04	14	08			
Ta	01	02	07	09	13	08	03	04	14				
V	01	02	03	04	06	09	08	05	14				
SMC	01	02	03	04	06	09	08	05	14				
Zar	01	02	03	04	06	09	08	05	14	07	13	10	19
Hu	01	02	03	04	06	09	08	05	14	07	13	10	19
Barb	01	02	03	00	00	09	08	05	14	07	13	10	19 ⁵⁰
Tar	01	02	03	04	06	09	08	05	14	07	13	10	19
Cal	01	02	03	04	06	09	08	05	14	07	13	10	19
Os	01	02	03	04	06	09	08	05	14	07	13	10	19
Arl	01	02	03	04	06	09	08	05	14				
Les	01	02	03	04	06	09	08	05	14				
Olor	01	02	03	04	06	09	08	05	14				
C	01	02	03	04	06	05	07	08	11	09	13	10	19
Bad	01	02	03	04	06	05	07	08	11				
CRo	01	02	03	04	06	05	07	08	11				
Co	01	02	03	04	06	05	07	08	11	09	12	13	

50. En caso de que una serie esté incompleta debido a una laguna, lo hemos indicado con «00».

Segundo domingo de Adviento

01 *Ierusalem cito veniet* | 02 *Ecce dominus veniet et omnes* | 03 *Ierusalem surge* |
 04 *Civitas Ierusalem* | 05 *Ecce dominus veniet protector* | 06 *Sicut mater consolatur* |
 07 *Ierusalem plantabis* | 08 *Egredietur dominus de Samaria* | 09 *Montes Israel* | 10 *Rex*
noster adveniet | 11 *Ecce ab Austro* | 12 *Festina ne tardaveris* | 13 *Alieni non transibunt*
 | 14 *Gloriosus apparuit* | 15 *Ecce dies veniunt* | 16 *Paratus esto Israel* | 17 *Rorate*
caeli | 18 *Emitte agnum domine* | 19 *Egredietur virga de radice* | 20 *Videbunt gentes*
 | 21 *Germinaverunt campi* | 22 *Docebit nos dominus* | 23 *Annuntiatum est* | 24 *Ecce*
venio cito | 25 *Ecce dominus veniet cum splendore* | 26 *Ecce veniet dominus princeps* |
 27 *Ecce apparebit dominus et non* | 28 *Egredietur dominus et praeliabitur* | 29 *Radix Iesse*
 | 30 *Confortate manus* | 31 *Praecursor pro nobis* | 32 *Quomodo in me fiet hoc* | 33 *Obsecro*
domine | 34 *Erumpant montes* | 35 *Confortamini et iam* [?].

M	01	02	04	06	05	07	08	22	09			
Barc	01	02	04	06	05	07	08	22	09			
Ta	01	02	04	06	05	07	08	22	09			
V	01	02	04	05	06	07	08	17	12			
Zar	01	02	04	05	06	07	08	17	12	18	11	10
Os	01	02	04	05	06	07	08	17	10	18	11	12
Cal	01	02	04	05	06	07	08	17	10	18	11	12
Tar	01	02	04	05	06	07	08	17	10	18	11	12
Barb	01	02	04	05	06	07	08	17	10	18	11	12
Hu	01	02	04	05	06	07	08	17	10	18	11	12
Les	01	02	04	05	06	07	08	17	10	18	11	12
Olor	01	02	04	05	06	07	08	17	10	18	11	
Arl	01	02	04	05	06	07	08	17	09			
SMC	01	02	04	05	06	07	08	17	13			
C	01	02	04	06	05	10	12	08	30	11	07	14
Bad	01	02	04	06	05	10	12	08	30			
CRo	01	02	04	06	05	10	12	08	30			
Co	01	02	04	06	05	10	12	08	30	11	07	13
Zam	01	02	04	06	05	10	12	08	30	11	07	13

Tercer domingo de Adviento

01 *Ecce apparebit dominus* | 02 *Bethlehem civitas* | 03 *Qui venturus est* | 04 *Suscipe verbum* | 05 *Ægipite noli flere* [gaude] | 06 *Prope est ut veniat* | 07 *Descendet dominus* | 08 *Veni domine* | 09 *Gaudete in domino* | 10 *Egredietur virga* | 11 *Docebit nos dominus* | 12 *Ecce veniet dominus princeps* | 13 *Ecce radix Iesse* | 14 *Alieni non transibunt* | 15 *Rorate caeli* | 16 *Radix Iesse* | 17 *Montes Israel* | 18 *Ecce venio cito* | 19 *Rex noster adveniet* | 20 *Festina ne tardaveris* | 21 *Ecce dies veniunt* | 22 *Confortamini et iam* | 23 *Confortamini manus* | 24 *Orietur stella* | 25 *Egredietur dominus et praeliabitur* | 26 *Gloriosus apparebit* [?] | 27 *Ecce virgo concipiet* | 28 *Non auferetur sceptrum* | 29 *Missus est Gabriel* | 30 *Ecce iam venit plenitudo* | 31 *Egredietur dominus de Samaria*.

M	01	02	03	06	07	08	19	04	17				
Barc	01	02	03	06	07	08	19	04	17	13	05		
Ta	01	02	03	06	07	08	04	19	17				
V	01	02	03	04	05	11	06	07	14				
Zar	01	02	03	04	05	11	06	07	14	13	10	08	
C	01	02	03	04	05	07	06	10	09	11	08	13	12
Bad	01	02	03	04	05	07	06	10	09				
CRo	01	02	03	04	05	07	06	10	09				
Sal	01	02	03	04	05	07	06	10	09				
Cue	01	02	03	04	05	07	06	10	09				
Ja	01	02	03	04	05	07	06	10	09				
Bra	01	02	03	04	05	07	06	10	09	11	08	12	13
Ev	01	02	03	04	05	07	06	10	09	11	08	12	13
Co	01	02	03	04	05	07	06	10	09	11	08	12	13
Zam	01	02	03	04	05	07	06	10	09	11	08	12	13
Seg	01	02	03	04	05	07	06	10	09	11	08	13	

Cuarto domingo de Adviento

01 *Canite tuba* | 02 *Non auferetur* | 03 *Me oportet minui* | 04 *Nascetur nobis* | 05 *Ecce iam venit plenitudo* | 06 *Virgo Israel* | 07 *Iuravi dicit dominus* | 08 *Non discedimus a te* | 09 *Radix Iesse* | 10 *Praecursor pro nobis* | 11 *Intuemini quantus* | 12 *Egredietur dominus et* | 13 *Vigesima quarta* [Octava decima] | 14 *Modo veniet* | 15 *Annuntiatum est* | 16 *Paratus esto Israel* | 17 *Docebit nos dominus* | 18 *Orietur stella* | 19 *Vigilate omnes* | 20 *Festina ne tardaveris* | 21 *Ante multum tempus* | 22 *Germinaverunt campi* | 23 *Gaudete in domino* | 24 *Egredietur virga* | 25 *Quomodo in me fiet hoc* | 26 *Ecce venio cito* | 27 *Rorate caeli* | 28 *Confortamini et iam* | 29 *Erumpant montes* | 30 *Montes Israel* | 31 *Videbunt gentes* | 32 *Alieni non transibunt* | 33 *Gloriosus apparebit* | 34 *Rex noster adveniet*.

M	01	02	03	06	07	08	11	04	20	30			
Barc	01	02	03	06	07	08	11	04	20				
Ta	01	02	03	04	06	07	08	11	20				
V	01	13	02	03	04	06	07	08	30				
Olor	01	13	02	03	04	06	07	08	30				
Or	01	13	02	03	04	06	07	08	30				
SMC	01	13	02	03	04	06	07	08	30				
Les	01	13	02	03	04	06	07	08	30	11	10	16	
Zar	01	13	02	03	04	06	07	08	30	11	10	16	
Hu	01	13	02	03	04	06	07	08	30	11	10	16	
Barb	01	13	02	03	04	06	07	08	30	11	10	16	
Tar	01	13	02	03	04	06	07	08	30	11	10	16	
Mun	01	13	02	03	04	06	07	08	30	11	10	16	
Cal	01	13	02	03	04	06	07	08	30	11	10	16	
Os	01	13	02	03	04	06	07	08	30	11	10	16	
Cp	01	13	02	03	04	06	07	08	30	11	10	16	
C	01	16	02	03	05	06	08	07	04	11	14	09	10 13
Aqu2	01	16	02	03	05	06	08	07	04	11	14	09	
Bra	01	16	02	03	05	06	08	07	04	11	14	09	
To2	01	16	02	03	05	06	08	07	04	11	14	09	
Sev	01	16	02	03	05	06	08	07	04	11	14	09	

Zam	01	16	02	03	05	06	08	07	04	11	14	09
Co	01	16	02	03	05	06	08	07	04	11	14	
CRo	01	16	02	03	05	06	08	07	04			
Sal	01	16	02	03	05	06	08	07	04			
Bad	01	16	02	03	05	06	08	07	04			
Ev	01	16	02	03	05	06	08	07	04			
Cue	01	16	02	03	05	06	08	07	04			
Ja	01	16	02	03	05	06	08	07	04			

Primer domingo de Cuaresma

01 *Ecce nunc tempus* | 02 *In omnibus exhibeamus* | 03 *Emendemus in melius* |
 04 *Derelinquat impius* | 05 *Paradisi portas* | 06 *Scindite corda vestra* | 07 *Frange esurienti*
 | 08 *Abscondite eleemosynam* | 09 *In ieiunio et fletu* | 10 *Tribularer si nescirem* | 11 *Angelis*
suis mandavit | 12 *Pater peccavi* | 13 *Abscondi tanquam aurum* | 14 *Peccata mea* | 15 *Cum*
ieiunasset | 16 *Ductus est Iesus* | 17 *Domine deus propitius* | 18 *Afflicti pro peccatis* |
 19 *Dicam deo susceptor* | 20 *Convertimini omnes* | 21 *Scapulis suis*.

M	01	02	03	04	06	08	16	10	11	09	05					
Barc	01	02	03	04	06	08	16	10	11	09	05					
Ta	01	02	03	04	06	08	16	09	11	10	05					
V	01	02	03	04	05	06	07	08	16							
Sain	01	02	03	04	05	06	07	08	16	09	10	11	12	13		
Les	01	02	03	04	05	06	07	08	16	09	10	11	12	13	14	15
Tarb	01	02	03	04	05	06	07	08	16	09	10	11	12	13		
Olor	01	02	03	04	05	06	07	08	16	09	10					
Hu	01	02	03	04	05	06	07	08	16	09	10	11	12	13	14	
Barb	01	02	03	04	05	06	07	08	16	09	10	11	12	13	14	
Tar18	01	02	03	04	05	06	07	08	16	09	10	11	12	13	14	
SMC	01	02	03	04	05	06	07	08	16	09						
Os	01	02	03	04	05	06	07	08	16	09	10	11	12	13	15	14
Cal	01	02	03	04	05	06	07	08	16	09	10	11	14	13	12	

To1	01	02	03	04	05	06	07	08	16	09	10	11		
Clerm	01	02	03	04	05	06	07	08	16	10	11			
Burd	01	02	03	04	05	06	07	08	16	11	09	10	13	
Zar	01	02	03	04	05	06	07	08	16	11	12	13	14	
Mun	01	02	03	04	05	06	07	08	16	11	12	13	14	
C	01	05	03	09	02	10	06	11	16	08	07	04		
Bra	01	05	03	09	02	10	06	11	16	08	07	04		
Ev	01	05	03	09	02	10	06	11	16	08	07	04		
Co	01	05	03	09	02	10	06	11	16	08	07	04		
Seg	01	05	03	09	02	10	06	11	16	08	07	04	13	14
Sal	01	05	03	09	02	10	06	11	16					
CRo	01	05	03	09	02	10	06	11	16					
Bad	01	05	03	09	02	10	06	11	16	04	07			

Cuarto domingo de Cuaresma

01 *Locutus est [...] ad Moysen* | 02 *Stetit Moyses* | 03 *Cantemus domino* | 04 *In mari viae tuae* | 05 *Qui persequabantur* | 06 *Moyses famulus domini* | 07 *Splendida facta est* | 08 *Audi Israel praecepta* | 09 *Ecce mitto angelum* | 10 *Attendite popule meus* | 11 *Vos qui transituri* | 12 *Sicut fui cum Moyse* | 13 *Popule meus* | 14 *Adduxi vos per desertum* | 15 *Abiens Iesus* | 16 *Homo erat languens* | 17 *Dominus Iesus ante sex* | 18 *Occurrerunt Maria* | 19 *Clamabat dominus Iesus* | 20 *Beati lugentes* | 21 *Adduxit eos dominus*.

M	01	02	03	04	05	08	15	07	09	06	10	11	12	13	14	16	19	18
Barc	01	02	03	04	05	08	15	07	09	06	10	11	12	13	14	16	19	18
Ta	01	02	03	04	05	08	15	06	09	07	10	11	12	13	14	16	19	18
V	01	02	03	04	05	08	07	09	15	16	18	19						
Olor	01	02	03	04	05	08	07	09	15	06	10							
Tarb	01	02	03	04	05	08	07	09	15	06	10	11	12	13				
Les	01	02	03	04	05	08	07	09	15	06	10	11	12	13	14			
Hu	01	02	03	04	05	08	07	09	15	06	10	11	12	13	14			
Barb	01	02	03	04	05	08	07	09	15	06	10	11	12	13	14	16	17	18

Zar	01	02	03	04	05	08	07	09	15	06	10	11	12	13	14
Tar	01	02	03	04	05	08	07	09	15	06	10	11	12	13	14
Tar18	01	02	03	04	05	08	07	09	15	06	10	11	12	13	14
SMC	01	02	03	04	05	08	07	09	15	06					
Mun	01	02	03	04	05	08	07	09	15						
Cal	01	02	03	04	05	08	07	09	15	06	10	11	12	13	14
Os	01	02	03	04	05	08	07	09	15	06	10	11	12	13	14
C	01	02	03	04	09	08	05	06	15	07	10	11	12	13	14 ⁵¹
Seg	01	02	03	04	09	08	05	06	15	07	10	11	12	13	14
Zam	01	02	03	04	09	08	05	06	15	07	10	11	12	13	14
Co	01	02	03	04	09	08	05	06	15	07	10	11	12	13	14
Bra	01	02	03	04	09	08	05	06	15	07	10	11	12	13	14
Ev	01	02	03	04	09	08	05	06	15	07	10	11	16	17	18

Jueves Santo

01 *In monte Oliveti* | 02 *Tristis est anima* | 03 *Ecce vidimus eum* | 04 *Amicus meus* | 05 *Unus ex discipulis [ex vobis]* | 06 *Eram [Ego] quasi agnus* | 07 *Una hora* | 08 *Seniores populi* | 09 *Ecce turba* | 10 *Revelabunt caeli* | 11 *O Iuda qui dereliquisti* | 12 *Iudas mercator* | 13 *Egressus Iesus* | 14 *Sicut ovis* | 15 *Tamquam ad latronem* | 16 *Synagoga populorum*.

M	01	02	13	03	04	05	06	07	08
Urg	01	02	13	04	05	06	07	09	10
Barc	01	02	03	04	05	06	07	08	10
Ta	01	02	03	04	05	06	07	08	13
V	01	02	03	04	05	06	07	08	10
Zar	01	02	03	04	05	06	07	08	10
C	01	02	03	04	05	06	07	08	10

51. Los tres responsorios de la feria III (n.º 12, 13 y 14) solo figuran en el breviario impreso de 1535.

Viernes Santo

01 *Omnes amici mei* | 02 *Vinea mea electa* | 03 *Tamquam ad latronem* | 04 *Animam meam* | 05 *Tradiderunt me* | 06 *Caligaverunt* | 07 *Iesum tradidit* | 08 *Tenebrae factae sunt* | 09 *Velum templi* | 10 *Barabbas latro* | 11 *O Iuda qui dereliquisti* | 12 *Iudas mercator* | 13 *Vadis propitiator* | 14 *Astiterunt reges* | 15 *Opprobrium factus* | 16 *Synagoga populorum* | 17 *Insurrexerunt in me* | 18 *Expandi manus* | 19 *Ingressus Pilatus* | 20 *Egressus Iesus* | 21 *Revelabunt caeli* | 22 *Sicut ovis*.

M	01	02	20	03	04	05	18	10	09
Barc	01	02	03	04	05	18	10	07	09
Ta	01	02	03	04	05	18	10	07	20
V	01	02	03	04	05	06	07	08	09
Zar	01	02	03	04	05	06	07	08	09
C	01	09	02	03	08	10	07	11	04
Zam	01	09	02	03	08	10	07	11	04
Co	01	09	02	03	08	10	07	11	04
Bad	01	09	02	03	08	10	07	11	04
CRo	01	09	02	03	08	10	07	11	09
Seg	01	09	02	03	08	10	07	05	04

Domingo y octava de Pascua

01 *Angelus domini descendit* | 02 *Angelus domini locutus* | 03 *Dum transisset* | 04 *Maria Magdalene* | 05 *Tulerunt dominum* | 06 *Congratulamini mihi* | 07 *Christus resurgens* | 08 *Surgens Iesus* | 09 *Surrexit Pastor bonus* | 10 *Expurgate vetus* | 11 *Virtute magna* | 12 *Isti sunt agni* | 13 *Ecce vicit leo* | 14 *Dignus es domine* | 15 *De ore prudentis* | 16 *Et valde mane* | 17 *Alleluia! Vespere* | 18 *Surrexit dominus de sepulcro* | 19 *Candidi facti sunt* | 20 *Super lapidem* | 21 *Surrexit dominus vere* | 22 *Si consurrexistis* | 23 *Surrexit Altissimus de sepulcro* | 24 *Sedit angelus ad sepulcrum*.

M	01	02	16	03	04	08	09	05	06	10	11	12	13	15	14
Barc	01	02	16	03	04	08	09	05	06	10	11	12	13	15	14
Ta	01	02	16	03	04	05	06	08	09	10	11	12	15	14	17

V	01	02	16	04	05	03	06	07	17	10	08	09	11	12	13	14	15
Zar	01	02	16	04	05	03	06	07	17	10	08	09	11	12	13	14	15
Hu	01	02	16	04	05	03	06	07	17	10	08	09	11	12	13	14	15
Tar	01	02	16	04	05	03	06	07	17	10	08	09	11	12	13	14	15
SMC	01	02	16	04	05	03	06	07	17	10	08	09	11	12	13	14	15
Mun	01	02	16	04	05	03	06	07	17	10	08	09	11	12	13	14	15
C	01	02	03	13	04	16	08	06	17	11	05	09	07	12	10		
Aqu2	01	02	03	13	04	16	08	06	17	11	05	09	07	12	10		
To2	01	02	03	13	04	16	08	06	17	11	05	09	07	12	10		
Seg	01	02	03	13	04	16	08	06	17	11	05	09	07	12	10		
Bra	01	02	03	13	04	16	08	06	17	11	05	09	07	12	10		
Zam	01	02	03	13	04	16	08	06	17	11	05	09	07	12	10		
Co	01	02	03	13	04	16	08	06	17	11	05	09	07	12	10		
Bad	01	02	03	13	04	16	08	06	17	11	05	09	07	12	10		
Sev	01	02	03	13	04	16	08	06	17	11	05	09	07	12	10		
Ja	01	02	03	13	04	16	08	06	17	11	05	09	07	12	10		
CRo	01	02	03	13	04	16	08	06	17	10	05	09					

ANEXO 2:

Lista de códigos de las fuentes litúrgicas consultadas⁵²

Agen	Brev. de Agen, 1525. Agen, Archivos Departamentales de Lot-et-Garonne, Rés. 59.
Aix	Brev. de Aix, s. XIII-XIV. París, BnF, lat. 1038.
Albi	Antif. de Albi, s. IX-X. Albi, BM, ms. 44.
Aqu1	Antif. aquitano, s. XI, primera mitad. Toledo, BC, ms. 44.1.
Aqu2	Antif. copiado en la Narbonense (?), s. XII <i>in</i> . Toledo, BC, ms. 44.2.
Arl	Brev. de Arlés, s. XIV. París, BnF, lat. 1040.
Auch1	Brev. de Auch, s. XII <i>med</i> . Huesca, AC, ms. 2.
Auch2	Brev. de Auch, 1533. París, Sainte-Geneviève, 8 BB 842, Inv. 1035 Rés.
Aur	Antif. de Aurillac, s. XII. París, BnF, lat. 944.
Av	Brev. de Ávila, 1551. Toledo, BC, 74-1 (2).
Bad	Brev. de Badajoz, 1529. Toledo, BC, 74-17.
Barb	Antif. de Barbastro, s. XV <i>in</i> . Barbastro, AC, ms. s. s.
Barc	Brev. de Barcelona, s. XIV. Vic, BE, ms. 83.
Baz	Brev. de Bazas, 1530. Burdeos, BM, T 3861 Rés.
Béz	Brev. de Béziers, s. XV <i>in</i> . París, BnF, lat. 1059.
Bra	Brev. de Braga, s. XIV <i>ex</i> . Braga, Biblioteca Pública, ms. 657.
Burd	Brev. de Burdeos, s. XIV. Burdeos, BM, ms. 86.
C	Brev. de Cartagena, s. XV <i>ex</i> . Valencia, BC, ms. 281.
Cal	Brev. de Calahorra, s. XIV <i>med</i> . Calahorra, AC, ms. 17.
Carc	Brev. de Carcasona, s. XIV. París, BnF, lat. 1035.
Clerm	Brev. de Clermont, s. XV. París, BnF, lat. 1274.
Co	Brev. de Coria, 1559. Toledo, BC, 74-8.
Cp	Brev. de Compostela, s. XV. Santiago de Compostela, AC, ms. CF-28.
CRo	Brev. de Ciudad Rodrigo, 1555. Toledo, BC, 74-9.
Cue	Brev. de Cuenca, 1558. Madrid, RAH, 3/5632.

52. En la descripción de las fuentes litúrgicas hemos usado las siguientes siglas y abreviaturas: AC = Archivo Capítular o de la Catedral; antif. = antifonario; BC = Biblioteca Capítular; BE = Biblioteca Episcopal; BM = Biblioteca Municipal; BN = Biblioteca Nacional; BNE = Biblioteca Nacional de España; BnF = Biblioteca Nacional de Francia; brev. = breviario; *ex.* = *exeunte*; *in.* = *ineunte*; *inc.* = incunable; Inv. = Inventaire; lat. = latino; *med.* = *mediato*; ms. = manuscrito; n. a. lat. = nueva adquisición latina; RAH = Real Academia de la Historia; RB = Real Biblioteca; Res./Rés. = Reserva/Réserve; s. s. = sin signatura.

- Dax Brev. de Dax, s. xv. Toulouse, BM, ms. 76.
- Elna Brev. de Elna, s. xiv. París, BnF, n. a. lat. 840.
- Esc29 Brev. monástico aragonés, s. xiv. El Escorial, RB, ms. g.IV.29.
- Esc36 Brev. monástico catalán, s. xiv *in*. El Escorial, RB, ms. g.IV.36.
- Ev Brev. de Évora, 1528. Lisboa, BN, Res. 253 P.
- Gel Brev. monástico de Gellone, s. xiv. Montpellier, BM, ms. 19.
- Ger1 Antif. de Sant Feliu de Girona, s. xii *in*. Girona, Biblioteca Diocesana del Seminario, ms. 4 (*olim* Museo Diocesano, ms. 45).
- Ger2 Brev. de Girona, s. xv (1457). París, BnF, lat. 1309.
- Hu Brev. de Huesca, s. xiii *in*. Huesca, AC, ms. 7 y 8.
- Ja Brev. de Jaén, 1528. Madrid, BNE, R/4773.
- Lér Brev. de Lérida, s. xiv. Lleida, AC, ms. RC_0026 (*olim* Roda 12).
- Les Brev. de Lescar, 1541. Auch, Archivo Histórico Diocesano, s. s.
- M Brev. de Mallorca, 1506. Palma, Monasterio de Santa Magdalena.
- Mun Brev. de Munébrega (Tarazona), s. xiv *in*. Munébrega, Museo Parroquial, ms. vii.
- Narb Brev. de Narbona, 1491. Narbona, Mediateca, inc. 9.
- Olor Brev. de Oloron, s. xiv. París, BnF, lat. 1279.
- Or Brev. de Orense, s. xiv-xv. Orense, AC, ms. 10.
- Os Brev. de Osmá, tercer cuarto del s. xv. Burgo de Osmá, BC, ms. 2A.
- Ov Brev. de Oviedo, 1556. Oviedo, Universidad, A/153.
- Pal Brev. de Palencia, 1565. Toledo, BC, 74-18.
- Pam Brev. de Pamplona, s. xiv (1332). Pamplona, BC, ms. 18.
- Peña Brev. monástico de San Juan de la Peña, s. xiv-xv. El Escorial, RB, ms. f.IV.26.
- Sain Brev. de Saintes, s. xv. París, BnF, lat. 1307.
- Sal Brev. de Salamanca, s. xiv. Salamanca, Biblioteca General Histórica de la Universidad, ms. 2362.
- SCug Consueta de San Cugat del Vallés, s. xiii (*ca.* 1221-1223). Barcelona, Archivo de la Corona de Aragón, ms. San Cugat 46.
- Seg Brev. de Segovia, s. xiv. Segovia, AC, ms. B-288.
- Sev Brev. de Sevilla, s. xiv-xv. Madrid, BNE, ms. 6087.
- Sig Brev. de Sigüenza, 1561. Sigüenza, BC, 245.
- SMC Brev. de la Colegiata de Santa María de Calatayud, s. xv. Calatayud, Museo de la Colegiata, ms. s. s.
- Ta Brev. de Tarragona, 1484. Tarragona, AC, UC 4275.
- Tar Brev. de Tarazona, s. xiv *ex*. Tarazona, BC, ms. 31.

- Tar18 Antif. de Tarazona, s. xv *in*. Tarazona, Catedral, Archivo de Música, ms. 18.
- Tarb Brev. de Tarbes, s. xv *ex*. Tarbes, BM, ms. 51.
- To1 Brev. copiado en Toledo, s. xii-xiii. Toledo, BC, ms. 35.9.
- To2 Brev. de Toledo, s. xiv. Toledo, BC, ms. 33.7.
- Tou Brev. de Toulouse, s. xv (1404). Toulouse, BM, ms. 74.
- Tud Brev. de la Colegiata de Tudela, 1554. Madrid, RAH, 5-1-8/272.
- Tui Brev. de Tui, 1564. Oporto, BM, RES-XVI-a-266.
- Urg Brev. de Urgel, 1487. Seu d'Urgell, BC, inc. 147.
- V Brev. de Valencia, s. xv, primera mitad del. Valencia, BC, ms. 81.
- Vic Brev. de Vic, s. xiv, primera mitad. Vic, BE, ms. 80.
- Zam Brev. de Zamora, s. xiv. Zamora, AC, libros ms. 209.
- Zar Brev. de Zaragoza, s. xiii-xiv. El Escorial, RB, ms. P.III.14.

UN DEVOCIONARI CATALANO-FLAMENC
CONSERVAT A COLÒNIA (KOLUMBA, HS. KÖNIG 13):
DESCRIPCIÓ DEL CONTINGUT I EDICIÓ
DE LES PREGÀRIES EN CATALÀ

per Anna GUDAYOL I TORELLÓ

RESUM

Presentació i descripció d'un devocionari escrit a Bruges per a un comitent català al segle XIV i que es conserva actualment al Kolumba, el museu d'art de l'arxidiòcesi de Colònia, pel llegat de Renate König, i edició dels textos en català.

Paraules clau: devocionari, oracions, misses votives, Catalunya, segle XIV, Kolumba, Renate König.

A CATALAN-FLEMISH PRAYER BOOK IN COLOGNE (KOLUMBA, HS. KÖNIG 13): A DESCRIPTION OF ITS CONTENT AND PUBLICATION OF THE PRAYERS IN CATALAN

ABSTRACT

Presentation and description of a prayer book written in the 14th century in Bruges for a Catalan client. Today it is kept at Kolumba, the art museum of the Archdiocese of Cologne, as a legacy of Renate König. Edition of the Catalan texts.

Keywords: prayer book, prayers, votive masses, Catalonia, 14th century, Kolumba, Renate König.

El mes de desembre del 2017, el museu de l'arxidiòcesi de Colònia (conegut amb el nom de Kolumba)¹ va rebre un llegat extraordinari: trenta-nou manuscrits i un incunable xilogràfic reunits per la col·leccionista i mecenes Renate König (Duisburg, 1928-2024) al llarg de trenta-sis anys, a l'entorn de la devoció privada de finals de l'edat mitjana.² La col·lecció incloïa majoritàriament llibres d'hores, saltiris i breviaris d'una qualitat absolutament excepcional que havia estat descrita per l'aleshores director del museu, Joachim Plotzek, en el catàleg de l'exposició que se li va dedicar el 2001,³ bellament il·lustrat. Des d'aleshores, el museu va emprendre la publicació d'una sèrie dedicada a donar a conèixer les joies de la col·lecció, de la qual han aparegut fins ara deu volums.

Entre les peces adquirides per König, actualment al Kolumba, hi ha un volum descrit en el catàleg com un devocionari flamenco-català de finals del segle XIV («südniederländisch-katalanisches Gebetbuch»); ara duu la signatura «König, Hs-13».⁴ Es tracta d'un altre exemple dels nombrosos

1. El museu d'art eclesiàstic de Colònia, una de les institucions museístiques més antigues de la ciutat, inaugurarà una nova seu el 2007 en el lloc on antigament s'erigia una església tardogòtica dedicada a santa Coloma de Sens (Kolumba); les restes de l'església, extraordinàriament malmesa durant la Segona Guerra Mundial, varen ser integrades en el nou edifici, particularment rellevant, encarregat a l'arquitecte suís Peter Zumthor (<https://kolumba.de/>, consulta: 12 maig 2025).
2. Un resum de l'acte de lliurament es troba a la pàgina web de la institució (Ulrike SURMANN, «12/17 Renate König Donation», *Kolumba* (en línia) (7 desembre 2017), <<https://kolumba.de/index.php?language=en&art=717&cat=2>> (consulta: 12 maig 2025); l'acte de donació va anar seguit d'una exposició del llegat fins a principis del mes de febrer («Ars vivendi - Ars moriendi», *Kolumba* (en línia) (Colònia, 7 de desembre de 2017 - 7 de febrer de 2018), <<https://kolumba.de/index.php?language=en&cat=47&art=716>> (consulta: 12 maig 2025).
3. Joachim M. von PLOTZEK, Katharina WINNEKES, Stefan KRAUS i Ulrike SURMANN (ed. i rev.), *Ars vivendi - Ars moriendi: Die Kunst zu leben, die Kunst zu sterben: Die Handschriftensammlung Renate König, Erzbischöflichen Diözesanmuseum Köln, 15. Sezenber 2001 - 22. Mai 2002*, Munic, Hirmer, 2001.
4. El manuscrit es troba inclòs tant en el catàleg de la biblioteca arxiepiscopal (Erzbischöfliche Diözesan- und Dombibliothek Köln), com en el del museu Kolumba, però en aquest darrer la descripció, que segueix l'establerta per Plotzek en el catàleg suara esmentat (*Ars vivendi...*, núm. 13, p. 226-239), és més completa (<<https://digital.dombibliothek-koeln.de/kolumba/content/titleinfo/479208>>, consulta: 12 maig 2025). L'arquebisbat de Colònia ha tingut la generositat de penjar-ne en línia una còpia digital d'una qualitat excel·lent que ha permès l'elaboració d'aquest estudi (<<https://digital.dombibliothek-koeln.de/kolumba/content/zoom/366670>>; <<https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:kn28-1-16011>, consulta: 12 maig 2025)>.

manuscrits escrits per a un comanditari de la Corona d'Aragó que es conserven avui en diferents institucions europees i nord-americanes.⁵ La bellesa extraordinària del volum, que Millar i Plotzek relacionaven amb el taller del denominat Mestre de Sant Marc (identificat per la historiografia de l'art catalana amb Arnau Bassa, fill de Ferrer Bassa),⁶ i l'excepcionalitat de l'escriptura d'un dels seus copistes han fet que la majoria dels treballs sobre el manuscrit s'hagin centrat en els aspectes artístics i materials del volum. La intenció del present treball seria fer una breu presentació del contingut del devocionari i oferir l'edició dels textos en català, alguns dels quals són particularment rars.

BREU DESCRIPCIÓ DEL MANUSCRIT

Es tracta d'un volum en pergamí de 168 fulls que, després d'haver estat guillotinat en el moment de la nova enquadernació, amiden actualment 140 × 98 mm. Segons Plotzek, estaria compost per 23 quaderns amb un nombre de folis que va de 4 a 8 (1⁶, 2-3⁸, 4⁴, 5-14⁸, 15⁴, 16-21⁸, 22⁶, 23⁴); els fulls 22 i 26 duen reclams, i del quadern 7 en endavant hi ha una curiosa foliació que numera la primera meitat de cada quadern (la qual cosa equivaldria a una numeració per bifolis). El text és a línia tirada, però la diferència d'escriptura segons els apartats fa que tant la caixa d'escriptura com, sobretot, el nombre de línies que aquesta inclou siguin molt variables: la primera pot anar de 85 × 55 mm a 90 × 58 mm, mentre que el nombre de línies, pautades majoritàriament en vermell, oscil·la entre les 34 dels fulls que contenen el calendari i les 8 de l'oració «Domine exaudi

5. Vegeu Alexandre OLIVAR, «Els manuscrits litúrgics de procedència catalana conservats fora de Catalunya», a *Miscel·lània històrica catalana: Homenatge al pare Jaume Finestres historiador de Poblet*, Poblet, Abadia de Poblet, 1970, p. 15-56.
6. L'atribució a Arnau Bassa, mort el 1348 víctima de la pesta, pot presentar alguna contradicció amb la datació de finals del segle XIV atribuïda generalment al manuscrit. Per a un estat de la qüestió sobre Arnau Bassa, vegeu les referències que en fa Rosa Alcoy en la història de l'art gòtic publicada per Enciclopèdia Catalana («Arnau Bassa, hereu i intèrpret», a *L'art gòtic a Catalunya* (en línia), <https://www.enciclopedia.cat/lart-gotic-a-catalunya/arnau-bassa-hereu-i-interpret#collapse-booktableofcontents_2>, consulta: 12 maig 2025) i a l'entrada sobre Ferrer Bassa del diccionari d'artistes promogut per l'Institut d'Estudis Catalans («Ferrer Bassa», a *Diccionari d'artistes catalans, valencians i balears* (en línia) (desembre 2024), <<https://artistes.iec.cat/artista.asp?id=426>> (consulta: 12 maig 2025)).

orationem meam» (f. 32r-39r). En general, el text està escrit en tinta negra i les rúbriques en vermell, però els diferents copistes (perquè sembla evident que el volum va ser copiat per almenys dues mans, i potser més) de vegades han utilitzat altres tintes: els textos inicial i final, consistents en unes instruccions litúrgiques en català per al res de les hores (f. 2v-4v i 165r-167r), estan fets alternant en cada línia tinta blava i daurada, mentre que en un parell de fulls del text (f. 41v-42v) el copista ha anat alternant diferents colors (negre, vermell, blau, groc, de vegades siluetejant les lletres sobre el fons de pergami), en una calligrafia excepcional que ha estat comparada amb la que apareix en un llibre d'hores en forma de rotlle conservat a Londres (British Library, ms. Egerton 3044).

A banda de l'excepcionalitat de la còpia del text, el devocionari presenta una decoració de gran riquesa, tant per les *drôleries* marginals com per les orles presents pràcticament a cada canvi de secció textual o per les caplletres. Tots els treballs que fins ara s'han dedicat al manuscrit coincideixen a atribuir-ne l'autoria a un artista del sud, molt probablement de la zona catalana. Com s'ha comentat, Millar, responsable de la primera descripció detallada del manuscrit, considerava que estava estretament relacionat amb el Mestre de Sant Marc; Plotzek s'ha adherit igualment a aquesta atribució.⁷ El crític d'art estatunidenc Millard Meiss, en el seu estudi sobre el que anomena «l'estil italià a Catalunya», hi està d'acord, tot i que considera que en el manuscrit conflueixen diversos estils, i, efectivament, sembla clarament que l'autoria de la mà que ilustra els fulls 15-42 seria diferent que la dels fulls 43-164, tot i les similituds evidents entre els motius d'ambdues. Les inicials de tres o més línies, de vegades habitades i sovint sobre un fons de fulla daurada, s'allarguen pels marges amb antenes en forma de fulla d'acant o amb llambrequins de tons blau, vermell, malva i verd, que emmarquen el text per dos o tres dels costats.⁸ Les antenes conviuen en els marges amb animals reals o mítics i amb per-

7. Eric George MILLAR, *The Library of A. Chester Beatty: A Descriptive Catalogue of the Western Manuscripts*, vol. II, Londres, Oxford University Press, 1930 (núm. 77, p. 217-219, ill. f. CLXXXIII-CLXXXIV); Millard MEISS, «Italian Style in Catalonia and a Fourteenth Century Catalan Workshop», *Journal of the Walters Art Gallery*, 4 (1941), p. 45-87 (p. 76, nota 63).
8. Algunes caplletres petites duen a l'interior caparrons que recorden, tot i les diferències, els que es troben en el *Cançonier Gil* (Biblioteca de Catalunya, ms. 146). Sobre les caplletres del *Cançonier Gil*, vegeu Miriam CABRÉ, «Noves recerques sobre la il·luminació principal del *Cançonier Gil*», a *El 'Cançonier Colocci-Brancuti' i el 'Cançonier Gil'* (Girona, 29 de maig de 2024) (en premsa).

sonatges masculins i femenins; s'hi troben igualment escampats punts daurats envoltats sovint per una lleugera decoració geomètrica o floral. La decoració secundària és igualment molt acurada: les inicials d'una sola línia s'alternen en blau amb filigrana vermella o en vermell amb filigrana blava, a vegades hi ha inicials a la fulla d'or amb filigrana negra i els finals de línia estan rematats amb línies paral·leles en tinta blava o daurada.

El volum duu una enquadernació en marroquí blau fosc, amb els plans emmarcats per una sanefa daurada farcida de motius florals, insectes (abelles, libèl·lules, grills...) i altres animals (porcs espins, serps, cargols...); al llom duu el títol, «Hora B. M. Vergine» i «Codex M. S. in membranis». El tall duu igualment una sanefa daurada, i els fulls de guarda són marbrejats a la pinta. A l'angle superior del *verso* del full anterior duu, estampat amb versaletes, la marca de l'enquadernador «Bound by Lewis», així com la signatura de la col·lecció Chester Beatty («W. Mss. 77») i una breu descripció en anglès incorporada quan es va afegir la signatura (potser en el moment de la venda?), totes dues en llapis.

ORIGEN I TRANSMISSIÓ DEL MANUSCRIT ENTRE PRINCIPIS DEL SEGLE XIX I INICIS DEL SEGLE XXI

Com han indicat els diferents treballs que se n'han ocupat, el volum fou escrit totalment o parcial a Bruges per a l'ús d'un mercader català, i il·luminat a Catalunya o bé per un miniaturista català; tot i que el text és en llatí, algunes pregàries i un bon nombre de les rúbriques són en català. Malgrat incloure un cert nombre d'oficis breus per al res de les hores litúrgiques, el manuscrit conservat avui a Colònia —almenys en l'estat en el qual ens ha pervingut— no es pot considerar un llibre d'hores, sinó, com bé s'indica en la descripció del catàleg de la institució que el conserva, un *Gebethbuch* o devocionari. El volum inclou un recull personal de peces (el calendari, un cert nombre d'oracions, oficis curts per a cada dia de la setmana i un recull molt complet de misses, precedits i seguits per una guia dels textos per als oficis) encarregades, sens dubte, per a l'ús d'una persona amb la capacitat suficient de pagar els millors artesans i amb criteris clars sobre el que volia per a la seva pràctica de pietat.

Els estudiosos que s'hi han dedicat destaquen el seu caràcter mixt, tant pel que fa a l'escriptura com a la decoració. Un colofó situat enmig del vo-

lum indica que el copista d'almenys una part dels textos, els que es troben a l'inici del volum, habitava a Bruges (f. 42v, «Orate pro Iohanne de Ecclesia., scriptore istius libri. commorante in villa Brugensi»).⁹ Pere Bohigas ha suggerit que potser podria tractar-se d'un copista català, Joan d'Església o d'Esglésies, que hauria llatinitzat el seu nom;¹⁰ s'ha apuntat també que, si fos un copista neerlandès, el nom podria haver estat Jan de Kerk.¹¹ Aquest fet, juntament amb la presència d'un conjunt important de textos devocionals en català, ha fet suposar que el comitent era un membre de la comunitat catalana de mercaders de Flandes que podria dur el prenom de Nicolau, ja que una de les oracions més destacades del volum li està dedicada.¹² Cal tenir en compte, però, que una de les oracions en català està redactada per ser resada per una dona que es considera una «pecadriu»; per tant, els comandataris eren almenys un home i una dona. Finalment, en el marge inferior de l'orla de quatre de les pàgines del volum apareix repetit un escut, sens dubte de qui va encarregar el manuscrit (un edifici de plata amb porta i finestres de sable i amb una teulada punxeguda sobre un cap d'atzur, potser una font), però fins avui l'heràldica no s'ha pogut identificar.¹³ A hores d'ara, el nom de la persona que va poder encarregar un volum tan esplèndid és encara una incògnita.

El fet que el volum no inclogui cap nota marginal ni cap anotació en les pàgines de guarda i que l'enquadrernació original no s'hagi conservat fa que sigui particularment difícil rastrejar-ne el recorregut durant els segles posteriors a la seva execució. Una menció estampada en lletra menuda al *verso* del full de guarda anterior, «Bound by Lewis», ens indica que el volum passà pel taller de Charles Lewis (1786-1836), l'enquadrernador britànic

9. *Colophons de manuscrits occidentaux des origines au xvie siècle*, vol. 3, edició i repertori dels Bénédictins du Bouveret, Friburg, Editions Universitaires, 1973, coll. «Spicilegii Friburgensis Subsidia», núm. 4 (núm. 9556, p. 264).
10. Pere BOHIGAS, *La ilustración y la decoración del libro manuscrito en Cataluña: Contribución al estudio de la historia de la miniatura catalana: Período gótico y renacimiento II*, Barcelona, Asociación de Bibliófilos de Barcelona, 1967, p. 83-84. En el moment de la redacció de l'obra el volum es trobava a Dublín i Bohigas no sembla haver-lo vist directament.
11. Kathryn M. RUDY, «A Book of Hours in the Form of a Roll (Egerton 3044), Bruges Scribe Johannes de Ecclesia, and the Art of Writing», *BodoArXiv* (29 gener 2021).
12. Vegeu, a més de l'àmplia notícia de Plotzek al catàleg *Ars vivendi...*, l'estudi de Kathryn M. Rudy, «A Book of Hours...», que compara l'escriptura del devocionari de Colònia amb la que es troba en un llibre d'hores en forma de rotlle conservat a la British Library.
13. Agraïxo a Leticia Darna i a Pere Francesc Puigderrajols que hagin volgut examinar els escuts heràldics, però malauradament no han arribat a poder determinar amb prou certesa a qui pertanyien.

més destacat de la seva època. Al *verso* del full de guarda posterior hi ha inscrita amb tinta una altra menció, «F. B. 1838», que ha estat interpretada com la d'un propietari desconegut, que presumiblement hauria encarregat l'enquadrernació feta per Charles Lewis.¹⁴ És possible, però, que les sigles corresponguin a Francis Bedford (1799-1883),¹⁵ el més destacat dels deixebles de Lewis, que després de la mort del seu mestre el succeí en la direcció del taller per encàrrec de la vídua; «1838» es podria referir, aleshores, a la data de realització de l'enquadrernació. Durant la primera meitat del segle XIX el volum entrà dins de la col·lecció del bibliòfil Robert S. Holford (1808-1892); si considerem 1838 com la data d'execució de l'enquadrernació, no seria impossible que fos aquest col·leccionista qui el fes relligar. A la seva mort, la biblioteca fou heretada pel seu fill, el lloctinent coronel George Holford (1860-1926), que la mantingué a la mansió familiar londinenca (Dorchester House). En traspassar, els llibres foren objecte d'una venda pública organitzada per Sotheby's, el 1928, i la col·lecció es va dispersar.¹⁶ El devocionari va ser adquirit per a la col·lecció de manuscrits que estava constituint Alfred Chester Beatty (1875-1968), descrita detalladament per Eric Millar en els anys trenta del segle XX; durant la dècada de 1950, Beatty instal·là la seva col·lecció a Dublín.¹⁷ A la mort de Beatty, una part de la seva col·lecció de manuscrits occidentals fou venuda en subhasta a Sotheby's, des d'on va passar a la col·lecció del llibreter antiquari Hans Peter Kraus (1907-1988).¹⁸ En algun moment a finals del segle XX passà a la col·lecció de Renate König,¹⁹ que el llegà, com ja s'ha comentat, al museu Kolumba el 2017.

14. Joachim M. von PLOTZEK *et al.* (ed. i rev.), *Ars vivendi...*, p. 232.

15. Vegeu William Younger FLETCHER, «Bedford, Francis», a *Dictionary of National Biography: Supplement* (en línia), vol. 1, Londres, Smit, Elder & Co., 1901, p. 162-163, <https://en.wikisource.org/wiki/Dictionary_of_National_Biography,_1901_supplement/Bedford,_Francis> (consulta: 15 maig 2025).

16. *The Holford Library*, parts I-IV, 12 July 1927 - 4 June 1928, Londres, Sotheby's, 1927-1928.

17. Eric George MILLAR, *The Library of A. Chester Beatty: A Descriptive Catalogue of the Western Manuscripts*, vol. II, Oxford, Oxford University Press, 1930, (núm. 77, p. 217-219, il. CLXXXIII-CLXXXIV). Descrit també en el catàleg de l'exposició duta a terme després de la instal·lació a Dublín: *Western Illuminated Manuscripts from the Library of Sir Chester Beatty*, Dublín, Trinity College, 1955 (núm. 39).

18. *The Chester Beatty Western Manuscripts: Part I ... 3 December 1968*, Londres, Sotheby's & Co, 1968 (núm. 21); H. P. KRAUS, *Monumenta Codicum Manu Scriptorum*, Nova York, H. P., 1974 (núm. 29).

19. J. M. PLOTZEK, *Andachtsbücher des Mittelalters aus Privatbesitz: Katalog zur Ausstellung im Schnütgen-Museum*, Colònia, Schnütgen-Museum, 1987, p. 153 (núm. 43, p. 153); Joachim M. von PLOTZEK *et al.* (ed. i rev.), *Ars vivendi...*, p. 226-239.

* * *

Malgrat els estudis que se li han dedicat, el volum presenta encara un cert nombre d'incògnites, sobretot pel que fa al comanditari, que potser podrien ser aclarides a partir de l'heràldica i de l'aparició repetida d'alguns motius en la decoració. Caldria acabar de determinar, igualment, la composició del volum i quantes mans hi varen intervenir, tant pel que fa a l'escriptura com a la decoració, la qual cosa podria ajudar a aclarir la data de composició. Les diferències de copista són visibles en les característiques de l'escriptura, però també, sembla, en el coneixement del català, amb una ortografia particularment fluctuant i una separació dels mots en les oracions de la primera part que podríem qualificar de difícil i que no trobem en la còpia de les rúbriques. La variant del català, sense cap mena de dubte oriental, sembla particularment arcaica.²⁰ Un altre punt important que fins ara no s'ha estudiat és saber si el volum s'ha transmès sencer o si només ens n'ha arribat una part, ja que les instruccions que apareixen a l'inici i a la fi fan referència a un conjunt de peces que no són presents en el manuscrit. L'ordre dels textos podria ser, així mateix, que fos invertit, ja que la numeració sembla indicar més aviat que el text començava originàriament amb la part del missal; d'altra banda, en la majoria dels devocionaris, els sufragis es troben a la fi del volum. Totes aquestes incògnites mereixerien un estudi més detallat que potser permetria resoldre-les més endavant.

20. Agraeixo a M. Reina Bastardas les seves observacions sobre la llengua del text.

ANNEX I: CONTINGUT DEL MANUSCRIT

Bibliografia general:

Guido M. DRÈVES, *Analecta Hymnica Medii Aevii*, vol. xxx: *Pia dictamina: Reimgebete und Liedeslieder des Mittelalters. Dritte Folge: Stunden- und Glossenlieder*, Leipzig, O. R. Reisland, 1898; Victor LEROQUAIS, *Les livres d'heures manuscrits de la Bibliothèque nationale*, París, s. n., 1927, 3 v.

Ulysse CHEVALIER, *Repertorium hymnologicum: Catalogue des chants, hymnes, proses, séquences, tropes en usage dans l'Église latine depuis les origines jusqu'à nos jours*, Bruxelles, Société des Bollandistes, 1892-1921, 6 v.

Le Sacramentaire Grégorien: Ses principales formes d'après les plus anciens manuscrits, Friburg, Éditions universitaires, 1971-1982, 3 v.

Miquel dels S. GROS, «El Sacramentari de Santa Maria de Vilabertran (París, BnF, lat. 1102)», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, núm. 19 (2011), p. 47-202.

Eugène MOELLER i Bertrand COPPIETERS, *Corpus orationum*, Turnholt, Brepols, 1992-2020, coll. «Corpus Christianorum. Series Latina, CCSL», núm. 160, 15 v.

Leo Cunibert MOHLBERG, *Sacramentarium Veronense*, Roma, Herder, 1956.

Hans LIETZMANN (ed.), *Das Sacramentarium Gregorianum nach dem Aachener Urexemplar*, Münster, Aschendorffschen Verlagsbuchhaltung, 1921.

F. 1r-2r: en blanc.

1. F. 2v-3r, 4r: Instruccions sobre les pregàries que s'han de dir cada dia de la setmana a les diferents hores litúrgiques. En català.

(Línies escrites alternadament en tinta blava i daurada.)

1a. f. 2v-3r: Asò daval escrit es l'ordonasió d'estes ores e oracions qui són ascrites an est libre, los quals sa deuen dir per la vie que ordonades són. L'ofisi del dimars, e del dimecres, e del dijous, e del divendres, e del disapte, e del dichmenge.

1b. F. 4v: Asò daval escrit es l'ofisi del dilluns.

F. 3v, 4v-7v: en blanc.

2. F. 8r-13v: Calendari. Inclou sants característics de la zona flamenca i alguns de catalans.

Flamencs: 30 de gener, Aldegunda de Maubeuge; 17 de març, Gertrudis de Nivelles; 19 de març, Landoald bisbe de Gant; 10 d'abril, Macaire de Gant; 17 d'abril, Ursmar, bisbe de Lobbes; 9 de maig, translació de sant Macari; 8 de juliol, Landrada de Munsterbizen; 10 de juliol, Amalberga de Temse; 9 de setembre, Audomar de Théroutanne (en vermell); 1 d'octubre, sants Remigi, Vedast i Bavó (en vermell).

Catalans: 3 de febrer, sant Blai; 12 de febrer, santa Eulàlia de Barcelona; 24 d'abril, sant Jordi; 30 de maig, sant Fèlix de Girona; 23 de setembre, santa Tecla de Tarragona; 26 de setembre, sant Cebrià; 29 de novembre, sant Sadurní.

Altres sants destacats en vermell: 11 de juny, sant Bernabé; 10 d'agost, sant Llorenç; 24 d'agost, sant Bartomeu apòstol; 13 de novembre, sant Brici de Tours.

Sants d'ordes mendicants: 13 de juny, sant Antoni de Pàdua; 4 d'octubre, sant Francesc.

F. 14r-v: *en blanc*.

- 3-9. F. 15r-23v: Oficis curts per a cada dia de la setmana, cadascun amb una *recommendatio* adjunta.

3. F. 15r-16r: *In die dominica, ad matutinas Trinitatis*. Inc.: Domine labia mea aperies et os meum annuntiabit laudem tuam. *Hymnus*. Inc.: Quicumque vult anime firmiter salvare. *Oratio*: Omnipotens semper Deus te suppliciter deprecamur ut Sanctam Trinitatem in hoc mundo. [15v] *Ad primam*. Inc.: Trinitatem credimus summum genitorem. *Ad III^m*. Inc.: A se patrem credimus. *Ad meridiem*. Inc.: Vox ad patrem pertinet. *Ad ix^m*. Inc.: In patre potentia. *Ad vespervas*. Inc.: Voluntate filius patris. *Ad completorium*. Inc.: Et per ipsum erimus omnes iudicatus. [16r] *Recommendatio*. Inc.: Has horas sic recole ut in Trinitate veneretur unitas et in unitate honoretur Trinitas atque pietate faciat me credere hoc cum firmitate.

Ref.: G. DREVES, *Analecta Hymnica Medii Aevii*, vol. xxx, 1 (p. 9-10).

(*Maïestas Domini amb un llibre obert; a l'esquerra, home pregant.*)

4. F. 16r-17r: *Die veneris. Ad matutinas de Sancta Cruce*. Inc.: Domine labia mea aperies et os meum annuntiabit laudem tuam. [*Hymnus*]. Inc.: Patris sapientia veritas divina Deus homo. *Oratio*. Inc.: Domi-

nus Ihesu Christe fili Dei vivi, pone passionem. [16v] *Ad primam*. Inc.: Hora prima ductus est Ihesu ad Pylatum. *Ad III^m*. Inc.: Crucifige clamitant hora terciarum. *Ad vi^m*. Inc.: Hora sexta Ihesu est cruci conclavatus. *Ad ix^m*. Inc.: Hora nona Dominus Ihesu expiravit. *Ad vespervas*. Inc.: De cruce deponitur hora vespertina. *Ad completorium*. Inc.: Hora completorii datur sepulture Corpus Christi. [17r] *Recommendatio*. Inc.: Has horas canonicas cum devotione.

Ref.: G. DREVES, *Analecta Hymnica Medii Aevii*, vol. xxx, 13 (p. 32-33).

5. F. 17r-18r: *Die martis de Sancto Spiritu*. Inc.: Domine labia mea aperies et os meum annuntiabit laudem tuam. *Hymnus*. Inc.: Nobis Sancti Spiritus gratia sit data. *Oratio*. Inc.: Omnipotens sempiterne Deus da nobis sancti Spiritus. *Ad primam*. Inc.: De filia virgine filius fuit natus. [17v] *Ad III^m*. Inc.: Unum Sanctum Spiritum vite delegavit. *Ad vi^m*. Inc.: Septiformem gratiam tunc acceptaverunt. *Ad ix^m*. Inc.: Spiritus paraclitus fuit appellatus. *Ad vespervas*. Inc.: Dextre Dei digitus virtus spiritalis. *Ad completorium*. Inc.: Spiritus paraclitus nos velit iuvare. *Recommendatio*. Inc.: Has horas canonicas cum devotione Tu me Sancte Spiritus.

Ref.: G. DREVES, *Analecta Hymnica Medii Aevii*, vol. xxx, 5 (p. 35-36).

6. F. 18r-18v: *Die iovis*. *Ad matutinas*. *De sacramento*. Inc.: Domine labia mea aperies. *Hymnus*. Inc.: Corporis misterium pange gloriosi. *Oratio*. Inc.: Deus qui nobis sub sacramento. *Ad primam*. Inc.: Cena cum discipulis affectat. [18v] *Ad III^m*. Inc.: Fregit panem dixitque. *Ad vi^m*. Inc.: Et quicumque panem hunc dente. *Ad ix^m*. Inc.: Qui indigne sumpserit factus. *Ad vespervas*. Inc.: Verbum caro factum est panis gloriosus. *Ad completorium*. Inc.: Iustis et fidelibus ita manducatur. *Recommendatio*. Inc.: Has horas sic recolo pia ratione.

Ref.: G. DREVES, *Analecta Hymnica Medii Aevii*, vol. xxx, 10 (p. 29-30).

7. F. 19r-20r: *Die sabbato*. *Ad matutinas Beate Marie Virginis*. Domine labia mea aperies. Inc.: *Hymnus*. Inc.: Deus qui primum hominem. *Oratio*. Inc.: Omnipotens sempiterne Deus qui gloriose virginis. *Ad primam*. Inc.: Nos Deus in hoc crimine pati nolens. [19v] *Ad III^m*. Inc.: De mulierum numero hec sola sanctificata fuit. *Ad vi^m*. Inc.: Deus causa mundicie virginis. *Ad ix^m*. Inc.: Ipsum suis uberibus. *Ad vespervas*. Inc.: Et post Christi passionis quam presens vidit Maria. *Ad completorium*. Inc.: In obitu convenerunt eius omnes discipuli. [20r] *Recommendatio*. Inc.: Tue matris in honore has horas.

Ref.: G. DREVES, *Analecta Hymnica Medii Aevii*, vol. xxx, 55 (p. 123-124).

8. F. 20r-21r: *Die mercurii. Ad matutinas Omnium sanctorum*. Inc.: Domine labia mea aperies. *Hymnus*. Inc.: Sancta Dei genitrix flos virginitatis. *Oratio*: Inc.: Infirmitatem nostram quesumus Domine propitius respice. *Ad primam*. Inc.: Angelorum ordines Deum qui laudare. [20v] *Ad III^m*. Inc.: Patriarche mistico ritu. *Ad vi^m*. Inc.: Evangeliste Domini facta cognoscentes. *Ad ix^m*. Inc.: Per palmam martyrii Deo dedicati. *Ad vespervas*. Inc.: Sanctissime virgines atque conjugate. *Ad completorium*. Inc.: Ut per vos sit gratia sua nobis data. *Recommendatio*. Inc.: Has horas sic recolo cum devotione vobis sancti sancteque. Ref.: G. DREVES, *Analecta Hymnica Medii Aevii*, vol. xxx, 59 (p. 143-144).
9. F. 21r-23v: *Die lune. Ad vespervas pro defunctis*. Inc.: Domine labia mea aperies. *Hymnus*. Inc.: Deitatis paternitas et eius filiatio. [21v] *Oratio*: Deus qui hominem de limo terre ut angelorum. [22r] *Ad matutinas pro defunctis*. Inc.: Pro cunctis fidelibus Dei defunctis Requiem eternam dona eis Domine. *Lectio prima*. Inc.: Parce michi Domine. *Lectio II^a*. Inc.: Si tu nos calumpnieris. [22v] *Lectio III^a*. Inc.: Deus a quo sunt omnia bona. *Lectio IIII^a*. Inc.: In manus tuas commendo spiritum meum. *Lectio V^a*. Inc.: Veni creator spiritus. *Lectio VI^a*. Inc.: Ostende nobis faciem tuam. [23r] *Lectio VII^a*. Inc.: Virgo carens criminibus. *Lectio VIII^a*. Inc.: Vos deprecor humiliter. *Lectio IX^a*. Inc.: Has lectiones metricas Christe cum devocione. *In laudibus*. Inc.: Pro cunctis fidelibus requiem eternam. *Hymnus*. Inc.: Te laudamus divisorem tenebrarum. [23v] *Oratio*: Inc.: Deus qui hominem de limo terre. *Recommendatio*. Inc.: Has horas, Christe, metricas. Ref.: G. DREVES, *Analecta Hymnica Medii Aevii*, vol. xxx, 79 (p. 173-174).
- 10-13. F. 23v-25v: Perícopes evangèliques.
10. F. 23v-24r: *Sequentia sancti Evangelii secundum Lucam*. Inc.: In illo tempore missus est angelus Gabriel (Lc 1,26-38).
11. F. 24r-25r: *Sequentia sancti Evangelii secundum Matheum*. Inc.: In illo tempore cum natus esset Ihesus (Mt 2,1-12).
(F. 24v, miniatura al marge: home agenollat davant d'una marededeu asseguda en un tron amb l'infant Jesús.)
12. F. 25r: *Sequentia sancti Evangelii secundum Marcum*. Inc.: In illo tempore recumbentibus undecim discipulis (Mc 16,14-20).
13. F. 25r-25v: *Initium sancti Evangelii secundum Iohannem*. Inc.: In principio erat verbum (Io 1,1-14).
(Al marge inferior del f. 25v, representació d'un home pregant.)
- 14-16. F. 26r-31v: Pregàries en català.

14. F. 26r: Oració a l'àngel de la guarda. Inc.: Tu sant àngel qui est ma garde.
(F. 26r, a la caplletra, àngel amb làbarum.)
15. F. 26r-27r: Oració a Jesucrist. Inc.: Ho senyor Iezum Crist, an prezènsie del teu cos e de la tue sante sanch.
(F. 26r, a la caplletra, *Maiestas Domini*.)
16. F. 27r-28r: Oració a Jesucrist: Jezum Crist, fil de Déu viu, qui per la volentat del Para.
- 17-21. F. 28r-31v: Resum de doctrina cristiana en català (manaments, dons del Sant Esperit, sentits corporals, pecats mortals i obres de misericòrdia).
17. F. 28r-30r: *Asò daval escrit son los x manamencs*. Inc.: No adoraràs deus astrayms.
(29r al marge, home pregant.)
18. F. 30r-30v: *Asò daval escrit són les vii dons del Sant Aspirit*. Inc.: Lo primer és misericòrdie.
19. F. 30v: *Asò daval escrit son los v seymys corporals*. Inc.: Ver. Hoyir. Aulorar. Saborar. Palpar.
20. F. 30v-31r: *Asò daval escrit son los vii pacats mortals*. Inc.: Lo primer és argul.
21. F. 31r-31v: *Asò son les vii hobres de misericòrdie*. Inc.: Lo primer és done a mengar a 'quels qui an fam.
- 22-28. F. 32r-42v: Oracions en llatí, formes gramaticals en masculí.
(Escrites amb diferents estils de lletra.)
22. F. 32r-39r: Domine exaudi orationem meam.
Ref.: LEROQUAIS, *Les livres d'heures manuscrits de la Bibliothèque nationale*, vol. I, 249, 294, 320.
(F. 32, orla; al marge inferior, escut d'atzur, una torre o una font amb tres finestres i una porta; a la caplletra, home llegint.)
23. F. 39v-40r: Concede michi, misericors Deus.
Ref.: LEROQUAIS, *Les livres d'heures manuscrits de la Bibliothèque nationale*, vol. I, 3, 76, 169; vol. II, 40, 177.
(F. 39, orla; al marge inferior, una àliga.)
24. F. 40r-40v: *Oratio bona* (atribuïda a Joan XXII). Inc.: In presentia veri corporis et sanguinis tui.
Ref.: LEROQUAIS, *Les livres d'heures manuscrits de la Bibliothèque nationale*, vol. I, 329.
Nota: Una altra còpia a la Biblioteca Casanatense de Roma, ms. 438, f. 17b, col. A-B; Beinecke Library, ms. 757.

25. F. 40v-41r: *Oratio bona*. Inc.: Iuste iudex Ihesu Christe.
Ref.: LEROQUAIS, *Les livres d'heures manuscrits de la Bibliothèque nationale*, vol. 1, 155 i 340; CHEVALIER, *Repertorium hymnologicum*, 9910.
26. F. 41v: *Oratio ad sanctum Nicholaum pontificem*. Inc.: Sancte Nicholae, confessor piissime, ora pro me peccatore.
(F. 41v, orla; a la caplletra, imatge de sant Nicolau amb la mitra; text en lletres puntejades en tinta marró i vermella; «Ni» duplicat, cancel·lat amb punts vermells.)
Nota: Una altra còpia a Oxford, ms. Gough Liturg. 2, <https://medieval.bodleian.ox.ac.uk/catalog/manuscript_4928>, consulta: 12 maig 2025).
27. F. 42r: *Incipit oratio salutaris et multum devota ad sanctam gloriosam virginem Mariam*. Inc.: Precor te, sancta Maria, mater omni nostri Ihesu Christi.
Nota: Relacionada amb els set goigs de la Mare de Déu. Una altra còpia a la Biblioteca Casanatense, ms. 2052, f. 93.
(Text enterament decorat: text en tinta daurada sobre fons blau i vermell, en tinta blava i vermella i amb el pergamí en blanc sobre fons negre.)
28. F. 42v: Colofó de l'escriba: Orate pro Iohanne de Ecclesia, scriptore istius libri, commorante in villa Brugensi.
(En gòtica, textura decorada.)
- 29-40. F. 43r-160r: Misses per a cada dia de la setmana i per a les festes principals de l'any. Rúbriques en català.
29. F. 43r-53r: Missa per a diumenge, en honor de la Santíssima Trinitat. Inc.: Introibo ad altare Dei. F. 46r: *Lectio epistole beati Pauli apostoli ad corinthios*; inc.: Fratres, gaudete perfecti estote. F. 46v: *Sequentia sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: In illo tempore dixit Ihesus discipulis suis: cum venerit paraclitus. F. 51v: *Initium sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: In principio erat verbum.
(F. 46v, home pregant amb un llibre obert.)
30. F. 53r-61v: *Así commensa la missa de morts, la qual sa deu dir lo diluns*. Inc.: Requiem eternam dona eis Domine. F. 54v: *Lectio libri apocalipsis beati Iohannis apostoli*; inc.: Audiui vocem de celo dicentem michi. F. 55r: *Sequentia sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: In illo tempore dixit Marta ad Ihesum: Domine si fuisses hic. F. 60r: *Initium sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: In principio erat verbum.
(F. 60r, cavaller pregant, amb una cimera i un escut amb un lleó rampant suspesos sobre el cap.)

31. F. 61v-71r: *Así commensa la missa del Sant Espirit, la qual ça deu dir al dimars*. Inc.: Spiritus Domini replevit orbem terrarum. F.: 63v: *Lectio Actuum apostolorum*; inc.: In diebus illis, cum audissent apostoli qui erant Ierosolimis. F. 64r: *Sequentia sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: In illo tempore dixit Ihesus discipulis suis: si quis diligit me, sermonem meum servabit. F. 70r: *Initium sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: In principio erat verbum.
(F. 61v, orla amb escut d'atzur, una torre d'argent; f. 63v, dona amb un cubell al cap; f. 70r, home amb un barret punxegut i una llança, potser un jueu.)
32. F. 71r-82r: *Así commensa la missa de Tots Sants, la qual sa deu dir lo dimecres*. Inc.: Gaudeamus omnes in Domino diem festum celebrantes. F. 73v: *Lectio libri apocalipsis beati Iohannis apostoli*; inc.: Ecce ego Iohannes vidi alterum angelum ascendentem. F. 75v: *Sequentia sancti evangelii secundum Matheum*; inc.: In illo tempore, videns Ihesus turbas, ascendit in montem. F. 81r: *Initium sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: In principio erat verbum.
(F. 71r, orla; a la caplletra, home llegint; f. 75v, home al damunt de xanques.)
33. F. 82r-92r: *Missa del Sagrement, la qual ça deu dir en lo diyou*s. Inc.: Cibavit eos ex adype frumenti. F. 84r: *Lectio epistole Pauli apostoli ad corinthios*; inc.: Fratres, ego accepi a Domino. F. 85v: *Sequentia sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: Dixit Ihesus discipulis suis et turbis iudeorum. F. 90v: *Initium sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: In principio erat verbum.
(F. 82r, orla; a la caplletra, monjo llegint; f. 85v, clergue; f. 90v, home vell amb bastó i rosari.)
34. F. 92r: *Así commensa la missa de la Creu, la qual sa deu dir lo divenres*. Inc.: Nos autem gloriam oportet in cruce. F. 94r: *Lectio epistole beati Pauli apostoli ad Philipenses*; inc.: Fratres, Christus factus est pro nobis obediens. F. 95r: *Sequentia sancti evangelii secundum Matheum*; inc.: In illo tempore, assumpsit Ihesus duodecim suos secreto. F. 90v: *Initium sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: In principio erat verbum.
(F. 92, orla; a la caplletra, home pregant agenollat; f. 95r, home salvatge amb una gerra i una copa.)
35. F. 101v-109v: *Así commensa la missa de Nostra Dona, la qual ça deu dir lo disapte*. Inc.: Salve sancta parens, enixa puerpera. F. 103v: *Lectio libri sapientie*; inc.: Ab initio et ante secula. F. 104v: *Sequentia sancti evangelii secundum Lucam*; inc.: In illo tempore, loquente Ihesu ad turbas,

extollens. F. 108r: *Initium sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: *In principio erat verbum.*

(F. 101v, orla, al marge inferior dona asseguda per terra; f. 104v, home salvatge amb un barret punxegut.)

110r-v: en blanc.

36. F. 111r-119v: *Aquesta és la missa de Nadal*. Inc.: *Puer natus est*. F. 112v: *Lectio epistole beati Pauli apostoli ad hebreos*; inc.: *Fratres, multipharie multisque modis*. F. 114v: *Initium sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: *In principio erat verbum.*

(F. 111r, orla amb escut d'atzur, una torre d'argent, i, a la caplletra, home llegint; al f. 114v, home agenollat.)

37. F. 119v-130r: *Aquesta missa qui's seguex deval es de madona sancta Maria, la festa de la qual és en lo saguon die de fabrer*. Inc.: *Suscepimus Deus misericordiam tuam*. F. 121v: *Lectio Malachie prophete*; inc.: *Hec dicit Dominus Deus*. F. 123r: *Si aquesta festa ve en temps que no's diu alleluya, axí com après la septuagèsima, deu hom dir per alleluya açò que's seguex*; inc.: *Nunc dimittis servum tuum Domine*. F. 123v: *Sequentia sancti evangelii secundum Lucam*; inc.: *In illo tempore, postquam impleti sunt dies purgationis*. F. 128v: *Initium sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: *In principio erat verbum.*

(F. 120r, orla; f. 123v, home amb una daga al cenyidor; f. 129r, home amb una daga al cenyidor pregant amb un llibre.)

38. F. 130r-139r: *Aquesta missa que's seguex deval és de Pascha*. Inc.: *Resurrexi et adhuc tecum*. F. 132r: *Lectio epistole beati Pauli apostoli ad corinthios*; inc.: *Fratres, expurgate vetus fermentum*. F. 132v: *Sequentia sancti evangelii secundum Marcum*; inc.: *In illo tempore, Maria Magdalene et Maria Jacobi et Salome*. F. 138r: *Initium sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: *In principio erat verbum.*

(F. 130, orla.)

39. F. 139r-150r: *Aquesta missa que's seguex deval és de Ascenció*. Inc.: *Viri Galilei quid admiramini aspicientes*. F. 141v: *Lectio actuum apostolorum*; inc.: *Primum quidem sermonem*. F. 143v: *Sequentia sancti evangelii secundum Marcum*; inc.: *In illo tempore, recumbentibus undecim discipulis apparuit*. F. 148v: *Initium sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: *In principio erat verbum.*

(F. 139v, orla, dona pregant agenollada a la caplletra; f. 143r, al marge, monjo pregant; f. 148v, al marge, una dona amb un esquiol.)

40. F. 150r-159r: *Aquesta és la missa la qual ça deu dir al dia de Sinchogesma*. Inc.: Spiritus domini replevit. F. 151v: *Lectio actuum apostolorum*; inc.: In diebus illis, cum complerentur dies Penthecostes. F. 153r: *Sequentia sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: In illo tempore, dixit Ihesus discipulis suis: si quis diligit me, sermonem meum servabit. F. 159r: *Initium sancti evangelii secundum Iohannem*; inc.: In principio erat verbum.

(F. 150r, orla amb escut d'atzur, una torre d'argent i un àngel músic; f. 153v, al marge, home salvatge.)

- 41-48. F. 160v-164v: Sufragis als sants.

41. F. 160v-161r: *Hec sunt commemorationes quas qui devote dixerit nunquam morte subitanea peribit nec sine confessione anime et corpore separabitur, et omnes isti pro quibus ipse devote dixerit istas orationes erunt advocati pro eo ante Deum in die obitus sui*.

Inc.: Sumpsimus Domine celebritatis anime votiva sacramenta presta quesumus ut et temporalis nobis vite remedia preparabant et eterne per dominum Nostrum Jhesum Christum [161r] filium tuum qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia secula seculorum. Amen.

Ref.: *Le Sacramentaire Grégorien* (Friburg, 1971), 683; cf. GROS, « El Sacramentari de Santa Maria de Vilabertran (París, BnF, lat. 1102) », § 614.

(F. 160v, orla; un àngel assenyala el text rubricat.)

42. F. 161r-161v: *Oratio de sancto Blasio*. Inc.: Infirmitatem nostram respice, omnipotens Deus, et quia pondus proprie actionis gravat beati Blasii martyris tui atque pontificis intercessio gloriosa nos protegat, Per dominum nostrum Jhesum Christum filium tuum qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia secula seculi [161v] lorum. Amen.

Ref.: *Le Sacramentaire Grégorien* (Friburg, 1971), 108; cf. GROS, « El Sacramentari de Santa Maria de Vilabertran (París, BnF, lat. 1102

», § 597 (sufragi a sant Fabià).

43. F. 161v-162r: *Pro sancto Georgio Oratio*. Inc.: Omnipotens sempiterne Deus qui supplicantium voces benignus exaudis maiestatem tuam simpliciter exoramus ut sicut in honore beati et glorioso martyris tui Georgii draconem a puella superare voluisti, ita eius meritis et intercessione hostes nostros visibiles et invisibiles nec nocere valeant a nobis superare concedas. Per dominum nostrum Jhesum Christum

fili [162] um tuum qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia secula seculorum. Amen.

44. F. 162r-162v: *Oratio pro sancta Katherina*. Inc.: Deus qui dedisti legem Moysi in summitate montis Synai et in eodem loco per sanctus angelos tuos corpus beate Katherine virginis et martyris tue mirabiliter collocasti presta quesumus ut eius meritis et precibus intercessione ad montem qui Christus est valeamus pervenire [162v]. Per dominum nostrum Jhesum Christum filium tuum qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum. Amen.
Ref.: MOELLER-COPPIETERS, *Corpus orationum*, núm. 1521.
45. F. 162v-163r: *Oratio pro sancta Barbara*. Inc.: Indulgentiam nobis Domine beata Barbara virgo et martyr implorat que tibi grata sempre extitit et merito castitatis et tue professione virtutis Per dominum nostrum Jhesum Christum filium tuum qui tecum vivit et regnat in unitate [163r] Spiritus Sancti Deus per omnia secula seculorum. Amen.
Ref.: Present en un llibre d'hores de l'abadia de Sant Jordi d'Isny (*Book of Hours use of Therouanne*, a la venda per Stephen Butler Rare Books and Manuscripts, <https://butlerrarebooks.co.uk/wp-content/uploads/2022/08/Book-of-Hours-of-St-Georges-Abbey-1.pdf>, consulta: 12 maig 2025; la pregària és en el f. 107v).
46. F. 163r-163v: *Oratio pro undecim milia virginum*. Inc.: Da nobis quesumus Domine Deus noster sanctorum et sanctarum virginum et martyrum tuorum et tuarum palmas incessabili veneratione venerari ut qups et quas digna mente non possimus celebrare humilibus saltem frequentems obsequiis Per dominum nostrum Jhesum Christum filium tuum qui [163v] tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia secula seculorum. Amen.
Ref.: cf. MOHLBERG, *Sacramentarium Veronense*, núm. 1204.
47. F. 163v-164r: *Oratio pro omnibus sanctis*. Inc.: Omnipotens sempiterne Deus qui nos omnium sanctorum tuorum merita sub una tribuisti celebritate venerari quesumus ut desideratam nobis tue propitiationis habundantiam multiplicatis intercessionibus largiaris, Per dominum nostrum Jhesum Christum filium tuum [164r] qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia secula seculorum Amen. Oremus.
48. F. 164r-164v: *Oratio*. Inc.: Omnipotens sempiterne Deus dirige actus nostros in beneplacito tuo ut in nomine Jhesu Christi filii tui mereamur bonis operibus habundare. Per dominum nostrum Jhesum Christum filium tuum qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus

Sancti Deus per omnia secula seculorum. [164v] Amen.

Anime omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace. Amen.

Pater nostre pro animabus eorum.

Ref.: LIETZMANN, *Sacramentarium Gregorianum*, núm. 15, 1.

F. 165r-167r: Instruccions sobre les pregàries que s'han de dir cada dia de la setmana a les diferents hores litúrgiques (com a l'inici del manuscrit). En català.

(Escrit en mòdul més gran, línies alternades en tinta blava i daurada.)

49a. F. 165-166v: Asò daval escrit és l'ordonació d'estes ores e oracions qui són ascrites an est libre, los quals sa deuen dir per la vie que ordonades són.

49b. F. 166v-167r: Asò daval escrit és l'ofisi del dilluns.

167v-168v: *en blanc*.

ANNEX II: EDICIÓ DELS TEXTOS EN CATALÀ²¹

Els textos íntegrament en català es troben en els quaderns inicial i final del manuscrit (f. 2v-4r, 165r-167r), i intercalats en el cinquè quadern (f. 26r-31v). Oferim, seguidament, una llista dels textos i, a continuació, llur edició. A banda, hi ha també una sèrie de rúbriques en català, editades en l'annex I, núm. 30-40, que introdueixen els textos de les misses incloses en el volum.

1. F. 2v-3r, 4r: Llistat de les pregàries que s'han de dir cada dia de la setmana a les diferents hores litúrgiques. En català.
 - 1a. Dimarts a diumenge.
 - 1b. Dilluns.
- 14-16.** F. 26r-28r: Pregàries en català.
- 14.** F. 26r: Pregària a l'àngel de la guarda.
- 15.** F. 26r-27r: Pregària a Jesucrist.
- 16.** F. 27r-28r: Pregària a Jesucrist.
- 17-21.** F. 28r-31v: Resum de doctrina cristiana en català (manaments, dons del Sant Esperit, sentits corporals, pecats mortals i obres de misericòrdia).

21. Agraïxo a Sadurní Martí la revisió i els suggeriments sobre l'edició del text.

17. F. 28r-30r: Explicació dels deu manaments.
 18. F. 30r-30v: Els set dons de l'Esperit Sant.
 19. F. 30v: Els cinc sentits corporals.
 20. F. 30v-31r: Explicació dels set pecats mortals.
 21. F. 31r-31v: Les set obres de misericòrdia.
 49. F.165r-167r: Instruccions sobre les pregàries que s'han de dir cada dia de la setmana a les diferents hores litúrgiques (idèntica al text de l'inici del manuscrit, amb alguna lleugera variant ortogràfica). Per la similitud amb el text 1, no s'edita.
1. F. 2v-3r, 4r: Llistat de les pregàries que s'han de dir cada dia de la setmana a les diferents hores litúrgiques. En català.
(Línies escrites alternadament en tinta blava i daurada.)
 - 1a. F. 2v-3r: Asò daval escrit és l'ordonasió d'estes ores e oracions qui són ascrites an est libre, los quals sa deuen dir per la vie que ordonades són. L'ofisi del dimars, e del dimecres, e del dijous, e del diven-dres, e del disapte e del dichmenge, és partit per la vie aval sagent:²²

Ad matutinas:
las matines ordonades qui són al libre,
«Obsecro te domina sancta Maria».

Ad primam:
la primes ordonades,
lo saltiri de sent Gerònim.

Ad terciam:
la tèrcie hordonade,
l'orasió de sent Blay ab les altres viii, que són totes.

[F. 3r] *Ad sextam:*
la sexte ordonade,
«Prech te, sobirane piatat», ab la confasió que fa a Déu.

Ad nonam:
la none ordonade,
l'orasió «Tu sant àngel».

Ad vespervas:
les vespres ordonades,

22. *sagent*: 'següent'; amb el mateix sentit, *segent* (f. 4v).

l'orasió «O ànime cristiane».

Ad completorium:

la completa hordonade,

l'orasió «Déu meu ajude'm».

Recommendatio:

la recommendatio ordorades,

«Canticum gradum» ab les orasions totes.

1b. F. 4r: Asò daval escrit és l'ofisi del dilluns, e deu-sa dir per la vie segent ordonades:

Ad primam:

la prime hordonade,

l'orasió «Obsecro te domina», e l'orasió «Tu sant àngel», e l'orasió «Prech-te, sobirane piatat», e l'orasió «Déu meu, ajude'm».

Ad vespas:

lo saltiri de sent Gerònim,

e l'orasió «O anime christiane».

Recommendatio:

«Canticum gradum» ab les orasions, e les viii de orasions de sent Blay.

F. 3v, 4v-7v: *en blanc*.

14-16. F. 26r-31v: Pregàries en català.

14. F. 26r: Pregària a l'àngel de la guarda. Inc.: Tu sant àngel qui est ma garde, per Déu ta prech que d'aves²³ mi ti garde, que no m leys falir ni arar ni al dyatble anganar. Dafin-me en durment e an vatlant. Pus que a tu són comanat, garde'm de mal e de pacat. Senyor ver Déu Pare, membre-us da mi que m'aportets a bone fi. Amen.
(Àngel amb làbarum.)

15. F. 26r-26v: Pregària a Jesucrist. Inc.: Ho senyor Iezum Crist, an prezènsie del teu cos e de la tue sante sanch, coman huy e tostemcs lo teu sarv;²⁴ e que per la vertut da la tue Sante Creu, e per lo sant ministre²⁵ da la ancarnesió e da la netivitat e da la sircumsizió, e da la aperisió e de la representasió e da la trancsfiguresió, e da la tantasió e del sant dejuni, e da la sante pasió e da la sante mort, e da la sante rezuzechsió e da la sante tue asensió, e per lo Sant Aspirit qui a tu

23. *d'aves*: 'd'àvols'.

24. *sarv*: 'servent'.

25. *ministre*: 'misteri'.

vench, e per lo teu sant nom maravelós e gloriós [26v], Tu qui est alfa, so és a seber comensament, e fi, Déus tot poderós Sabaot Adonay, so és a seber Déus és ab nós, Tu est vie e veritat, e nostre vide e salut, e vichtòrie e rezuzechsió nostre, clam-te mersè.

Per la vizitació, e per la virtut del teu sant viu cos e de la tue sanch presioze, la cual per la salut d'òmens as hofert, daman umilment la tue vide que d'aquest teu sarv no guarts lo[s] seus pacats, huy e tots dies e tostemcs lo dafenes de tots malcs e l guarts; aquest aspasiament a tu l coman, e l guarts da guaytes que no sie pres, ne ligat, ne nafrat, ne nangun mal no pusca pendre ne an ànime ne an cos perquè sie turmentat. Garde'l, senyor, si t plau, de tots los seus anemichs vazitbles e no vazitbles, e de totes cozes anvarinades, que an nagune gize no li púscan noure. E garde'l, Senyor, de dolor e d'engoxe, e da pasió e de mancs da mals turmens, ne foch no l pusca cramar ne aygüe negar, ne pusca pacar an nagune manere, ni arrar. De tot anbergament lo deges gordar, e per la tue sante pietat lo dafenes de mort soptane e an tots sos fets al teu plazer endrasar lo vules an tal gize que, cant d'aqueste vide axirà, al teu rechne gloriós pusca pugar. Amen.

[27r] Encare, senyor, ta clam mersè que tu no guarts los meus pacats e da aqels, Senyor, ta vul pregar que deges mi, pacador, axuir perquè al teu rechne tots ansemcs puscam vanir. Amen.

16. F. 27r-28r: Jezum Crist, fil de Déu viu, qui per la volentat del Para e per l'obre del Sant Aspirit e per la tue sante mizericòrdie vangist an aquest món e prezist carn omane, e nasquist da la glorioze verge Merie, e donest baptisme, e panitènsie, e sacrifici, e als altres sacraments de Sante Asgleye en remisió de pecats; e soferist per nos fam e fret e calor, e tribulacions e angoxes e malenanses, e moltes asuors de sanch; e fust pa[r]sagit, e vanut, e pres, e ligat, e despulat, e asotat, e justayat, e ascrídat, e apalat, e ferit, e ascupit, e ascarnit, e aspinat, e clauficat, e da vinagre abourat, e mort e lansegat, e sabulit. E per la nostre redemsió davalest an infern e n [27v] tragist tots los teus amichs; e resusitest al tercs die, e te'n pugest al sel en la tue vertut gloriozement, e seus a la part drete del teu Pare, e vandràs al die del juý per jutgar los morts e ls vius, e daràs a cascun guardó de so que aurà servit.

Tu és sanyor Déu meu e creador, e redemtor e salvador meu, e refugi e glòrie, e amor e dolsor, e aretat e Pare e Aspirit Sant; tu, Senyor, creu e ador e lou e benesch, e fas grat e gràsies del bé e de l'honra-

ment e da la gràsie e da la misericòrdie que as fete a 'qeste mesquine pacadriu. E a tote la tue Trinitat e a tu, Senyor, m'apinet e m confés de tots los meus pecats que yo he fets del die ensà que són nat antrò an aqeste hore d'are en pensar, ni an parlar, ne an obrar ne an trachtar, ne an jutgar ni an perdiment de temcs. E prech te, Sanyor, tu que vangist a palar los pacadós a panitènsie, que no guarts los meus pecats ne les mies falides, e done'm anluminament que yo les pusca conèixer e antendre, e que venge a vere panitènsie e a vere asmene e a vere satisfachsió.

E plàsie [28r] a tu, Senyor, qui perdonest a sente Marie Machdalene e a monsanyor sent Perre e al ladre en la creu, e rebés a mersè tots los vercs panadens, que ajes mersè d'equeste tua pacadriu. E perdone'm sagons la tue gran misericòrdie, e garde'm de pacat e de arar, e de mal testimoni e da male fame, e da mort soptane; e mostre'm a fer e a saguir la tue sante volentat e a tenir tostemcs da la mie vide. E, al die de la mie fi, an totes mes cuytes Senyor verament ta clam mersè que m sies ajudador e ampare'm lo meu aspirit, Senyor, si a tu plau, an les tues beneytes mancs e done'm vide perdurable. Amen.

Nota: Oració que reprèn una part del *Credo* de Nicea i del *Confiteor Deo*. Una altra còpia a Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 732, f. 11v-12; Arxiu de la Corona d'Aragó, Sant Cugat, 83, f. 51v-53, i Madrid, Biblioteca Nacional de España, ms. 921, f. 43 («Oració per l'ànima a salvar», a la fi del *Libre de saviesa*). Vegeu, també, Pere BOHIGAS, «Petita contribució a l'inventari d'obres catalanes de pietat popular anteriors al segle XIX», *Analecta Sacra Tarraconensis*, 28 (1955), p. 355.

Edició: A partir del manuscrit de Madrid, a *Libre de Saviesa del rey En Jacme I d'Aragó*, 1a ed., per Gabriel Llabrés, Barcelona, 1908, coll. «Biblioteca Catalana», núm. 13; *Libre de saviesa del rey Don Jaime I*, Barcelona, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1946, p. 85-86. Vegeu, també, Maria CONCA i Josep GUIA, «Motivació, contingut i datació del *Libre de Doctrina del rei En Jaume*», a *Transmissió del saber a través de la traducció durant l'edat mitjana*, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2024, p. 64-65.

17-21. F. 28r-31v: Resum de doctrina cristiana en català (manaments, dons del Sant Esperit, sentits corporals, pecats mortals i obres de misericòrdia).

Nota: Una altra còpia parcial d'aquest recull es trobava en un quadern conservat, a principis del segle XX, a Can Borrell, a Sant Hilari Sacalm, i actualment a la biblioteca d'Àngel Serradesanfern, al mateix municipi; descrit per Francesc Carreras Candi, «Lo passament de la Verge Maria (llibre talisman del segle XV)»,

Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, 73 (1921), p. 196-222.

Edició: A partir de la versió parcial del quadern de Sant Hilari per Pep VILA I MEDINYÀ i Eduard SIERRA VALENTÍ, «Textos populares catalans dels s. xv-xvi: un apòcrif assumpcionista, una còpia dels *Amonestaments* de Turmeda, una representació nadalenca i unes oracions supersticioses», *Quaderns de la Selva*, 24 (2012), p. 27-54.

17. F. 28r-30r: *Asò daval escrit són los x manamencs*:

No adoraràs Deus astrayms.

No jus lo nom de Déu en va

Col lo dichmenge.

Honre ton pare e ta mare.

No faràs homey.

No faràs fornicàsie.

No anblaràs.

No faràs fals testimoni.

No cobegaràs la muler de ton proxisme.

[28v] No cobegaràs los bens de ton proïsme.

Per lo primer manament de Déu s'antén aquels ni aqueles qui s fien en auys, en an sopnis e an fembres mazines, e an faytures e an sorts, e lexen lo poder de Déu qui és totpoderós e fan d'eqel lur déus. E hom no deu aver altre Déu sinó aquel qui és totpodarós.

Per lo sagon antenem aquels qui jurem lo nom de Déu per no-res que no ls hés mester, e ncare que l juren molts e moltes falsament an lus compres e an lus vendes, per so que púscan anganar les gens, e ncare que l juren falsament per so que fasen senblant veres les fasies que diran contre les gens, e an moltes d'altres gizes qu el juren falsament, e l nom de Déu no l deu jurar nagú ne nagune sinó per gran mester que dige varitat.

Lo tercs és que colges lo dichmenge, so és que deu hom santificar e pregar e loar Déu e l seu beneyt nom, e hoyir la misa e l sermó e vazitar los malauts e fer almyne als pobres e colre tot lo jorn en [29r] fer lo servey de Déu, perquè con aytant vol dir feste con repòs, perquè deu hom pozar da fer tote feyne une, per so que pusca antendre en horesió e que no fase pacat; e aqueste coze es bone hobre que hom ses da fer tot pacat més que altres feynes, que diu sent Agustí que més valrie arar an dichmenge que anar ab als presones, so és que mal és jutgar altres ne trop mengar ne mal dir ne trop boure ne ascarnir ni adonar àvols dalits a la carn. E són molts e moltes qui

més de mal fan a les festes e als dichmenges que als altres dies e axí con daurien fer feste a Déu e a sa honor fan-le al dyatble. E aqets iii manamencs foren ascrits an la primera taule da pera que Déu donà a Moyizès, als altres foren ascrits an l'altre taule de pere.

Lo quart és que deus amar ton pare e ta mare e tos parens, e que no ls fases res qui los torn anug, e que los sies hobedient axí con bon fil deu fer, e que los fases lus hobcs sagons ton ponder.

Lo quint és que no alsies nagú da fet [29v] ni de paraule. Tot hom és homeyer qui altre ausiu. E no tan solement és homeyer si l'alsiu corporalment, que aytan bé s'és homeyer si'n diu mal ne'l desfame ab altres jens e li tol bone fame, e li tol so que ha, si és aver ho honor, ne si li u fa perdent ne si l'acuze per so que perde so que ha ho si aulex. E qui asò ho sanblant fa a son proyisme és homeyer, e ausiu si matex an aquele mort d'infern qui és senes fi.

Lo sizè, que no sies catxat de nagune horozitat axí que no conplescas los dalits de la carn sinó ab ta muler e ab ele axí con deus.

Lo setè, qe t deus gordar de pacat con ja no fos vergoye da las gens si té'n deus gordar per la pene que n soferen los ladres, que molt vergoyoze coze és anblar tot. Tot hom és ladre qui ajust aver per ladorni-si, ho per uzure, ho per false mercadarie, ho per robarie, ho per barate, ho per vendre més que no deu per aspera dels dinés, ho per simonie.

Lo viii és mal vergoyós, que hom fase fals testimoni a negú e que hom [30r] li fase perdre so que ha, perquè tot hom sa deu guardar que no fasa fals testimoni. iii maneres són de munsóneges: la une hofisioze, qui profite alcun e no té dan a nagun e asò és pacat venial; l'altre és vigoze, qui s diu an solàs sabudament per riure, hi és pacat vanial; l'altre és damnoze, qui té dan alcun, e asò és pacat mortal.

Lo ix és que no deus cobegar la muler de ton proyisma, mas ben pots aver bone asparanse en Déu de dazigar que n'ages aytan bone e aytan bele altre con aquele e malor.

Lo x, que no deus aver anvege de les riqueses de ton proïsme per so que tu las ageses e que el les agés perdudes, mas ben pots envagar que tu n'ageses atrestantes ho més ab bon dret a què el agés les sues axí con laz à.

E axí son conplits los x manemencs.

(29r, *al marge, home pregant.*)

18. F. 30r-30v: *Asò daval escrit són les vii dons del Sant Aspirit:*
 Lo primer és mizericòrdie.
 Lo sagon caritat.
 Lo tercs umilitat.
 [30v] Lo quart pasiènsie.
 Lo quint bone fama.
 Lo sizè probreze den pense.
 Lo setè pasaveranse.
19. F. 30v: *Asò daval escrit son los v seyms corporals:*
 Ver. Hoyir. Aulorar. Saborar. Palpar.
20. F. 30v-31r: *Asò daval escrit son los vii pacats mortals:*
 Lo primer és argul e cuydar voler més que no val, e anar sobre tuit,
 e voler aytant con Déu, e voler més que son proysime.
 Remey: arregonèxer-se sos dafalimencs e jutgar-si pigor dels altres.
 Envege és dolor e desplezer de prosperitat e de ben d'altre e gog de
 damnatge e de mal d'altre.
 Remey: mizericòrdie e pietat e amor de son proïsme.
 Ire és dasig e volentat de vangar-se de Déu ho d'altre.
 Remey: pasiènsie en dampnatge e an tote asversitat.
 Pereze és hosiozitat e anugit de coratge e amergor de pense, hi és
 comensement [31r] da desparesió.
 Remey: gog aspirital e alegrie de ben.
 Averísie és dasig e volentat da saber mal e ben utre nasasitat, ho da
 aver so d'altruy, ho d'ever utre nasesitat poder, ho honor, ho haver.
 Remey: franqueze e libertat de coratge.
 Gole és dasordonade manere de mengar e dazordonade amor da
 dalit e da plazer en tastar e an mengar.
 Remey: aretglade e hordonade abtinènsie de boca.
 Luxúrie és sobresgran dasig de pler da dalit carnal e dazordonade
 amor an tocaments carnals.
 Remey: fugir a tote hocazió temcs e loch hon fenbres aje e parlament
 leg d'eles.
 Comensament de tot pacat és meyspreu da Déu e del seu manement.
 Remey: contre tot pacat tamor da Déu e por d'ofendre-lo.
21. F. 31r-31v: *Asò són les vii hobres de mizericòrdie.*
 Lo primer és done a mengar a quels qui an fam e no an de què s
 fasen lur hobcs.

[31v] Lo segon és que dones a boure als pobres de Déu qui no an de què n conpren.

Lo tercs, que alberchs los pobres qui ho han mester.

Lo quart, que dons a vestir als pobres qui mester ho han.

Lo quint, que vages vazitar los malauts e que los haconsels que s confés, e que si és pobre, que li fases ben.

Lo viè, que remès los catius qui són an poder de sareyincs ho de mals crestians.

Lo satè, que deus sabolir los morts, so és a seber qui són pobres que tu los ajuts, e aquels qui tot ho han, que tu los aconpayines a la fose, e per tot diges bé e prege Déus que lus perdó lus pacats. Amen.

(F. 31v, a la fi del text miniatura: Jesús portant la creu.)

ÍNDIX D'ORACIONS, HIMNES, OFICIS I TEXTOS EVANGÈLICS

(O: oracions; H: himnes; M: misses; P: perícopes evangèliques; A: altres textos devocionals)

Textos en català

Jesucrist, fill de Déu viu, qui per la voluntat del Pare (O) 16

Lo primer és dona a menjar a aquells qui han fam (A) 21

Lo primer és misericòrdia (A) 18

Lo primer és orgull (A) 20

No adoraràs deus estranys (A) 17

Oh senyor Jesucrist, en presència del teu cos e de la teva santa sang (O) 15

Tu sant àngel qui ets ma guarda (O) 14

Textos en llatí

A se patrem credimus (H) 3

Angelorum ordines Deum qui laudare (H) 8

Cena cum discipulis affectat (H) 6

Cibavit eos ex adipe frumenti (M) 33

Concede michi, misericors Deus (O) 23

Corporis misterium pange gloriosi (H) 6

Crucifige clamitant hora terciarum (H) 4

Cum natus esset Ihesus (P)	11
Da nobis quesumus Domine Deus noster sanctorum et sanctarum (O)	46
De cruce deponitur hora vespertina (H)	4
De filia virgine filius fuit natus (H)	5
De mulierum numero hec sola sanctificata fuit (H)	7
Deitatis paternitas et eius filiatio (H)	9
Deus causa mundicie virginis (H)	7
Deus qui dedisti legem Moysi in summitate montis Synai (O)	44
Deus qui hominem de limo terre (O)	9
Deus qui nobis sub Sacramento (O)	6
Deus qui primum hominem (H)	7
Dextre Dei digitus virtus spiritalis (H)	5
Domine exaudi orationem meam (O)	22
Domine labia mea aperies et os meum annuntiabit laudem tuam (P)	3-9
Dominus Ihesu Christe fili Dei vivi, pone passionem (O)	4
Et per ipsum erimus omnes iudicatus (H)	3
Et post Christi passionis quam presens vidit Maria (H)	7
Et quicumque panem hunc dente (H)	6
Evangeliste Domini factam cognoscentes (H)	8
Fregit panem dixitque (H)	6
Gaudeamus omnes in Domino diem festum celebrantes (M)	32
Has horas canonicas cum devotione (H)	4
Has horas canonicas cum devotione (H)	5
Has horas sic recolo cum devotione vobis sancti sancteque (H)	8
Has horas sic recolo ut in Trinitate veneretur unitas (H)	3
Has hores, Christe, metricas (H)	9
Has horas sic recolo pia ratione (H)	6
Hora completorii datur sepulture Corpus Christi (H)	4
Hora nona Dominus Ihesu expiravit (H)	4
Hora prima ductus est Ihesu ad Pylatum (H)	4
Hora sexta Ihesu est cruci conclavatus (H)	4
In obitu convenerunt eius omnes discipuli (H)	7
In patre potentia (H)	3
In presentia veri corporis et sanguinis tui (O)	24
In principio erat verbum (P)	13, 29-40
Indulgentiam nobis Domine beata Barbara virgo et martyr implorat (O)	45
Infirmittatem nostram quesumus Domine propitius respice (O)	8

- Infirmittatem nostram respice, omnipotens Deus, et quia pondus (O) 42
 Introibo ad altare Dei (M) 29
 Ipsum suis uberibus (H) 7
 Iuste iudex Ihesu Christe (O) 25
 Iustis et fidelibus ita manducatur (H) 6
 Missus est angelus Gabriel (P) 10
 Nobis Sancti Spiritus gratia sit data (H) 5
 Nos autem gloriam oportet in cruce (M) 34
 Nos Deus in hoc crimine pati nolens (H) 7
 Nunc dimittis servum tuum Domine (M) 37
 Omnipotens semper Deus te suppliciter deprecamur ut Sanctam Trinitatem (O) 3
 Omnipotens sempiterne Deus da nobis sancti Spiritus (O) 5
 Omnipotens sempiterne Deus dirige actus nostros in beneplacito tuo (O) 48
 Omnipotens sempiterne Deus qui gloriose virginis (O) 7
 Omnipotens sempiterne Deus qui nos omnium sanctorum tuorum merita (O) 47
 Omnipotens sempiterne Deus qui supplicantium voces benignus exaudís (O) 43
 Patriarche mistico ritu (H) 8
 Patris sapientia veritas divina (H) 4
 Per palmam martyrii Deo dedicati (H) 8
 Precor te, sancta Maria, mater omini nostri Ihesu Christi (O) 27
 Puer natus est (M) 36
 Qui indigne sumpserit factus (H) 6
 Quicumque vult anime firmiter salvaré (H) 3
 Recumbentibus undecim discipulis (P) 12
 Requiem eternam dona eis Domine (M) 30
 Resurrexi et adhuc tecum (M) 38
 Salve sancta parens, enixa puerpera (M) 35
 Sancta Dei genitrix flos virginitatis (H) 8
 Sancte Nicholae, confessor piissime, ora pro me peccatore (O) 26
 Sanctissime virgines atque conjugate (H) 8
 Septiformem gratiam tunc acceptaverunt (H) 5
 Spiritus Domini replevit (M) 40
 Spiritus Domini replevit orbem terrarum (M) 31
 Spiritus paraclitus fuit appellatus (H) 5

Spiritus paraclitus nos velit iuvare (H)	5
Sumpsimus Domine celebritatis anime votiva sacramenta (O)	41
Suscepimus Deus misericordiam tuam (M)	37
Unum Sanctum Spiritum vite delegavit (H)	5
Te laudamus divisorem tenebrarum (H)	9
Trinitatem credimus summum genitorem (H)	3
Tue matris in honore has hores (H)	7
Ut per vos sit gratia sua nobis data (H)	8
Verbum caro factum est panis gloriosus (H)	6
Viri Galilei quid admiramini aspicientes (M)	39
Voluntate filius patris (H)	3
Vox ad patrem pertinet (H)	3

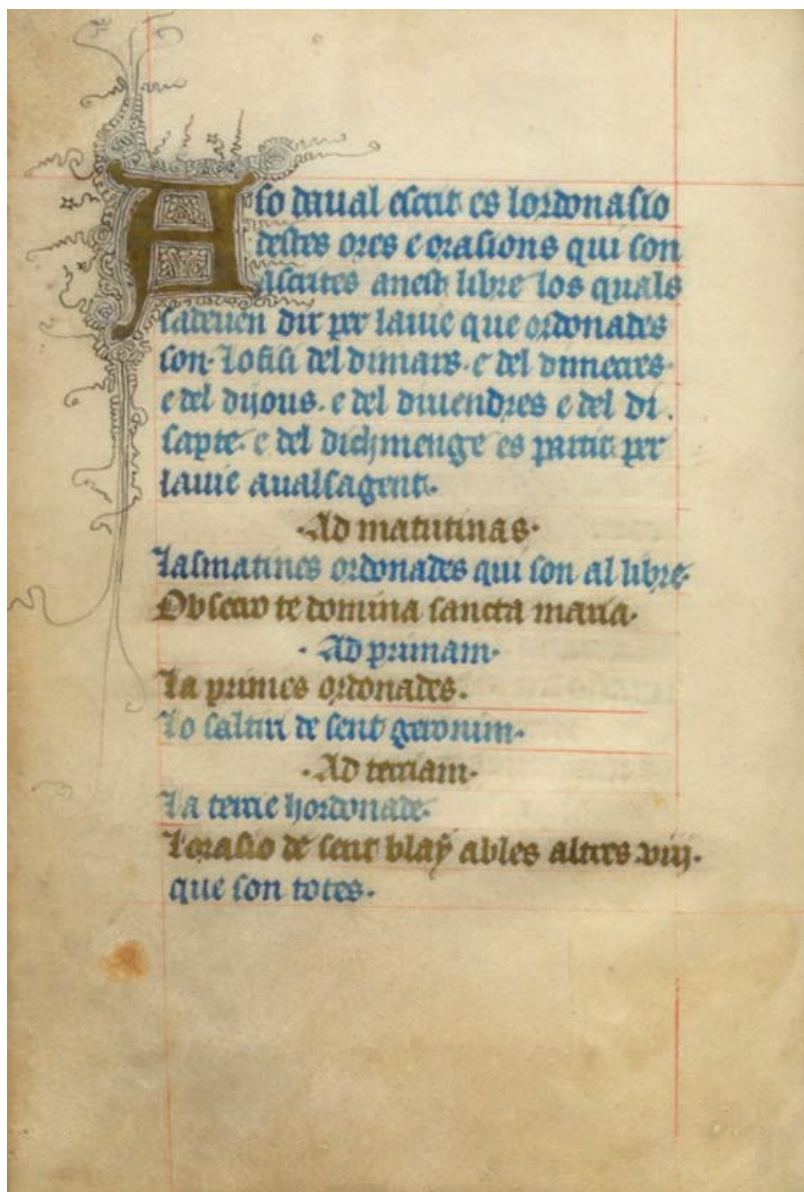

Figura 1.

Colònia, Kolumba, König-Sammlung ms. 13, f. 2v.
 Instruccions litúrgiques per al res de les hores.

Figura 2.

Colònia, Kolumba, König-Sammlung ms. 13, f. 25r.

Pregàries a l'àngel de la guarda i a Jesucrist.

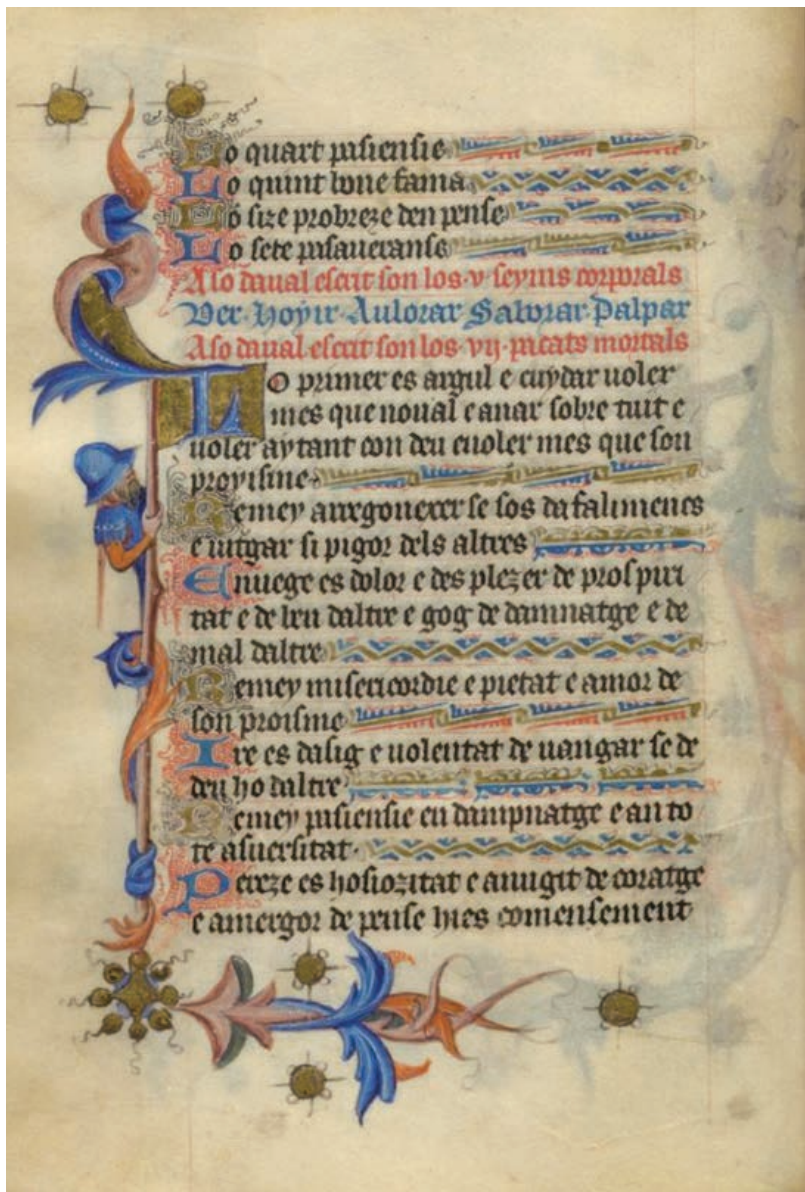

Figura 3.

Colònia, Kolumba, König-Sammlung ms. 13, f. 30v.
 Enumeracions dels cinc sentits i dels pecats mortals.

Figura 4.

Colònia, Kolumba, König-Sammlung ms. 13, f. 61v.

Inici de la missa de l'Esperit Sant.

APLECS DE FRAGMENTS MUSICALS MONÒDICS
A DIVERSOS ARXIUS (II):
ANDORRA, BARCELONA (ACA, AHCB), BRUSSEL·LES (BR),
GIRONA (ACG, ADG, AHG I COL·LECCIÓ VILA),
LLEIDA (MDLL), MANRESA (ACBG), PARÍS (BNF),
REUS (AMRE), SÒRIA (BP), SOLSONA (ADS)
I TARRAGONA (AHAT)

per Joaquim GARRIGOSA MASSANA

RESUM

La conservació del patrimoni musical medieval requereix la consulta, l'anàlisi i la identificació dels materials, a fi de permetre recerques posteriors entorn de la música i la litúrgia que preserva. Continuem, doncs, aquesta sèrie de recerques de manuscrits amb la presentació de materials conservats a l'Arxiu Nacional d'Andorra, els nous materials localitzats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu Històric de Girona, el Museu Diocesà de Lleida, l'Arxiu Comarcal del Bages, l'Arxiu Municipal de Reus, la Biblioteca Pública de Sòria, l'Arxiu Diocesà de Solsona i l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. A més, hem volgut donar també notícia d'alguns canvis de localització i signatura de determinats fons amb música: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Arxiu Capitular de Girona i Arxiu Diocesà de Girona. També es dona notícia d'un manuscrit a la col·lecció particular «Josep Maria Vila i Medinyà» de Girona i d'un manuscrit de la Biblioteca Nacional de França localitzat i publicat fa pocs anys. Aprofitem també per assenyalar l'origen no català d'un manuscrit de la Biblioteca Reial de Bèlgica.

Paraules clau: Arxiu Nacional d'Andorra, Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu Històric de Girona, Museu Diocesà de Lleida, Arxiu Comarcal del Bages, Arxiu Municipal de Reus, Biblioteca Pública de Sòria, Arxiu Diocesà de Solsona, Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Arxiu Capitular de Girona, Arxiu Diocesà de Girona, Biblioteca Reial de Bèlgica, notació musical catalana, notació musical aquitana, notació musical aquitanoquadrada, notació musical quadrada, breviari, antifonari de l'ofici, antifonari de la missa, missal, troper, proser, cantoral, consuetà.

COMPILATIONS OF MONODIC MUSICAL FRAGMENTS IN VARIOUS ARCHIVES (II): ANDORRA, BARCELONA (ACA, AHCB), BRUSSELS (BR), GIRONA (ACG, ADG, AHG AND COL·LECCIÓ VILA), LLEIDA (MDLL), MANRESA (ACBG), PARIS (BNF), REUS (AMRE), SORIA (BP), SOLSONA (ADS) AND TARRAGONA (AHAT)

ABSTRACT

The conservation of the medieval musical heritage calls for the consultation, analysis and identification of its materials in order to allow subsequent research on the music and liturgy it preserves. Accordingly, we continue this series of investigations on pertinent manuscripts with the presentation of material kept at the Arxiu Nacional d'Andorra (National Archive of Andorra), the new material discovered in the Arxiu de la Corona d'Aragó (Archive of the Crown of Aragon), the Arxiu Històric de Girona (Historic Archive of Girona), the Museu Diocesà de Lleida (Diocesan Museum of Lleida), the Arxiu Comarcal del Bages (Regional Archive of El Bages), the Arxiu Municipal de Reus (Municipal Archive of Reus), the Biblioteca Pública de Soria (Public Library of Soria), the Arxiu Diocesà de Solsona (Diocesan Archive of Solsona), and the Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (Historic Archdiocesan Archive of Tarragona). We also report on some changes of location and signature of some specific holdings containing music: the Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (Historic Archive of the City of Barcelona), the Arxiu Capitular de Girona (Capitular Archive of Girona) and the Arxiu Diocesà de Girona (Diocesan Archive of Girona). Likewise, we provide information on a manuscript in the private collection of Josep Maria Vila Medinyà in Girona and of a

manuscript from the Bibliothèque Nationale de France which has been located and published a few years ago. We also point out the non-Catalan origin of a manuscript in the Bibliothèque Royale de Belgique (Royal Library of Belgium).

Keywords: Arxiu Nacional d'Andorra, Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu Històric de Girona, Museu Diocesà de Lleida, Arxiu Comarcal del Bages, Arxiu Municipal de Reus, Biblioteca Pública de Soria, Arxiu Diocesà de Solsona, Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Arxiu Capitular de Girona, Arxiu Diocesà de Girona, Bibliothèque Royale de Belgique, Catalan musical notation, Aquitanian musical notation, Aquitanian square musical notation, square musical notation, breviary, antiphonary of the Divine Office, antiphonary of the Mass, missal, troper, proser, choirbook, consuetudinary.

Fa més de quaranta anys, guiat pel professor Anscari M. Mundó, vaig iniciar una recerca entorn dels manuscrits amb notació musical monòdica anteriors al segle XIV conservats en arxius i biblioteques de Catalunya. Aquesta recerca em va permetre dur a terme una investigació entorn de l'evolució de la notació musical a Catalunya, estudi que va acabar constituint una tesi doctoral, més tard guardonada i publicada per l'Institut d'Estudis Ilerdencs.¹

En l'actualitat continuo dedicant moltes hores a la revisió de la conservació del patrimoni musical monòdic medieval per detectar-ne, inventariar i estudiar els nous manuscrits apareguts, revisitant els arxius i biblioteques de Catalunya i de fora de Catalunya. Un dels objectius és incloure tot el material revisat i inventariat de nou al web *Fontes Musicae Cataloniae - Patrimoni Musical de Catalunya*, de l'Institut d'Estudis Catalans,² en una base de dades específica que contingui els manuscrits medievals monòdics.

1. Joaquim GARRIGOSA, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003, col·l. «Col·lecció Emili Pujol», núm. 2.
2. <https://fontes-musicae-cataloniae.iec.cat/> (consulta: 22 agost 2025).

És amb aquest objectiu que ja s'han dut a terme revisions als diversos arxius de la ciutat de Barcelona i d'altres poblacions d'arreu de Catalunya i s'han anat publicant alguns dels resultats recents,³ mentre que n'hi que estan encara pendents de publicació. Properament, han de veure la llum els resultats de la revisió d'altres arxius, com el Capitular de la Catedral de Barcelona o el Capitular i Diocesà d'Urgell.

En aquest article volem donar a conèixer diversos fons, alguns dels quals contenen fons de pergamins amb notació musical que desconexíem. És el cas de l'Arxiu Nacional d'Andorra, l'Arxiu Municipal de Reus, la Biblioteca Pública de Sòria o la col·lecció particular «Josep Maria Vila i Medinyà» de Girona.

Hi ha arxius que, malgrat haver-los estudiat i treballat, en els darrers anys han incorporat o catalogat fons, alguns dels quals ja eren a la reserva però no s'havien arribat a inventariar. En donem notícia, ja que estem convençuts que liturgistes i musicòlegs podran aprofitar les referències com a objecte d'estudi. En alguns casos només citem els manuscrits nous, mentre que en d'altres deixem constància també dels que ja coneixíem, ja que en estudiar-los de nou hi hem pogut afegir aspectes que no havíem consignat. Són els fons de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu Històric de Girona, el Museu Diocesà de Lleida, l'Arxiu Comarcal del Bages, la Biblioteca Nacional de França, l'Arxiu Diocesà de Solsona i l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.

També hem volgut deixar constància d'aquells fons en què, per una raó o altra, han variat la localització de determinats manuscrits i n'han canviat la signatura. En consignem les antigues signatures i les noves. És el cas d'alguns manuscrits de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, l'Arxiu Capitular de Girona i l'Arxiu Diocesà de Girona.

Finalment, hem volgut precisar la no procedència catalana d'un manuscrit que en diversos articles s'havia indicat com de procedència cata-

3. Joaquim GARRIGOSA, «Els fragments de llibres litúrgics amb música de l'Arxiu Diocesà de Barcelona», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, 30 (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans), xxx (2022), p. 51-105. També disponible en línia a <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/114989.003/148143>> (consulta: 22 agost 2025), i Joaquim GARRIGOSA, «Aplecs de fragments musicals monòdics a diversos arxius (I)», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, xxxii (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans) (2024), p. 135-265. Disponible en línia a <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/154318/151817>> (consulta: 20 desembre 2024).

lana. És un manuscrit conservat a la Biblioteca Reial de Bèlgica que ara, després d'haver-lo consultat directament, estem en condicions d'assegurar que no és de procedència catalana.

1. FRAGMENTS AMB MÚSICA A L'ARXIU NACIONAL D'ANDORRA

Creat l'any 1975, l'Arxiu Nacional d'Andorra conserva la documentació pública més important d'aquest estat i preserva el patrimoni documental d'aquest país pirinenc. Fa uns anys vàrem ser assabentats per l'amic Joan Benavent i Peiró que el citat arxiu conservava cobertes de pergamí d'alguns fons notariais que provenien del reaprofitament de manuscrits litúrgics, alguns d'ells amb notació musical. L'estiu de 2024 vaig poder dedicar una jornada als materials conservats a l'Arxiu Nacional d'Andorra, on vaig ser atès gentilment per Lúdia Arbués, que me'n va facilitar la consulta. El fet que Andorra formi part de l'àrea cultural catalana i la seva pertinença a l'àmbit eclesiàstic del bisbat d'Urgell fan que sigui important deixar constància d'aquest patrimoni litúrgico-musical en aquestes pàgines. Malgrat que alguns dels fragments són de més enllà del segle XIV, aprofitem per donar notícies de la seva existència.

Signatura: ACald, p. 17, fragments 1 i 2

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XV

Descripció: dos fragments de foli de cantoral que pertanyen al mateix manuscrit, 165 × 315. S'hi veuen tres línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al Diumenge de Passió.

Signatura: ACald, p. 17, fragments 3 i 4

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XVI

Descripció: dos fragments de foli de cantoral que pertanyen al mateix manuscrit, 160 × 150. S'hi veuen tres línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de la Trinitat.

Signatura: TC_21485

Tipus de llibre: breuari

Datació: segle XII

Descripció: un foli lleugerament fragmentat, 330 × 260. Vint-i-cinc línies de text, que quan duen música són menys

Notació: aquitana damunt la ratlla de marcat del pergami. En algun indret sembla que hi ha guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al Divendres Sant i el Dissabte Sant.

Signatura: TC_21486

Tipus de llibre: breuari

Datació: segle XII

Descripció: un foli fragmentat, 255 × 240. S'hi veuen vint-i-una línies de text, que quan duen música són menys

Notació: aquitana sense ratlles, però amb guió final en algun indret

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis durant la setmana.

Signatura: TC_21487

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XVI

Descripció: un bifoli, 290 × 230. Cinc línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la missa de Sant Cristòfor i un credo.

Signatura: TC_21488

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XVI

Descripció: un fragment de foli, 470 × 230. Sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de Santa Àgata.

Signatura: TC_21489

Tipus de llibre: breuari

Datació: segle XII

Descripció: un bifoli fragmentat, 345 × 255. Vint-i-cinc línies de text, que quan duen música són menys

Notació: aquitana damunt ratlla en sec que en algun indret potser havia estat groga. En algun lloc sembla que hi ha guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici del primer diumenge de Quaresma.

Signatura: TC_N_0081

Tipus de llibre: breviari

Datació: segle XII, meitat

Descripció: un bifoli, 340 × 250. Vint-i-quatre línies de text, que quan duen música són menys

Notació: catalana sense ratlles, malgrat que sembla que se situa damunt la ratlla de marcat del pergamí. No hi ha claus, però en algun indret es veu un guió final molt tènue

Contingut litúrgic: conté cants i lectures per al temps d'Epifania.

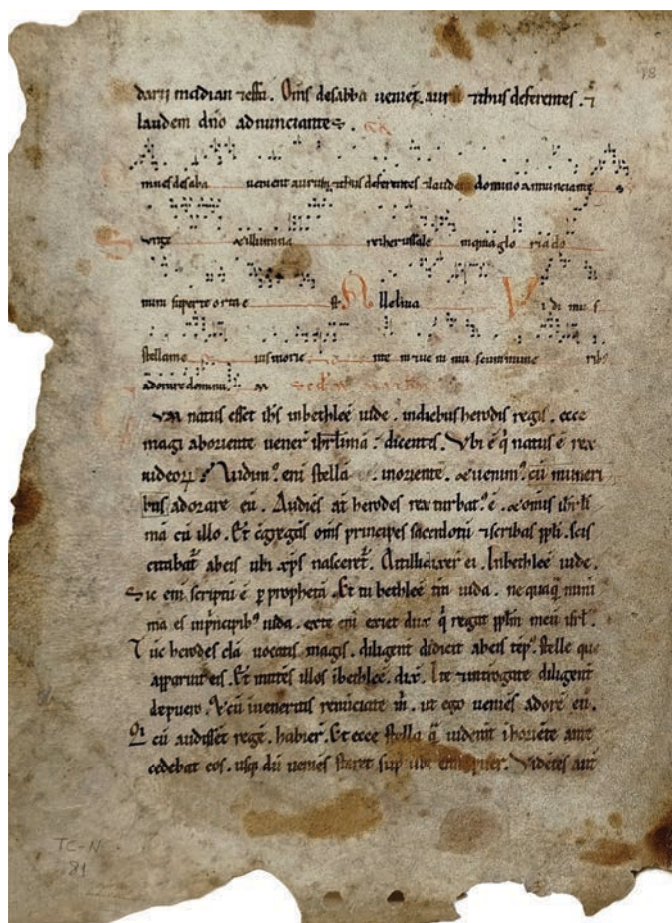

Figura 1.

Andorra-Arxiu Nacional TC_N_0081.

Signatura: TC_N_0085 1

Tipus de llibre: breuari

Procedència: enquaderna una llibreta del notari Joan Ortedó de les valls d'Andorra

Datació: segle XII

Descripció: un bifoli, 330 × 250. Vint-i-quatre línies de text, que quan duen música són menys

Notació: aquitana que aprofita la ratlla en sec del marcat del pergami. No hi ha claus ni guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de la setmana durant l'any. Entre d'altres:

RESP. *Statuit dominus supra petram* (007698)ANT. *In matutinis domine meditabor in te* (202434)ANT. *In domum domini letantes ibimus* (003229)ANT. *Adiutorium nostrum in nomine* (001279)ANT. *Exsultavit spiritus meus in deo salutari* (002817)ANT. *Auertit dominus captivitatem plebis sue* (001549)ANT. *Quoniam in te confidit anima mea* (004568)Enllaços: <https://www.arxiuenlinia.ad/fotoweb/archives/5004-Documents-textuals/Documents/TC_N/pdf/TC_N_0085.pdf.info> [Consulta: 9 desembre 2023].**Signatura: TC_N_0156**

Tipus de llibre: missal

Procedència: enquaderna una llibreta del notari Francesc de Bauró de les valls d'Andorra

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un bifoli, 280 × 240. Vint-i-cinc línies de text, que quan duen música són menys

Notació: aquitana que aprofita la ratlla en sec del marcat del pergami. No hi ha claus ni guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a misses del dimarts i el dimecres de la Setmana Santa. Hi ha, entre d'altres, l'ofertori *Eripe me de inimicis*, el *communio Erubescant et revereantur simul qui*, el gradual *Ne avertas faciem tuam a puero* i algunes antífoes com *Libera me de sanguinibus*, *Contumelias et terrores passus sum*, *Ipsi uero in quesierunt* o *Appropinquabat autem dies festus*

Enllaços: <https://www.arxiuenlinia.ad/fotoweb/archives/5004-Documents-textuals/Documents/TC_N/pdf/TC_N_0156.pdf.info> [Consulta: 9 desembre 2023].

Signatura: TC_N_0208

Tipus de llibre: breuari

Procedència: enquaderna una llibreta del prevere i notari Lagier Colanges

Datació: segle XII, primera meitat

Descripció: un bifoli, 340 × 240. Vint-i-sis línies de text, que quan duen música són menys

Notació: catalana sense ratlles, malgrat que sembla que se situa damunt la ratlla de marcat del pergami. No hi ha claus ni guió final

Contingut litúrgic: conté cants de l'Antic Testament i lectures de Samuel: *Recordare domine testamenti* (007510), *Peccavi super numerum* (007372) i *Preparate corda uestra* (007425)

Enllaços: <https://www.arxiuenlinia.ad/fotoweb/archives/5004-Documents-textuals/Documents/TC_N/pdf/TC_N_0208.pdf.info> [Consulta: 9 desembre 2023].

Signatura: TC_N_0210

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XIV

Descripció: un foli, 390 × 290. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al temps de Nadal.

Signatura: TC_N_0355

Tipus de llibre: breuari

Procedència: enquaderna una llibreta del notari Miquel Ribot

Datació: segle XII, primera meitat

Descripció: un fragment de bifoli, 160 × 130. S'hi veuen onze línies de text, que si duen música són menys

Notació: catalana sense ratlles, malgrat que sembla que se situa damunt la ratlla de marcat del pergami. No hi ha claus però sí guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de l'Epifania: [Videntes] *stellam magi gauisi* (a00938) i *Omnes gentes quas[cumque]* (004125), amb textos del Llibre de Samuel I i de les *Homilies de Sant Gregori*

Enllaços: <https://www.arxiuenlinia.ad/fotoweb/archives/5004-Documents-textuals/Documents/TC_N/pdf/TC_N_0355.pdf.info> [Consulta: 9 desembre 2023].

2. FRAGMENTS AMB MÚSICA A L'ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ (ACA)

En diverses ocasions he pogut referir-me a la rica col·lecció de fragments de l'Arxiu Reial de Catalunya, també conegut amb el nom oficial d'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA).⁴ En aquesta ocasió mencionarem únicament els fragments d'incorporació més recent, atès el creixement del fons, i també aquells fragments que han experimentat canvis en la identificació o bé els fragments de manuscrits un xic més tardans, ja que actualment estem treballant amb manuscrits de fins a inicis del segle xv.

Signatura: ACA, Fragments, 35 i 35bis (nova identificació agrupada d'aquests fragments)

Tipus de llibre: *Liber mysticus* (llibre mixt)

Datació: segle XII, meitat

Descripció: dos folis fragmentats pertanyents al mateix còdex, que amiden 300 × 220 i 205 × 280, respectivament. Escriptura tirada. S'hi veuen catorze línies de text i música

Notació: catalana damunt ratlla seca. És força avançada i presenta alguns traços de tendència quadrada

Contingut litúrgic: conté part dels diumenges segon i quart després de l'octava de Pentecosta. Per al contingut, vegeu l'estudi de Xavier Altés

Notes: en diverses ocasions s'han descrit els dos fragments com a pertanyents a diferents manuscrits, però com ja va indicar Xavier Altés, indubtablement són del mateix còdex

Bibliografia: ANGLÈS, Higini. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Biblioteca de Catalunya, 1935. [Reproducció de l'edició original: Barcelona, 1988], [59.1 i 59.3] (diu «sense

4. Joaquim GARRIGOSA, *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*, Madrid, Dirección General de Bellas Artes y Archivos i Dirección General de Archivos Estatales, 1994; Joaquim GARRIGOSA, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII...*

signatura»). Disponible en línia a: <<https://botiga.bnc.cat/?product=la-musica-a-catalunya-fins-al-segle-xiii>> [Consulta: 28 gener 2025]; OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congr s Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [14] (l'anomena «Missal complet»); FERNÁNDEZ DE LA CUESTA, Ismael, *Manuscritos y fuentes musicales en España: Edad Media*. Madrid: Alpuerto, 1980, p. 76-77, I i III; GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [298 i 299]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Collecci  Emili Pujol; 2), p. 73 [27 i 28] i p. 342; ALTÉS, Xavier. «El llibre m stic de Sant Romà de les Bons (Andorra) (Biblioteca de l'Abadia de Montserrat, ms. 72)». *Miscellània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 13 (2005), annex 2, p. 60 i 91-94. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/10358.001/1862>> [Consulta: 2 novembre 2022]; ZAPKE, Susana. «Sistemas de notación en la Península Ib rica». A: ZAPKE, Susana (ed.). *Hispania Vetus: Manuscritos litúrgico-musicales: De los  r genes visigóticos a la transición francorromana (siglos IX-XII)*. Bilbao: Fundación BBVA, 2007, p. 235, nota 73. Disponible en línia a: <https://www.fbbva.es/wp-content/uploads/2017/05/dat/DE_2008_hispania_vetus_esp.pdf> [Consulta: 12 juny 2024].

Signatura: ACA, Fragments, 38

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV

Descripció: un bifoli fragmentat als marges, 335 × 230. Escripura tirada.

Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre línies vermelles. Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al tercer diumenge d'Advent

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [302].

Signatura: ACA, Fragments, 39

Tipus de llibre: himnari

Datació: segle XIV

Descripció: un bifoli una mica retallat, 295 × 205. Escripura tirada. Vint-i-dues línies de text, que quan duen música són menys

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté diversos himnes per a les festes de Sant Pere, Sant Miquel i Tots Sants

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [303].

Signatura: ACA, Fragments, 71

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV

Descripció: dos folis lleugerament retallats al marge superior, 305 × 210. Escripura tirada. Onze línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do. Al *verso* del segon foli no s'arribà a posar la notació musical

Contingut litúrgic: conté himnes d'Advent, cants per a la festa de la Trinitat i la Quaresma

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [306].

Signatura: ACA, Fragments, 76

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV

Descripció: dues meitats de foli que no pertanyen al mateix foli, 400 × 300 aproximadament. Escripura tirada

Notació: quadrada damunt quatre ratlles: vermella, groga i dues en tinta negra. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al Dissabte Sant i el cicle de Pasqua

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [309].

Signatura: ACA, Fragments, 77

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, primera meitat

Descripció: un foli retallat als marges, 315 × 230. Escrip-tura tirada. Set lí-nies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre línies de pauta: vermella i groga i dues de seques. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici del comú de confessors pontífexs

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [310].

Signatura: ACA, Fragments, 78

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Sant Joan de les Abadesses (Ripollès)

Datació: segle XV

Descripció: un bifoli una mica malmès que amida 355 × 275. Escrip-tura tirada. Sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Claus de do i fa i guió final

Contingut litúrgic: conté la seqüència *Laetabundus Francisco decantet clerus alleluia*

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [311].

Signatura: ACA, Fragments, 80

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Montblanc (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV

Descripció: mig foli fragmentat, que actualment amida 195 × 325. Escrip-tura tirada. S'hi veuen només cinc línies de música i text

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do. No hi ha guió final. La notació presenta un traç una mica curiós, encara que l'aparença potser es deu al fet que la tinta està una mica escorreguda per la cara pèl del pergami. Malgrat tot, presenta una certa tendència romboidal

Contingut litúrgic: conté cants del desè al dotzè diumenge després de Pentecosta

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [312].

Signatura: ACA, Fragments, 101

Tipus de llibre: troper-proser

Datació: segle XIII *ex*.

Descripció: un foli, 345 × 255. Escripura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté un glòria tropat per a festivitats de la Mare de Déu

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*.

Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [319].

Signatura: ACA, Fragments, 111

Tipus de llibre: breviar

Procedència: Barcelona (Barcelonès)

Datació: segle XIV

Descripció: un bifoli, 405 × 265. Escripura tirada. Alterna parts amb música i text amb parts que només tenen text

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté alguns cants per al temps de Nadal, entre els quals el *Cant de la Sibilla*

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*.

Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [320].

Signatura: ACA, Fragments, 121

Tipus de llibre: antifonari

Procedència: Olot (Garrotxa)

Datació: segle XIV

Descripció: petits fragments d'antifonari que no permeten endevinar res sobre l'organització de l'escripura del còdex

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Clau de fa. No es veu si hi ha guió final

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [321].

Signatura: ACA, *Fragments*, 142

Tipus de llibre: llibre de prefacs

Procedència: Bagà (Berguedà)

Datació: segle XIV

Descripció: un foli retallat al marge. Escripura a dues columnes. Hi ha deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté prefacs per a la Pasqua, l'Ascensió i la festa de Pentecosta

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [327].

Signatura: ACA, *Fragments*, 146

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Bagà (Berguedà)

Datació: segle XV

Descripció: un foli retallat al marge superior, 445 × 320. Escripura tirada. Hi ha vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Ermengol

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [329].

Signatura: ACA, *Fragments*, 175

Tipus de llibre: leccionari de l'ofici

Procedència: Granollers (Vallès Oriental)

Datació: segle XIV

Descripció: un bifoli lleugerament mutilat als marges lateral i superior, 385 × 330. Escripura a dues columnes. S'hi veuen deu línies de text i música
Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Clau de fa i guió final
Contingut litúrgic: conté les Lamentacions de Jeremies per al Divendres Sant
Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [332].

Signatura: ACA, Fragments, 179

Tipus de llibre: antifonari de la missa
Procedència: Sant Celoni (Vallès Oriental) i Terrassa (Vallès Occidental)
Datació: segle xv
Descripció: dos folis, 435 × 295. Encara que presenten similituds, no pertanyen al mateix còdex. Podrien haver estat copiats al mateix escriptori. Els dos folis són en escriptura tirada amb cinc línies de text i música
Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Claus de do i fa i guió final
Contingut litúrgic: el foli procedent de Terrassa conté cants per a l'Assumpció de la Mare de Déu, i el que procedeix de Sant Celoni conté cants per al Diumenge de Passió
Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [333].

Signatura: ACA, Fragments, 186

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici
Procedència: monestir de Santa Maria de Poblet (Conca de Barberà)
Datació: segle XIII, segona meitat
Descripció: un bifoli, 225 × 160. Escripura tirada. Hi ha set línies de text i música
Notació: quadrada amb indicis d'aquitana damunt ratlla vermella. Sense clau ni guió final
Peculiaritats del còdex: presenta algunes dificultats de lectura degut a les taques d'humitat
Contingut litúrgic: conté cants per als oficis del cicle pasqual
Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*.

Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [334].

Signatura: *ACA, Fragments, 208*

Tipus de llibre: breviari-salteri

Datació: segle xv

Descripció: fragment d'un bifoli molt mutilat i en mal estat. Escrit a dues columnes. No es pot saber el nombre de línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do. No es veu si hi ha guió final

Contingut litúrgic: conté el salm 70

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [337].

Signatura: *ACA, Fragments, 219*

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: cartoixa de Montalegre (Maresme)

Datació: segle xv

Descripció: sis folis i quatre fragments de foli enquadernats modernament que havien format part del mateix còdex. 300 × 205. Escripura tirada. Hi ha set línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a diverses festivitats del propi dels sants (Sant Pere, Sant Bertomeu, Santa Magdalena, Sant Agustí, etc.) i també la missa de difunts

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [339].

Signatura: *ACA, Fragments, 221*

Tipus de llibre: salteri ferial

Procedència: cartoixa de Montalegre (Maresme)

Datació: segle xv

Descripció: tres folis, 420 × 315. Escripura tirada. Hi ha vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté salms per als dies de la setmana

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [340].

Signatura: ACA, Fragments, 228

Tipus de llibre: sacramentari

Procedència: cartoixa de Montalegre (Maresme)

Datació: segle xv

Descripció: quinze folis i cinc fragments de foli, 315 × 215. Escripura tirada. La part que conté música té sis línies de text i música. La part que no duu música té disset línies de text, i el text de les parts que eren cantades està escrit amb un cos més petit de lletra

Notació: quadrada damunt tres ratlles vermelles. Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: amb notació musical conté el *Pater noster*

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [342].

Signatura: ACA, Fragments, 231

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: cartoixa de Montalegre (Maresme)

Datació: segle xv

Descripció: vint-i-set bifolis, 340 × 250. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: sembla un gradual bastant complet

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [344].

Signatura: ACA, Fragments, 232

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici cartoixa

Procedència: cartoixa de Montalegre (Maresme)

Datació: segle xv

Descripció: vint-i-set bifolis i tres petits fragments de foli, 340 × 225. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre o cinc ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: sembla un antifonari bastant complet

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [345].

Signatura: ACA, Fragments, 233

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: cartoixa de Montalegre (Maresme)

Datació: segle xiv

Descripció: trenta-dos bifolis, 340 × 235. Escripura tirada. Dotze línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: sembla un gradual bastant complet

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [346].

Signatura: ACA, Fragments, 234

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: cartoixa de Montalegre (Maresme)

Datació: segle xv

Descripció: trenta-tres bifolis, 385 × 265. Escripura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: sembla un gradual bastant complet

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [347].

Signatura: ACA, Fragments, 243

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: catedral de Girona

Datació: segle XIV

Descripció: un foli, 415 × 295. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al propi dels sants dels mesos de juny i juliol (Sant Joan, Sant Pere, Sant Marcial, Sant Benet, etc.)

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [348].

Signatura: ACA, Fragments, 244

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: catedral de Girona

Datació: segle XV

Descripció: un foli, 405 × 280. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la Quaresma

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [349].

Signatura: ACA, Fragments, 254

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Amer (Selva)

Datació: segle XV, bastant avançat

Descripció: un foli, 460 × 335. Escripura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Claus de fa i guió final

Peculiaritats del còdex: no està en gaire bon estat i presenta dificultats de lectura

Contingut litúrgic: conté cants per a la festivitat de Sant Pere

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [350].

Signatura: ACA, *Fragments*, 255

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Amer (Selva)

Datació: segle xv

Descripció: un bifoli, 375 × 275. Escripura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a festes del propi dels sants (Assumpció, Sant Bartomeu i Sant Julià)

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [351].

Signatura: ACA, *Fragments*, 256

Tipus de llibre: sacramentari

Origen: Sant Cugat del Vallès (Vallès Occidental)

Datació: segle xiv, segona meitat

Descripció: un bifoli, 290 × 215. Escripura a dues columnes. Vint-i-cinc línies de text, que quan duen música són menys. El foli 1v va ser reutilitzat i s'hi va escriure música, encara que de manera desordenada i de diferents mans

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. A sota de l'escrit actual es veu la notació musical que va ser esborrada

Contingut litúrgic: conté oracions per a la consagració d'una església

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [352].

Signatura: ACA, Fragments, 258

Tipus de llibre: missal

Procedència: prové d'una llibreta de comptes de possessions del monestir de Montserrat al Penedès de l'any 1429

Datació: segle XIII, segona meitat

Descripció: un fragment de foli, 145 × 230. Escripura a dues columnes.

No es poden endevinar el nombre de línies de text i música

Notació: quadrada amb clares reminiscències de notació aquitana. Quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté el cant de la genealogia segons sant Lluç per a la vigília de l'Epifania

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [353].

Signatura: ACA, Fragments, 263

Tipus de llibre: cantoral

Procedència: Girona (Gironès)

Datació: segle XV

Descripció: un bifoli, 510 × 360. Escripura tirada. Set línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa del Corpus Christi i per als diumenges després de Pentecosta

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [354].

Signatura: ACA, Fragments, 266

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: convent del Mercadal de Girona

Datació: segle XIV

Descripció: un bifoli de llibre de faristol, 450 × 305. Escripura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de do i fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de la Purificació de la Mare de Déu i de Santa Àgata

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [355].

Signatura: ACA, *Fragments*, 269

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: convent dels Carmelites calçats de Girona

Datació: segle XIV

Descripció: un foli pertanyent a un cantoral de faristol retallat als marges, 405 × 295. Escripura tirada. Onze línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles de tinta negra. Posteriorment, la línia del fa es va pintar de vermell. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Pere

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [356].

Signatura: ACA, *Fragments*, 281

Tipus de llibre: breviari

Procedència: Alguaire (Segrià)

Datació: segle XIV

Descripció: un bifoli una mica mutilat, 430 × 265. Escripura a dues columnes. Vint-i-sis línies de text. Amb notació musical, només un responsori

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Clau de fa, però no es veu si hi ha guió final

Contingut litúrgic: conté oficis per a les fèries setmanals

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [357].

Signatura: ACA, Fragments, 284

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle xv

Descripció: un foli d'un cantoral de faristol, 470 × 325. Escripura tirada.

Set línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al primer diumenge de Quaresma

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*.

Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [358].

Signatura: ACA, Fragments, 285

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle xv

Descripció: mig foli, 320 × 335. Escripura tirada. S'hi veuen sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al dinovè diumenge després de Pentecosta

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*.

Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [359].

Signatura: ACA, Fragments, 295

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Igualada (Anoia)

Datació: segle xiv

Descripció: mig foli, 270 × 385. Escripura a dues columnes. S'hi veuen sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles, una de les quals vermella i les altres negres. Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté les Lamentacions de Jeremies

Notes: presenta similituds amb el fragment 298. Potser procedeix del mateix escriptori?

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [361].

Signatura: ACA, *Fragments*, 296

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Igualada (Anoia)

Datació: segle XIV

Descripció: un foli, 420 × 295. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al cicle de Nadal

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [362].

Signatura: ACA, *Fragments*, 298

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: la Pobla de Claramunt (Anoia)

Datació: segle XIV

Descripció: un foli molt fet malbé i retallat als marges, 300 × 215. Escripura tirada. S'hi veuen set línies de text i música. No es llegeix gaire bé

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (una vermella i tres en tinta negra). Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al dimecres de Setmana Santa

Notes: presenta similituds amb el fragment 295. Potser procedeix del mateix escriptori?

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [363].

Signatura: ACA, *Fragments*, 307

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Arxiu dels Beneficiats de Girona

Datació: segle XV

Descripció: un foli lleugerament retallat, 415 × 280. Escripura tirada. Onze línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al cicle de Pasqua (Dissabte Sant)

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [364].

Signatura: ACA, Fragments, 308

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Arxiu dels Beneficiats de Girona

Datació: segle xv

Descripció: dos folis lleugerament retallats, 430 × 280 i 440 × 260. Escrip-tura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté antífones per al segon diumenge després de Pasqua, per als oficis de durant l'any i per a la dedicació d'una església

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [365].

Signatura: ACA, Fragments, 309

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Arxiu dels Beneficiats de Girona

Datació: segle xiv

Descripció: un foli, 450 × 275. Escrip-tura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté les Lamentacions de Jeremies i cants de Setmana Santa

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [366].

Signatura: ACA, Fragments, 310

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Arxiu dels Beneficiats de Girona

Datació: segle XIV

Descripció: dos folis retallats al marge lateral, 470 × 280 i 460 × 275. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Vicenç i responsoris de Job

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [367].**Signatura: ACA, Fragments, 311**

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Arxiu dels Beneficiats de Girona

Datació: segle XIV

Descripció: un foli retallat al marge superior, 425 × 280. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Sant Simó i Sant Judes, per a la festa de Sant Narcís i per a la festa de Tots Sants

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [368].**Signatura: ACA, Fragments, 312**

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Arxiu dels Beneficiats de Girona

Datació: segle XIV

Descripció: un foli lleugerament retallat al marge superior, 395 × 295. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de difunts

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [369].

Signatura: ACA, Fragments, 313

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Arxiu dels Beneficiats de Girona

Datació: segle XIV

Descripció: un foli, 390 × 290. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festivitats de Sant Ponci, Sant Aquileu, Sant Pancraç, Santa Potenciana, Sant Urbà, Sant Germà i Sant Justí, Sant Marcel, etc.

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [370].

Signatura: ACA, Fragments, 314

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Arxiu dels Beneficiats de Girona

Datació: segle XIV

Descripció: un foli lleugerament retallat al marge superior. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Sant Joan i Sant Pau, màrtirs de Roma

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [371].

Signatura: ACA, Fragments, 315

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Arxiu dels Beneficiats de Girona

Datació: segle xv

Descripció: un foli retallat al marge lateral, 440 × 275. Escripura tirada.

Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al temps de Pasqua

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [372].

Signatura: ACA, Fragments, 320

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Sant Pere de Rodes (Empordà)

Datació: segle xiv

Descripció: un foli, 465 × 330. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la segona setmana de Quaresma

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [373].

Signatura: ACA, Fragments, 324

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Santa Maria de Roses (Empordà)

Datació: segle xiv

Descripció: un foli, 485 × 330. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre o cinc ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Sant Climent i Sant Sadurní

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [374].

Signatura: ACA, Fragments, 326

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Santa Maria de Roses (Empordà)

Datació: segle XIV

Descripció: un bifoli, 405 × 290. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté responsoris per a la part estiva de l'antifonari (llibres de la Saviesa i dels Reis)

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [375].

Signatura: ACA, Fragments, 336

Tipus de llibre: antifonari

Procedència: prové d'un convent de carmelites de Barcelona

Datació: segle XV

Descripció: fragment inferior d'un foli d'un cantoral de faristol, 155 × 315.

Escripura tirada. Només s'hi veuen dues línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la Nativitat de la Mare de Déu

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [376].

Signatura: ACA, Fragments, 337

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Sant Pere de Reus (Baix Camp)

Datació: segle XV

Descripció: un bifoli retallat al marge superior, 315 × 265. Escripura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la Purificació de la Mare de Déu

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [377].

Signatura: ACA, *Fragments*, 357

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle xv

Descripció: un foli, 485 × 340. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al dilluns de Pasqua

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [380].

Signatura: ACA, *Fragments*, 371

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Scala Dei (Priorat)

Datació: segle xiv

Descripció: un foli, 335 × 215. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la vigília de Nadal

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [386].

Signatura: ACA, *Fragments*, 383

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle xiv

Descripció: dos folis retallats, 420 × 295. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt una ratlla vermella i una de groga. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de l'Ascensió i Pentecosta, i el sanctus trobat *Clangat cetus iste letus*

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [387].

Signatura: ACA, Fragments, 394

Tipus de llibre: salteri ferial

Procedència: Audiència de Barcelona

Datació: segle xv

Descripció: un bifoli mutilat, 360 × 260. Escriptura a dues columnes. Vint-i-dues línies de text, que quan duen música són menys. Només hi ha música al *verso* del segon foli

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté el salm 143 i unes antífoes per als dissabtes durant l'any

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Catálogo de manuscritos e impresos musicales del Archivo Histórico Nacional y del Archivo de la Corona de Aragón*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes y Archivos: Dirección General de Archivos Estatales, 1994, [391].

Signatura: ACA, Fragments, 414

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: l'aparença de l'escriptura no és l'habitual als manuscrits catalans

Datació: segle XIII

Descripció: un bifoli, 290 × 235. Escriptura tirada. Deu línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté antífoes per a les festes de Sant Sadurní i Sant Climent.

Figura 2.

Barcelona ACA Fragments 414_001.

Signatura: ACA, Fragments, 415

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: prové d'un notari de la Guàrdia dels Prats (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV

Descripció: mig foli. Escripura tirada. S'hi veuen set línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles vermelles. Clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de diumenge del vuitè a l'onzè després de Pentecosta.

Signatura: ACA, Fragments, 432

Tipus de llibre: sacramentari

Procedència: l'aparença de la notació no sembla catalana

Datació: segle XIII

Descripció: un foli, 290 × 210. Escripura tirada

Notació: quadrada damunt dues ratlles, vermella i groga. Clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté litúrgia del quart diumenge d'Advent i de Nadal. L'inici del prefaci amb notació musical.

Signatura: ACA, Fragments, 434

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XV

Descripció: un bifoli fragmentat en un dels fulls, 410 × 290. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de do i fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Genís i de l'Assumpció.

Signatura: ACA, Diversos locals Bagà, fons parroquial, núm. 96

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: arxiu parroquial de Bagà (Berguedà). Enquaderna una llibreta de comptes de la comunitat de preveres de Sant Esteve de Bagà de 1764

Datació: segle XV

Descripció: un foli, 480 × 390. Escripura tirada. Onze línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al temps de Nadal

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. «Bagà i els manuscrits medievals amb música». *Bagadanum* [Bagà: Associació Medieval de Bagà], IV (2001), p. 33.

Signatura: ACA, Diversos locals Bagà, fons parroquial, núm. 110

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: arxiu parroquial de Bagà (Berguedà). Enquaderna una llibreta parroquial de comptes de 1756

Datació: segles XIV-XV

Descripció: un bifoli, 485 × 290, Escripura tirada, Onze línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de la vigília i del dia de Nadal.

Signatura: ACA, Incunable, 29

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Origen: incunable imprès a Venècia el 1483

Procedència: monestir de Sant Cugat del Vallès (Vallès Occidental)

Datació: segle XIII

Descripció: un foli que fa de guarda d'un incunable, lleugerament retallat.

Escripura tirada. Dissent línies de text amb música

Notació: notació italiana central damunt quatre ratlles, una de les quals de color vermell. Claus de fa, la i do

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Santa Agnès

Bibliografia: FERNÁNDEZ DE LA CUESTA, Ismael. *Manuscritos y fuentes musicales en España: Edad Media*. Madrid: Alpuerto, 1980, p. 71.

3. FRAGMENTS AMB MÚSICA A L'ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT DE BARCELONA (AHCB)

Aquest arxiu conserva un parell de fragments de manuscrits musicals monòdics medievals de què ja havíem donat notícia.⁵ Malauradament, l'arxiu fa uns anys va decidir canviar-ne la localització i la signatura, la qual cosa en va fer difícil la localització fa uns mesos. Aprofitem aquest article per indicar les signatures actuals i la correspondència amb les anteriors utilitzades per diversos investigadors, a fi de facilitar la localització d'aquests fragments als nous investigadors.

Signatura antiga: B. 109/5 i 6. Signatura actual: Guardes, caixa 3, núm. 399 i 400.

Signatura antiga: B. 109/14 i 15. Signatura actual: Guardes, caixa 4, núm. 384.

5. Joaquim GARRIGOSA, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII...*, p. 116.

4. FRAGMENT (NO CATALÀ) AMB MÚSICA A LA BIBLIOTECA REIAL DE BÈLGICA

Entre 1979 i 1984, a l'inici dels meus treballs de recerca, vaig confeigir les primeres fitxes de manuscrits musicals catalans entre els segles IX i XIII. Posteriorment, vaig iniciar el treball de camp als diferents arxius i biblioteques. Una referència de Robert Amiet,⁶ liturgista de Lió, em va posar sobre la pista d'un fragment de manuscrit conservat a la Biblioteca Reial de Bèlgica que, finalment, en aquells anys no em fou possible consultar. En la meua publicació *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII...* (2003), feia constar aquell manuscrit com a exemplar català, potser procedent de Sant Miquel de Cuixà.

Es tracta de l'aplec factici de fragments litúrgics amb signatura KBR, ms. II, 266 (concretament el fragment 4). Després d'unes consultes molt precises amb mossèn Gros durant l'hivern de 2021, a partir d'unes reproduccions que em van facilitar des de la Biblioteca Reial de Bèlgica, el maig de 2024 vaig poder consultar el manuscrit en qüestió i vaig poder constatar que ni aquell full ni cap dels que formen l'aplec són de procedència catalana, tal com mossèn Gros ja m'havia assegurat.

5. FRAGMENTS AMB MÚSICA A L'ARXIU CAPITULAR DE GIRONA (ACG)

Aquest arxiu eclesiàstic gironí conserva, entre diversos manuscrits musicals medievals, dos fragments de què ja havíem parlat en la meua publicació sobre els manuscrits musicals.⁷ Malauradament, després de l'any 1984 se'n va canviar la signatura. Aprofitem ara per deixar constància de les signatures actuals i de la correspondència amb les signatures anteriors.

Signatura antiga: ACG, Fragments, 38.

Signatura actual: ACG, ms. 151/38.

Signatura antiga: ACG, Fragments, 39.

Signatura actual: ACG, ms. 151/39.

6. Robert AMIET, «Les livres liturgiques du Diocèse d'Elne», *Revista Catalana de Teologia* (Barcelona), VII (1982), p. 279-302.

7. Joaquim GARRIGOSA, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII...*, p. 139-140.

6. CÒDEXS AMB MÚSICA A L'ARXIU DIOCESÀ DE GIRONA (ADG)

L'Arxiu Diocesà de Girona conserva un parell de còdexs de gran importància per al coneixement de la litúrgia a Catalunya. Es tracta de l'antifonari i del sacramentari de Girona, ambdós procedents de la col·legiata de Sant Feliu. Aquests manuscrits, que al llarg dels darrers cent anys han passat per diferents fons, en l'actualitat es conserven al Museu Diocesà de Girona i han tornat a canviar de signatura. Aprofitem, doncs, per deixar constància de les signatures actuals i de la correspondència amb les signatures anteriors.

Antifonari

Signatura antiga: ADG, ms. 45 (*olim*, Sant Feliu, 20).

Signatura actual: ADG, fons SFGi, ms. 4.

Sacramentari

Signatura antiga: ADG, ms. 46 (*olim*, Sant Feliu, 3).

Signatura actual: ADG, fons SFGi, ms. 5.

7. FRAGMENTS AMB MÚSICA A L'ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA (AHG)

L'Arxiu Històric de Girona conserva alguns fragments de manuscrits litúrgics procedents, com la majoria de fragments, d'enquadernacions de quaderns i llibretes d'origen notarial. Si bé fa anys en vàrem poder veure quatre, actualment n'hi ha set de diferents. Ara com ara, no s'han classificat encara amb una signatura concreta, i és per aquesta raó que en la seva signatura hi fem constar «sense signatura» i, a continuació, un número d'ordre que se'ls ha atorgat de manera provisional. L'atenció del director de l'Arxiu, Joan Ferrer, i de la tècnica arxivera Sílvia Mancebo, m'ha permès descriure alguns nous fons que fins ara desconeixia.

Signatura: AHG, Fragments, sense signatura, 1

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: enquadrava un protocol de la notaria Buscarons dels anys 1364-1370

Datació: segle XI, meitat

Descripció: un bifoli, 295 × 225. Catorze línies de text tirat amb música. Hi ha una miniatura d'un àngel en colors blau, groc i vermell. Està molt deteriorat

Notació: catalana sense ratlles

Peculiaritats del còdex: aquest còdex, que havíem examinat i reproduït l'any 1984, amb data de 2023 no s'ha pogut localitzar, probablement per haver estat endreçat en una altra localització. En conservem una reproducció feta en blanc i negre en aquella data

Contingut litúrgic: conté cants per a la vigília i la festa de Nadal

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 139 [177].

Signatura: AHG, Fragments, sense signatura, 2

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: enquadernava un protocol de la notaria Colomers de la Vila d'Amer de l'any 1340

Datació: segle XII, primera meitat

Descripció: un bifoli, 235 × 155. Quinze línies de text tirat amb música. Es veu molt borrosos pels efectes de la humitat

Notació: catalana sense ratlla, força diastemàtica

Contingut litúrgic: conté cants per a les misses de sexagèsima i quinquagèsima

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 139 [178].

Signatura: AHG, Fragments, sense signatura, 3

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XI, meitat

Descripció: mig foli, 205 × 275. El text és tirat amb música. El *recto* es llegeix amb alguna dificultat

Notació: catalana sense ratlla. A dalt es veuen algunes *probationes pennae*

Contingut litúrgic: conté cants per a les misses del comú dels sants i la festa de l'Assumpció i de Sant Llorenç

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 139 [179].

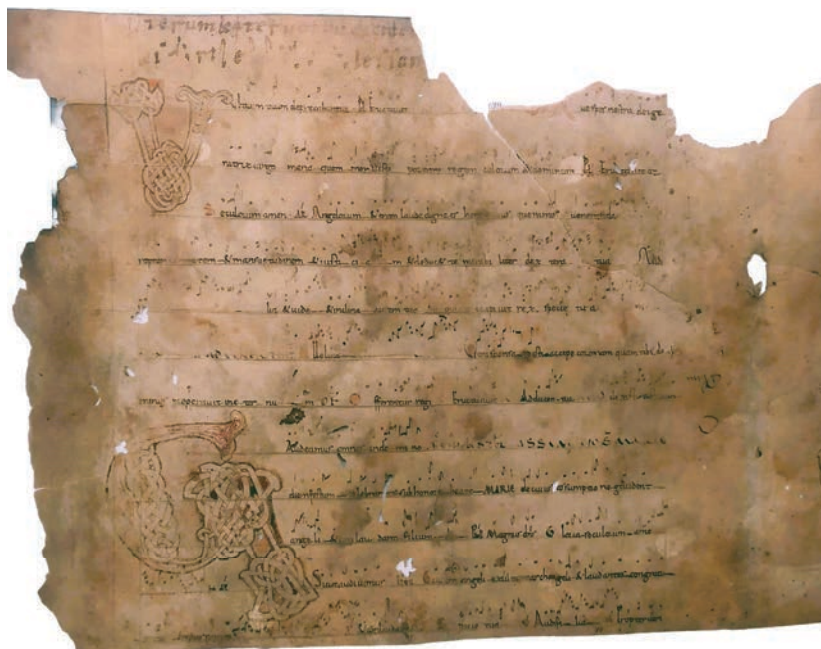

Figura 3.
Girona AHG sense sign 3v.

Signatura: AHG, *Fragments, sense signatura, 4*

Olim: havia format part d'una carpeta de «Fragments hebreus»

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XI, segona meitat

Descripció: una tira allargada d'un foli, 295 × 85. Text tirat, segons es dedueix de la part de text desapareguda amb el retall del manuscrit. Catorze línies de text i música. Conté escriptura hebrea, probablement traspassada del manuscrit que enquadernava

Notació: catalana sense ratlla

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de Rams

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 140 [180].

Signatura: AHG, Fragments, sense signatura, 5

Tipus de llibre: himnari

Datació: segle XIV

Descripció: un foli mutilat, 325 × 225. Text a dues columnes. Vint-i-vuit línies de text, que quan duen música són menys

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté els himnes *Pange lingua gloriosi lauream*, *Ad cenam agni providi*, *Rex eterne domine* i *Aurora lucis rutilat*, tots dintre del temps pasqual.

Signatura: AHG, Fragments, sense signatura, 6

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: prové d'un capbreu procedent de Girona

Datació: segle XV

Descripció: un bifoli retallat a la part superior, 305 × 285. Escripura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Sant Brici, Sant Romà i Santa Cecília.

Signatura: AHG, Girona-02, 87

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XII, meitat

Descripció: sembla tractar-se d'un bifoli molt retallat a la part inferior. Escripura tirada. S'hi veuen nou línies de text i música

Notació: catalana damunt quatre ratlles marcades en sec, molt diastemàtica. No es veu si hi ha clau. Hi ha guió final

Peculiaritats del còdex: actualment encara forma part de l'enquadernació i no es pot examinar amb precisió, per la qual cosa falta confirmar algunes dades

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis del comú dels sants en temps pasqual: [Vidi civitatem Jerusalem...] *compositam de orationibus sanctorum* (007872); *In celestibus regnis sanctorum* (003211); *Sancti tui domine floreunt* (004736), i *Sancti et iusti in domino gaudent* (004729).

8. FRAGMENT AMB MÚSICA A LA COL·LECCIÓ «JOSEP MARIA VILA I MEDINYÀ»

Mentre estava treballant a l'Arxiu Capítular de Girona durant la tardor de 2023, un company d'arxiu se'm va adreçar per fer-me algunes preguntes entorn dels manuscrits que estava consultant i em va comentar que al seu domicili comptava amb un manuscrit similar als que tenia entre mans. Dies més tard, me'n va enviar unes reproduccions i, amb permís seu, deixo constància d'aquest fragment de manuscrit que forma part de la seva collecció particular a la ciutat de Girona.

Signatura: Col·lecció «Josep Maria Vila i Medinyà», sense signatura

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XII, meitat

Descripció: un foli una mica retallat als marges. Escriptura tirada. Dotze línies de text i música

Notació: catalana sense línies, encara que sembla força diastemàtica

Contingut litúrgic: conté diversos responsoris per a l'ofici de la dedicació d'una església.

9. FRAGMENTS AMB MÚSICA AL MUSEU DIOCESÀ DE LLEIDA (MDLL)

Des de fa bastants anys, la collecció de fragments litúrgics del Museu Diocesà de Lleida és coneguda pels especialistes, especialment gràcies a la descripció que Josep Janini en va fer l'any 1978 i a l'estudi de mossèn Gros per a l'exposició «Pulchra» el 1993. Malgrat això, la dificultat de trobar un lloc adient per a la conservació dels fons del Seminari i el Museu Arqueològic va ser motiu que durant anys la consulta d'aquests fons fos molt difícil. Darrerament, l'ajuda de Meritxell Cano, conservadora del Museu Diocesà de Lleida, ha estat definitiva per poder disposar d'unes bones reproduccions dels manuscrits i poder-los estudiar amb comoditat. Assenyallem les signatures actuals que corresponen al número d'inventari del Museu.

Signatura: MDLL, inventari núm. 1696

Olim: fragment, 830

Tipus de llibre: breuari

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: un bifoli, 360 × 210. Escripura a dues columnes. Quinze línies de text i música, que quan són només de text són més. En una etiqueta enganxada hi diu «36-I-M» i la data 24.X.1938

Notació: aquitana amb tendència a quadrada sense ratlla i sense claus, però amb guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festivitats de Santa Agnès, Sant Vicenç i de la Conversió de Sant Pau

Bibliografia: JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 77. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 21 febrer 2023]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [567]; COMPANY, Ximo; PUIG, Isidre; TARRAGONA, Jesús (ed.). *Pulchra: Museu Diocesà de Lleida: Catàleg de l'exposició*. Lleida, 1993, [123] (descripció de Miquel dels S. Gros); GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII. L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 150 [197].

Signatura: MDLL, inventari núm. 1697

Olim: fragment, 832

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XII, meitat

Descripció: un bifoli, 275 × 205. Escripura tirada. Onze línies de text i música. En una etiqueta enganxada hi diu «34-I-M» i la data 21.X.1938

Notació: aquitana damunt ratlla en sec, ben diastemàtica sense claus, però amb guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'Assumpció amb la verbeta *Inviolata aula ianua*, i cants per a les festes dels quatre evangelistes, del degollament de sant Joan Baptista i Tots Sants

Bibliografia: JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 77. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 21 febrer 2023]; JANINI, José. *Ma-*

nuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [567]; COMPANY, Ximo; PUIG, Isidre; TARRAGONA, Jesús (ed.). *Pulchra: Museu Diocesà de Lleida: Catàleg de l'exposició*. Lleida, 1993, [118] (descripció de Miquel dels S. Gros); GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 151 [199].

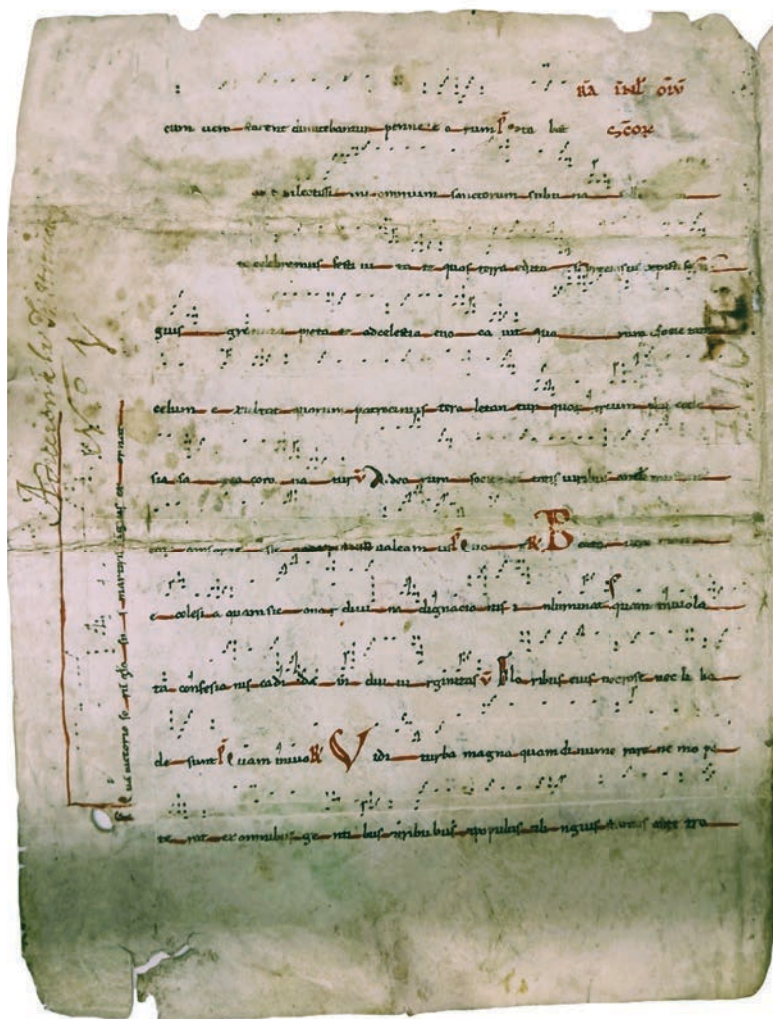

Figura 4.

Lleida MDLL 1697 (fr 832) 1v.

Signatura: MDLL, inventari núm. 1698

Olim: fragment, 834

Tipus de llibre: antifonari-leccionari per a l'ofici

Procedència: Gros assenyala la probable procedència catalana en constatar que hi ha un escrit en català del segle XVII

Datació: segle XIII, final

Descripció: un foli, 355 × 205. Text a dues columnes. Trenta-una línies de text, que quan duen música són menys. En una etiqueta enganxada hi diu «37-I-M» i la data 25.X.1938

Notació: aquitanoquadrada damunt una ratlla vermella i una groga amb claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté lectures i responsoris per a la quinquagèsima i Dimecres de Cendra

Bibliografia: JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 77. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 21 febrer 2023]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [567]; COMPANY, Ximo; PUIG, Isidre; TARRAGONA, Jesús (ed.). *Pulchra: Museu Diocesà de Lleida: Catàleg de l'exposició*. Lleida, 1993, [443] (descripció de Miquel dels S. Gros); GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 151 [201].

Signatura: MDLL, inventari núm. 1699

Olim: fragment, 831

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XII, meitat

Descripció: un foli, 210 × 175. Escripura tirada. Vuit línies de text i música. En una etiqueta enganxada hi diu «33-I-M» i la data 22.X.1938

Notació: aquitana gairebé només amb punts, sense ratlles, ni claus ni guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la missa del dia de Pasqua, amb la prosa *Clara gaudia festa paschalia*

Notes: tipus de llibre: Bellavista s'hi refereix com a «gradual-proser»

Bibliografia: JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 77. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/>

article/view/9968.001/1821> [Consulta: 21 febrer 2023]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979. (Monumenta Andorrana; 6), [17]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [567]; COMPANY, Ximo; PUIG, Isidre; TARRAGONA, Jesús (ed.). *Pulchra: Museu Diocesà de Lleida: Catàleg de l'exposició*. Lleida, 1993, [119] (descripció de Miquel dels S. Gros); GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 150 [198].

Signatura: MDLL, inventari núm. 1704

Olim: fragment, 833

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XII, meitat

Descripció: un foli, 295 × 170. Escriptura tirada. Dotze línies de text i música. En una etiqueta enganxada hi diu «35-I-M» i la data 23.X.1938

Notació: aquitana damunt ratlla seca sense claus, però amb guió final

Contingut litúrgic: conté cants de les festivitats de Sant Ponç i Sant Medard

Bibliografia: JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 77. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 21 febrer 2023]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [567]; COMPANY, Ximo; PUIG, Isidre; TARRAGONA, Jesús (ed.). *Pulchra: Museu Diocesà de Lleida: Catàleg de l'exposició*. Lleida, 1993, [120] (descripció de Miquel dels S. Gros); GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 151 [200].

10. FRAGMENTS AMB MÚSICA A L'ARXIU COMARCAL DEL BAGES (ACBG)

Aviat farà quaranta anys que l'amic manresà Josep Maria Vilar, sabedor que estava interessat en els manuscrits monòdics medievals, em va posar sobre la pista dels fragments conservats a l'Arxiu Comarcal del Bages. Això em va permetre incorporar-ne alguns a la meua publicació *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII...* (2003). L'octubre de

2023 vaig tornar a visitar aquest arxiu i vaig prendre nota dels manuscrits de música monòdica que s'hi conserven actualment. Adjunto la relació de manuscrits que hi ha fins al segle XIV.

Signatura: ACBG, Carpeta de fragments amb música, sense signatura 1

Tipus de llibre: breuari

Procedència: prové d'un manual notarial de Navès (Solsonès) de 1587

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: dos folis, un fragment de bifoli i mig foli, 510 × 375. Escriptura a dues columnes. Disset línies de text amb música, que varien quan no en duen

Notació: aquitana damunt ratlla seca sense claus, però amb guió final. La ratlla, del marcatge del pergamí, potser no sembla tenir sempre funció essencial per a la diastematia

Contingut litúrgic: conté cants per a la segona setmana de Quaresma

Notes: descripció: el desembre de 1987, en consultar aquests fragments per primera vegada, vaig poder veure que aquest registre estava format per tres folis, dos bifolis i mig foli. L'octubre de 2023 només hi he pogut veure dos folis, un bifoli i mig foli; resten per localitzar, doncs, un foli i un bifoli

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 154 [203].

Signatura: ACBG, Carpeta de fragments amb música, sense signatura 2

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Sallent (Bages)

Datació: segle XIII ex.

Descripció: un foli lleugerament retallat, 255 × 445. Escriptura tirada. Dotze línies de text amb música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues marcades amb mina de plom). Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté diversos responsoris del llibre dels Profetes per als oficis durant l'any

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 154 [204].

Signatura: ACBG, Carpeta de fragments amb música, sense signatura 3

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV

Descripció: mig foli, 210 × 150. Escripura tirada. S'hi veuen cinc línies de text amb música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues marcades amb mina de plom). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté diversos responsoris del llibre de Judit per als oficis durant l'any.

Signatura: ACBG, Carpeta de fragments amb música, sense signatura 4

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIII *ex.*

Descripció: un foli, 400 × 330. Escripura tirada. Dotze línies de text amb música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues marcades amb mina de plom). Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté diversos cants per a la festa de l'Assumpció i de Sant Llorenç.

Signatura: ACBG, Carpeta de fragments amb música, sense signatura 5

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XIV

Descripció: un foli, 440 × 325. Escripura tirada. Vuit línies de text amb música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades en ocre). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté diversos cants per a la quarta setmana de Quaresma i el Diumenge de Passió.

Signatura: ACBG, Carpeta de fragments amb música, sense signatura 6

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV

Descripció: un foli, 510 × 350. Escripura tirada. Vuit línies de text amb música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades en ocre). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté diversos cants per a la festa de Sant Llorenç i el comú dels màrtirs.

11. FRAGMENT AMB MÚSICA A LA BIBLIOTECA NACIONAL DE FRANÇA (BNF)

L'any 2020, en plena pandèmia, el musicòleg i amic Juan Carlos Asensio em va adreçar una consulta entorn d'un manuscrit que li havia fet conèixer el també musicòleg Dominique Gatté. Immediatament, vaig iniciar l'estudi d'aquest fragment català que s'afegeix als fragments catalans conservats a la Biblioteca Nacional de França a París. En donem referència, atès que fins ara no figura en cap relació de manuscrits catalans d'aquesta biblioteca, malgrat haver-ne publicat l'estudi monogràfic, com s'indica a la bibliografia.

Signatura: *BNF, Supplément turc 983*

Títol: reculls de fragments i de notes, en àrab

Tipus de llibre: breuari

Procedència: els folis de breuari formen part i enquadernen fulls corresponents a tractats en escriptura àrab

Datació: segle XII, primer quart

Descripció: dos folis (els anomenem A i B), 160 × 130, que corresponen als folis 55, 74, 133 i 143bis del manuscrit. Escripura tirada, però pel retall dels folis no se'n pot endevinar el nombre de línies de text. Podria tractar-se de folis procedents de dos còdexs diferents

Notació: catalana *in campo aperto*

Peculiaritats del còdex: és especialment singular pel fet que trobem restes de còdexs litúrgics cristians que enquadernen tractats pertanyents a una cultura no cristiana

Contingut litúrgic: el foli A conté part de l'ofici del diumenge de la tercera setmana de Quaresma. El foli B conté part de l'ofici nocturn de Nadal.

Per al contingut exacte, vegeu Garrigosa (2021)

Enllaços: <<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b10083812h/f58.item>> [Consulta: 5 desembre 2023]

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. «Dos fragments de breuari catalans fins ara desconeguts a la Biblioteca Nacional de França (BNF, Supplément turc 983)». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 29 (2021), p. 229-245. [Article dedicat monogràficament a aquests fragments]. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/111630.003/148136>> [Consulta: 12 juny 2024].

12. FRAGMENTS AMB MÚSICA A L'ARXIU MUNICIPAL DE REUS (AMRE)

En plena situació d'aïllament a causa de la pandèmia de covid, vaig rebre uns correus on la directora de l'Arxiu Municipal de Reus, Elisenda Cristià Balsells, em demanava que treballés en la identificació d'uns fragments de manuscrits que feia anys que havien ingressat en aquest arxiu. El novembre de 2022, finalment, vaig poder examinar els manuscrits, dels quals presento la ressenya.

Signatura: AMRE, Fragment 1

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: biblioteca del Centre de Lectura de Reus. Va enquadrar una llibreta de documentació, probablement eclesiàstica, de 1608 a 1616 (hi ha una anotació que indica «manual del Rt Miquel Ortoneda y del Rt Francesc Vouet»)

Datació: segle xv

Descripció: un foli, 467 × 349. Escripura tirada. Nou línies de text i música. El *recto* està molt esborrat i es llegeix amb molta dificultat

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la vigília de Nadal:

RESP. *Iudea et Iherusalem nolite timere* (Cantus 007040)

VR. *Constantes estote uidebitis*

ANT. *Iudea et Iherusalem nolite timere* (Cantus 003511)

ANT. *Hodie scietis quia ueniet* (Cantus 003119)

ANT. *Crastina die delebitur iniquitas terre* (Cantus 001940).

Signatura: AMRE, Fragment 2

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: biblioteca del Centre de Lectura de Reus

Datació: segle XII, primera meitat

Descripció: dos folis consecutius del mateix manuscrit, 292 × 201. Escripura tirada. Disset línies de text i música

Notació: catalana *in campo aperto* molt diastemàtica

Contingut litúrgic: conté cants per al segon i quart diumenges després de Pasqua:

RESP. /f. 2a r/ *Ego sicut uitis fructificaui suauitatem hodoris* (Cantus 006633)

VR. *In me gratia omnis*

RESP. *Audiui uocem in celo tanquam uocem tonitrui* (Cantus 006153)

VR. *Et uox de trono exiuit dicens*

RESP. *Audiui uocem in celo angelorum multorum dicentium* (Cantus 006152)

VR. *Uidi angelum dei uolantem per medium celum*

RESP. *Hstendit [sic] michi angelus fontem aque uiue* (Cantus 007344)

VR. *Postquam audissem et uidissem*

RESP. /f. 2a v/ [*Locutus est ad me*] *et uidi Iherusalem descendentem* (Cantus 007096)

VR. *Et sustulit me*

RESP. *Vidi Iherusalem descendentem de celo hornata* (Cantus 007876)

VR. *Et erat structura muri eius*

RESP. *Vidi portam ciuitatis ad orientem positam* (Cantus 007877)

VR. *Claritas dei illuminat eam*

RESP. *Ecce Iherusalem ciuitas magna celestis hornatam* (Cantus 006803)

VR. *Porte eius non claudentur*

RESP. *Quoniam late tue Iherusalem sternerentur auro mundo* (Cantus 007390)

RESP. /f. 2b r/ *uniuersis dicetur alleluia alleluia* (continua Cantus 007390)

VR. *Luce splendida fulgebis*

RESP. *Decantabat populus in Israhel alleluia* (Cantus 006400)

VR. *Sanctificati sunt ergo sacerdotes*

RESP. *In diademate capitis Aaron* (Cantus 006898)

VR. *In ueste enim poderis*

RESP. *Ueniens a Libano quam pulcra* (Cantus 007829)

VR. *Fauum distillans*

RESP. *Docete filios uestros alleluia* (Cantus 006483)

VR. *Filii qui nascentur et exsurgent*

RESP. /f. 2b v/ *Si oblitus fuero tui alleluia* (Cantus 007653)

VR. *Super flumina Babilonis illic sedimus*

RESP. *Hymnum cantate nobis alleluia* (Cantus 006872)

VR. *Illic interrogauerunt nos qui captiuos*

RESP. *Viderunt te aque deus uiderunt* (Cantus 007867)

VR. *Inluxerunt coruscationis tue orbis terre*

RESP. *Alleluia audiuiimus ea in Eufrata* (Cantus 006069)

VR. *Inuenimus locum domino*

RESP. *Narrabo nomen tuum fratribus* (Cantus 007194).

Signatura: AMRE, Fragment 3

Tipus de llibre: sacramentari

Procedència: biblioteca del Centre de Lectura de Reus

Datació: segle xv

Descripció: un bifoli fragmentat, 300 × 190. Escripura tirada. Sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues més de tintades). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté un final de *kyrie*, *Gloria in excelsis deo* trobat, un fragment de prefaci i un *sanctus*.**Signatura: AMRE, Fons Bofarull-Vilar MU_01 i MU_02**

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Fons Bofarull Vilar

Datació: segle XII, segona meitat o finals

Descripció: dos folis pertanyents al mateix manuscrit, 320 × 230. Escripura tirada. Dotze línies de text i música

Notació: catalana damunt dues ratlles: vermella i groga. Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: un foli conté cants per al diumenge de Pentecosta i les fèries després de Pentecosta; l'altre foli conté cants per a la festa de la Purificació de la Mare de Déu:

OF. [Confirma hoc deus]... /f. 1r/ *a templo tuo quod est in Iherusalem* (Cantus g01094)VR. *Cantate domino psalmum dicite*VR. *In ecclesiis benedicite deo*VR. *Regna terre cantate deo*CM. *Factus est repente de celo sonus aduenientis* (Cantus g01095)IN. *Cibavit eos ex adipe frumenti alleluia* (Cantus 501001)VR. *Exultate deo*AL. *Alleluia Sic deus* /f. 1v/ *dilexit mundum ut filium suum* (Cantus 004920)AL. *Alleluia Factus est repente de celo* (Cantus g02583)

OF. Intonuit

CM. *Spiritus sanctus docebit uos* (Cantus g01098)IN. *Accipite iocunditatem glorie uestre* (Cantus g02104)VR. *Attendite*AL. *Alleluia Loquebantur uariis linguis* (Cantus g01097)

Figura 5.

Reus AMRE Fons Bofarull-Vilar MU_02 rb.

- AL. *Alleluia Spiritus sanctus repleuit*
 OF. *Portas celi* (Cantus g01030)
 CM. *Spiritus qui a patre procedit* (Cantus g01101)
 ANT. [Adorna thalamum tuum] .../f. 2r/ *uirgo adducens in manibus filium*
 (Cantus g00068)
 ANT. *Responsum accepit Symon a spiritu sancto* (Cantus g00069)
 ANT. *Ecce Maria uenit ad templum* (Cantus a01803)
 GR. *Suscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui* (Cantus g00073)
 VR. *Sicut audiuiimus ita et uidimus*
 AL. /f. 2v/ *Alleluia Adorabo ad templum sanctum tuum* (Cantus g01404)
 TC. *Diffusa est gracia in labiis tuis* (Cantus g02214)
 VR. *Specie tua et pulchritudine tua*
 VR. *Propter ueritatem et mansuetudinem et iusticiam*
 VR. *Dilexisti iusticiam et odisti iniquitatem*
 VR. *Audi filia et uide et inclina aurem tuam*
 VR. *Et concupiscet rex dechorem tuum.*

13. BIBLIOTECA PÚBLICA DE SÒRIA

Fa un temps, a través del web *Musicologie Médiévale*, em vaig assabentar que el musicòleg francès Dominique Gatté havia localitzat un curiós fragment d'un missal del segle XII amb notació musical catalana. Es tractava d'una tira molt estreta de pergamí que forma part de l'enquadernació d'un manuscrit patristic de la biblioteca de l'arquebisbe Rodrigo Jiménez de Rada. La biblioteca d'aquest intel·lectual navarrès es va conservar al monestir cistercenc de Santa Maria de Huerta. Amb la desamortització, els manuscrits varen passar a l'institut d'ensenyament secundari de Sòria, que actualment porta el nom d'Instituto Antonio Machado. A partir de 1935, aquests fons es varen situar a la recent creada Biblioteca Pública de Sòria. Durant el mes d'abril de 2025 he tingut l'oportunitat de fer la consulta del manuscrit en qüestió a la Biblioteca Pública de Sòria, on vaig ser molt ben atès per la directora, Teresa de la Fuente, que em va donar totes les facilitats de consulta i reproducció d'aquest manuscrit.

Signatura: Códice n.º 6-H

Títol: *Vitae Patrum Heremitarum*

Tipus de llibre: llibre patristic (el fragment formava part d'un missal)

Procedència: prové de la biblioteca de l'arquebisbe Rodrigo Jiménez de Rada que es va conservar al monestir cistercenc de Santa María de Huerta, que després va passar a la Biblioteca Pública de Sòria

Datació: el manuscrit, de 143 folis, 325 × 220, és de finals del segle XII. La tira de manuscrit català que enquaderna els tres darrers folis és de la primera meitat del segle XII

Descripció: el darrer quadern del còdex té com a reforç d'enquadernació una tira estreta de pergamí procedent d'un missal de la primera meitat del segle XII. Probablement es tracta d'escriptura tirada

Notació: catalana sense ratlles

Peculiaritats del còdex: aquest fragment va ser donat a conèixer per Dominique Gatté, a través del web *Musicologie médiévale*, el desembre de 2011. Notícia disponible en línia a: <<https://gregorian-chant.ning.com/group/chantwisigothiquemozarabe/forum/topics/fragment-en-notation-catalane>> [Consulta: 22 abril 2025]

Contingut litúrgic: conté parts de la missa del diumenge de quinquagèsima amb l'Evangeli de Lluc 18,31 (s'hi endevina l'ofertori *Benedictus es domine doce me*) i del Dimecres de Cendra (s'hi endevinen les antífoes *Exaudi nos domine quoniam benigna, Immutetur habitu in cinere* i *Inter vestibulum et altare*)

Enllaços: <https://bvpb.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=10139995> [Consulta: 22 abril 2025]

Bibliografia: Rojo, Timoteo. «La Biblioteca del Arzobispo don Rodrigo Jiménez de Rada y los manuscritos del monasterio de Santa María de Huerta». *Revista Eclesiástica*, núm. 3 (1929), p. 196-219. Disponible en línia a: <<https://bibliotecadigital.jcyl.es/es/consulta/registro.do?id=3729>> [Consulta: 22 abril 2025].

Figura 6.
Sòria Còdice núm. 6-H.

14. FRAGMENTS AMB MÚSICA A L'ARXIU DIOCESÀ DE SOLSONA (ADS)

Després de fer algunes consultes per correu, vaig ser informat que a l'Arxiu Diocesà de Solsona havien ingressat diversos fragments musicals amb posterioritat a 1984, data de la meua visita anterior. Durant la tardor de 2024 vaig anar l'arxiu per veure i fotografiar els diferents documents, a fi de treballar-los més endavant. A l'arxiu vaig ser molt ben atès per l'arxiver adjunt, Josep Porredon, que em va facilitar totes les consultes dels fragments que li vaig sol·licitar. En total, podem donar compte d'una vintena llarga més de fragments amb notació musical, alhora que aprofitem per precisar alguns aspectes dels que ja coneixíem anteriorment.

Signatura: ADS, Fragments, 1

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Llanera (Solsonès)

Datació: segle XII, meitat

Descripció: dos folis que estan cosits, 250 × 180. Escripura tirada. Onze línies de text amb música

Notació: catalana sense ratlla

Contingut litúrgic: conté cants per al Dimecres Sant i el Dijous Sant i per al tercer i quart diumenges després de Pasqua

Bibliografia: OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [199]; JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 82. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979. (Monumenta Andorrana; 6), [23]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 200 [295].

Signatura: ADS, Fragments, 2 i 3

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un bifoli i un foli que pertanyien al mateix manuscrit, 375 × 265. Text tirat. Quinze línies de text i música

Notació: aquitana damunt ratlla seca

Contingut litúrgic: conté part dels oficis de juny (Sant Joan Baptista, Sant Pere i Sant Pau). Hi ha la verbeta *Preparans irrigabat fecunda rura*

Bibliografia: OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrès Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [200]; JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscellània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 82. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; BONASTRE, Francesc. *Estudis sobre la verbeta (La verbeta a Catalunya durant els segles XI-XVI)*. Tarragona: Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1982, p. 258; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 200 [296].

Signatura: ADS, *Fragments*, 4

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Cal Gener de Gargallà (Berguedà)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un foli, 275 × 160. Text tirat. Nou línies de text i música

Notació: aquitana damunt ratlles vermella i groga. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté graduals per a la Quaresma

Bibliografia: OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrès Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [201]; JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscellània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 82. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979. (Monumenta Andorrana; 6), [24]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 200 [297].

Signatura: ADS, Fragments, 5

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: probablement prové de Santa Maria de Serrateix o de Sant Pere de la Portella (Berguedà)

Datació: segle XIII *in*.

Descripció: un bifoli, 380 × 275. Escripura tirada. Deu línies de text i música. Està una mica malmès

Notació: aquitana amb tendència a quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques; aquestes darreres es veuen molt poc). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Santa Escolàstica i de Sant Benet, i l'Assumpció de la Mare de Déu

Notes: procedència: la presència de les festes de Santa Escolàstica i de Sant Benet podrien indicar una possible procedència monàstica del manuscrit

Bibliografia: OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrès Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [202]; JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscellània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 82. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. «Bagà i els manuscrits medievals amb música». *Bagadanum* [Bagà: Associació Medieval de Bagà], IV (2001), p. 38; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 201 [298].

Signatura: ADS, Fragments, 6

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Granyena (Segarra)

Datació: segle XV

Descripció: un foli, 420 × 300. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles tintades amb negre. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la setmana de Pasqua.

Signatura: ADS, Fragments, 7

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Granyena (Segarra)

Datació: segle XIV

Descripció: un foli, 505 × 350. Escriptura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt ratlles vermella i groga. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al Diumenge de Passió.

Signatura: ADS, Fragments, 8

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XII *ex.*

Descripció: fragment de bifoli, 375 × 270. Escriptura tirada. Onze línies de text amb música. Està un xic malmès

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella i tres en sec). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: cants per als oficis durant la setmana

Bibliografia: JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 82. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 201 [299].

Signatura: ADS, Fragments, 9

Tipus de llibre: breuari

Datació: segle XII, primera meitat

Descripció: un foli, 495 × 365. Escriptura a dues columnes. Trenta-vuit línies de text, amb música en alguns indrets. El *recto* no es veu gaire bé

Notació: aquitana damunt ratlla en sec del text

Contingut litúrgic: conté els oficis de dimecres, dijous i divendres després del quart diumenge de Quaresma

Bibliografia: OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [203]; JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 82. Disponible en línia a: <ht-

[tps://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821](https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821)> [Consulta: 19 desembre 2023]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 202 [300].

Signatura: ADS, Fragments, 18

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: monestir de Sant Pere de la Portella (Berguedà)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un bifoli, 275 × 195. Text tirat, amb nou línies de text i música.

Està molt malmès per la humitat

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques) amb claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les misses de difunts, Santa Llúcia i Sant Tomàs Apòstol

Bibliografia: OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [207]; JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 83. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979. (Monumenta Andorrana; 6), [25]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. «Bagà i els manuscrits medievals amb música». *Bagadanum* [Bagà: Associació Medieval de Bagà], IV (2001), p. 39; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 202 [301].

Signatura: ADS, Fragments, 19

Tipus de llibre: missal plenari

Procedència: Solsona (Solsonès), d'un manual del notari Antoni Castellar (1583-1586)

Datació: segle X, darrer quart

Descripció: un foli, 370 × 245. Escrit a dues columnes. Trenta-dues línies

de text, en el qual a vegades hi ha música. Està una mica malmès per la humitat

Notació: catalana sense ratlles, molt ben escrita i fina

Contingut litúrgic: conté el dissabte de les témpores de Pentecosta i el dimecres de les témpores de setembre

Notes: segons Gros, és un dels primers missals plenaris coneguts a Europa i probablement el més antic de Catalunya

Bibliografia: MUNDÓ, Anscari M. «Un fragment molt antic de litúrgia romana a Catalunya». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, p. 189; OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [208]; JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 83. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979. (Monumenta Andorrana; 6), [26] (dona la transcripció del text sencer); JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. «L'acta de consagració de l'església del Castell de Tona i la seva importància musical». A: *Tona 889-1989*. Vic: Gràfiques Artex, 1989; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 202 [302] i p. 326; ZAPKE, Susana. «Sistemas de notación en la Península Ibérica». A: ZAPKE, Susana (ed.). *Hispania Vetust: Manuscritos litúrgico-musicales: De los orígenes visigóticos a la transición francorromana (siglos IX-XII)*. Bilbao: Fundación BBVA, 2007, p. 235, nota 73. Disponible en línia a: <https://www.fbbva.es/wp-content/uploads/2017/05/dat/DE_2008_hispania_vetus_esp.pdf> [Consulta: 12 juny 2024]; GROS, Miquel dels Sants. «Fragments d'un missal ripollès del final del segle XI (Vic, Bib. Episc., frag. II/43)». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, LII (2011), p. 129. Disponible en línia a: <<https://raco.cat/index.php/AnnalsGironins/article/view/248064/332152>> [Consulta: 13 juny 2024]; GARRIGOSA, Joaquim. «La notation musicale dans la Catalogne médiévale». A: LUCA, Elsa; MOODY, Ivan; GOODESNE, Jean-François (ed.). *The Materiality of Sound in Chant Manuscripts in the West*. Turnhout: Brepols, 2023, p. 275-305.

Signatura: ADS, Fragments, 21

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Solsona (Solsonès)

Datació: segle XI, meitat

Descripció: un bifoli fragmentat, 220 × 160. Escripura tirada amb tretze línies de text amb música. Està malmès per la humitat

Notació: catalana neumàtica sense ratlles

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Sant Marcellí i Sant Pere, la Invenció de la Santa Creu, Sant Nicolau, Sant Juvenal, Sant Evenci, Sant Alexandre i Sant Nicomedes

Bibliografia: OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [210]; JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 83. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979. (Monumenta Andorrana; 6), [27]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 203 [303].

Signatura: ADS, Fragments, 30

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XII *ex.*

Descripció: un foli, 350 × 230. Escripura tirada. Deu línies amb música. Està força mutilat

Notació: aquitana amb tendència quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques)

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de la Santíssima Trinitat

Bibliografia: OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [212]; JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 83. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 des-

embre 2023]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 203 [304].

Signatura: ADS, Fragments, 33

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Solsona (Solsonès)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un foli, 410 × 275. Escripura tirada. Tretze línies amb música.

Està una mica retallat de la part superior

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per als dissabtes durant l'any

Bibliografia: OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [213]; JANINI, José. «Fragments litúrgicos de Cataluña». *Miscellània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 83. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 204 [305].

Signatura: ADS, Fragments, 34

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: dos folis, 285 × 200. Text tirat. Onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt ratlles vermella i groga. En algun indret sembla que hi ha ratlles en sec. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté l'ofici de la Santa Creu i la verbeta *Ecce nunc Christicole diem sacrum psallite* al foli 1, i cants per a la dedicació d'una església al foli 2

Bibliografia: OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [214]; JANINI, José. «Fragmen-

tos litúrgics de Catalunya». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 83. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; BONASTRE, Francesc. *Estudis sobre la verbeta (La verbeta a Catalunya durant els segles XI-XVI)*. Tarragona: Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1982, p. 243; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 204 [306].

Signatura: ADS, Fragments, 35

Tipus de llibre: breviar

Datació: segle XII, ex.

Descripció: un bifoli, 190 × 140. Text tirat. S'hi veuen dinou línies de text que en algunes parts duen música. Està retallat al marge superior

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de l'Assumpció de la Mare de Déu

Bibliografia: OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [215]; JANINI, José. «Fragments litúrgics de Catalunya». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 83. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 204 [307].

Signatura: ADS, Fragments, 42

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: la Portella (Berguedà)

Datació: segle XV

Descripció: dos folis, 430 × 345. Text tirat. Vuit línies de text i música. El segon foli està una mica retallat

Notació: quadrada damunt quatre ratlles tintades en negre. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Nadal i de l'octava de Nadal.

Signatura: ADS, *Fragments*, 46

Tipus de llibre: breviari

Procedència: Gualter (Noguera)

Datació: segle XIV

Descripció: un foli, 410 × 280. Text a dues columnes. Quaranta-cinc línies de text, que quan duen música són menys

Notació: quadrada damunt dues ratlles (groga i vermella). Hi ha guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Santa Maria Magdalena.

Signatura: ADS, *Fragments*, 55

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Ardèvol (Solsonès)

Datació: segle XII in.

Descripció: un bifoli, 340 × 260. Text tirat. Divuit línies de text amb música. Una mica malmès per la humitat, cosa que en dificulta la lectura

Notació: catalana sense ratlles

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Sant Miquel (amb la verbeta *Atque proiectus in ipso ortu*), Sant Quintí i Santa Cecília

Bibliografia: JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 83. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; BONASTRE, Francesc. *Estudis sobre la verbeta (La verbeta a Catalunya durant els segles XI-XVI)*. Tarragona: Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1982, p. 294; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 205 [308].

Signatura: ADS, *Fragments*, 56

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: arxiu parroquial de Riner (Solsonès)

Datació: segle XIV

Descripció: un bifoli, 220 × 160. Text tirat. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles tintades. Hi ha claus de fa i de do
Contingut litúrgic: cants per a les misses de les primeres setmanes de
Quaresma.

Signatura: ADS, Fragments, 68

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Can Gener de Sorba (Berguedà)

Datació: segle XII, meitat

Descripció: un foli escapçat, 265 × 140. Text tirat. S'hi veuen deu línies de
text i música

Notació: aquitana damunt ratlla seca. No es veu si hi havia guió

Contingut litúrgic: conté l'ofici de difunts

Bibliografia: JANINI, José. «Fragmentos litúrgicos de Cataluña». *Miscellània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 1 (1978), p. 83. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/9968.001/1821>> [Consulta: 19 desembre 2023]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979. (Monumenta Andorrana; 6), [29]; JANINI, José. *Manuscriptos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. «Bagà i els manuscrits medievals amb música». *Bagadanum* [Bagà: Associació Medieval de Bagà], IV (2001), p. 39; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 205 [309].

Signatura: ADS, Fragments, 75

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: arxiu parroquial de Castelladral (Bages)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un bifoli, 345 × 260. Onze línies de text tirat amb música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do o de do i sol. Hi ha guió final

Contingut litúrgic: conté oficis de la Purificació de la Mare de Déu (amb la verbeta *Inviolata mater incorrupta*)

Bibliografia: JANINI, José. *Manuscriptos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; BONASTRE, Francesc. *Estudis sobre la verbeta (La verbeta a Catalunya durant els segles XI-XVI)*. Tarragona: Pu-

blicacions de la Diputació de Tarragona, 1982, p. 161; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 205 [310].

Signatura: ADS, Fragments, 76

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: arxiu parroquial de Castelladral (Bages)

Datació: segle XII ex.

Descripció: un foli, 310 × 220. Text tirat. Tretze línies de text i música. Està una mica malmès per la humitat

Notació: aquitana amb tendència quadrada damunt quatre ratlles (vermella i tres de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté proses per a l'Epifania (*Epiphaniam domino canamus gloriosam*) i per a l'Anunciació (*Hac clara die turma*)

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 206 [311].

Signatura: ADS, Fragments, 77

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: arxiu parroquial de Besora (Solsonès)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: quatre fragments de bifoli i tres fragments de foli, 225 × 165. Text tirat. Vuit línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de do i fa i guió final

Contingut litúrgic: conté les misses del Diumenge de Passió, Diumenge de Rams, Ascensió, vigília de Pentecosta i tercer i vuitè diumenges després de Pentecosta

Bibliografia: BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979. (Monumenta Andorrana; 6), [30]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 206 [312].

Signatura: ADS, Fragments, 93

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: arxiu parroquial de Castelladral (Bages)

Datació: segle XIII *in*.

Descripció: un foli, 340 × 265. Text tirat. Onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté responsoris de Sant Brici i Sant Romà

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 206 [313].

Signatura: ADS, Fragments, 98

Tipus de llibre: leccionari de l'ofici

Procedència: Timoneda (Solsonès)

Datació: segle XI, meitat

Descripció: un bifoli, 315 × 210. Escriptura tirada. Vint-i-quatre línies de text que duen alguns neumes superposats

Notació: malgrat que el manuscrit no és musical, hi ha neumes catalans afegits damunt de diversos fragments de la Carta als Romans (15,4-13)

Contingut litúrgic: conté una lectura del segon diumenge d'Advent amb notació musical. Es tracta d'un fragment de la Carta als Romans (15,4-13), encara que en el manuscrit, per error, diu que es tracta d'una epístola als «Corintis»

Bibliografia: JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 207 [314] (on, per error, diu que és de la carta als Corintis).

Signatura: ADS, Fragments, 101

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Santa Maria de Solsona

Datació: segle XIV

Descripció: un bifoli, 330 × 230. Text tirat. Set línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté el final de la pàssia de Sant Mateu i l'inici de la de Sant Joan.

Signatura: ADS, Fragments, 114 i 115

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Clariana (Anoia)

Datació: segle XIII

Descripció: dos folis un xic retallats, 365 × 215. Text tirat. Tretze línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella i tres de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Sant Nicolau al foli 1 i cants per a l'ofici de la Trinitat al foli 2.

Signatura: ADS, Fragments, 117

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

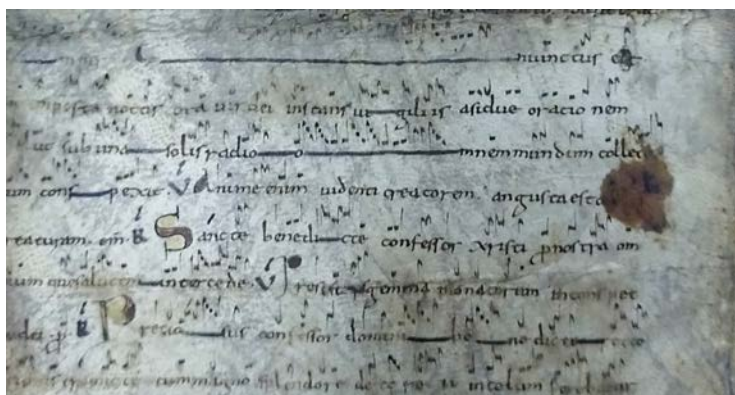
Procedència: la Vall dan (Solsonès)

Datació: segle XII in.

Descripció: un foli retallat als marges superior i inferior, 230 × 175. Text tirat. S'hi veuen vint-i-dues línies de text i música

Notació: catalana sense ratlles

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Sant Benet.

Figura 7.

Solsona ADS Frag 117r.

Signatura: ADS, Fragments, 118

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XII, meitat

Descripció: un foli, 360 × 240. Text tirat. Catorze línies de text i música

Notació: aquitana damunt una ratlla en sec

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Sant Fabià, Sant Sebastià, Sant Calixt i Santa Agnès.

Signatura: ADS, Fragments, 119

Tipus de llibre: himnari

Datació: segle XII, ex.

Descripció: un foli, 380 × 290. Text tirat. Cinquanta línies de text, que quan duen música són menys

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (una vermella i les altres tres en sec). Claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté els himnes dels oficis de la setmana.

Signatura: ADS, Fragments, 120, 124 i 127

Olim: fragments, 103, i abans Granyena 29/9 i 29/11

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Granyena (Segarra)

Datació: segle XII, meitat

Descripció: dos bifolis i dos folis que pertanyen al mateix manuscrit, 310 × 210.

Text tirat. Hi ha tretze línies de text i música. Estan una mica escapçats

Notació: catalana sense ratlles

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Pasqua i de la setmana de Pasqua, la festa de l'Ascensió, Sant Joan Baptista, Sant Simforià i Sant Miquel

Bibliografia: JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*.

Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 207 [315].

Signatura: ADS, Fragments, 122

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: arxiu parroquial d'Odèn (Solsonès)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: dos folis, 350 × 240. Text tirat. Catorze línies de text i música.

Està molt tacat d'humitat. El *verso* del segon foli és pràcticament il·legible. Notació: aquitana damunt quatre ratlles marcades en sec. Hi ha claus de fa i de do i guió final.

Contingut litúrgic: un foli conté cants dels oficis de Nadal; l'altre, cants per a la dedicació d'una església.

Signatura: ADS, Fragments, 123

Olim: fragments, 104, i abans Granyena 29/12

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Granyena (Segarra)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un bifoli lleugerament retallat, 240 × 180. Text tirat. Deu línies de text i música. Està una mica deteriorat i la part externa es llegeix amb dificultat.

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do.

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici del tercer diumenge de Quaresma.

Bibliografia: JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [641]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 208 [316].

Signatura: ADS, Fragments, 133

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: arxiu parroquial de la Guàrdia Lada (Segarra)

Datació: segle XI *in*.

Descripció: un foli i un fragment de foli, 270 × 220. Text tirat. Dinou línies de text i música. El *verso* del fragment presenta dificultats de lectura.

Notació: catalana sense ratlles.

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Santa Àgata al foli sencer i de Sant Julià al fragment de foli.

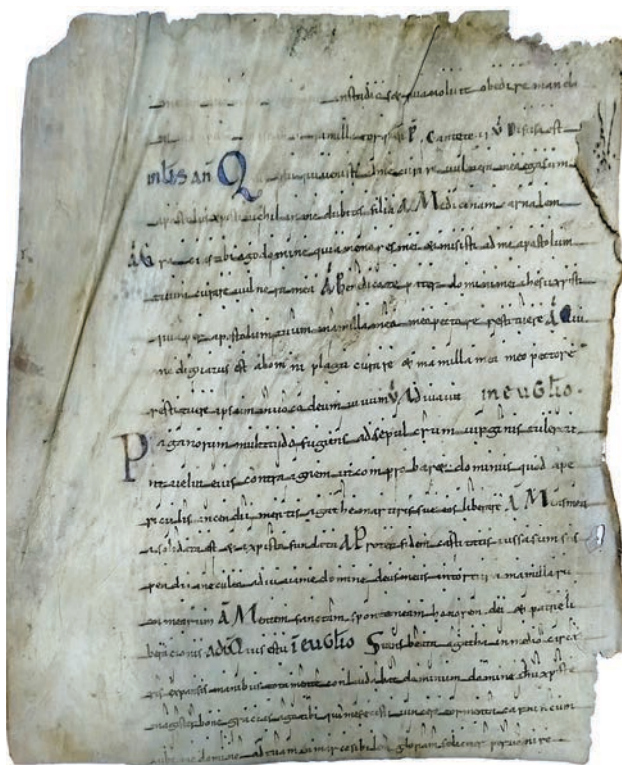

Figura 8.
Solsona ADS Frag 133 1r.

Signatura: ADS, Fragments, 137

Tipus de llibre: missal

Procedència: Vilagrasseta (Segarra)

Datació: segle xi, segona meitat

Descripció: un foli lleugerament fragmentat, 350 × 260. Text tirat. Amb trenta-tres línies de text, que quan duen música són menys

Notació: aquitana damunt ratlla seca

Contingut litúrgic: conté cants per a la missa de la nit de Nadal. Hi ha la seqüència *Christi hodierna pangimini omnes*.

Signatura: ADS, Fragments, 138

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Cardona (Bages)

Datació: segle XIII

Descripció: un bifoli, 370 × 270. Text tirat. Deu línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis dels diumenges durant l'any i per al segon diumenge d'Advent.

Signatura: ADS, Fragments, 139

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Cardona (Bages)

Datació: segle XIV

Descripció: sis folis, 430 × 320. Text tirat. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: contenen cants per als dies de Setmana Santa, les temporals d'Advent, Santa Eulàlia de Barcelona, Sant Marcellí, Sant Pere, Sant Felicià, i per a les fèries de la segona setmana de Quaresma.

Signatura: ADS, Fragments, 144

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Berga (Berguedà)

Datació: segle XIII

Descripció: un foli, 400 × 290. Text tirat. Onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis del diumenge de Pentecosta i setmanes següents.

Signatura: ADS, Fragments, sense signatura, de Bellpuig

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Bellpuig (Urgell)

Datació: segle XIII

Descripció: un foli, 390 × 280. Text tirat. Onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis dels dies de la setmana durant l'any.

Signatura: ADS, Fragments, sense signatura, Berga 1

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: arxiu parroquial de Berga (Berguedà)

Datació: segle XVI

Descripció: un foli lleugerament escapçat, 490 × 370. Text tirat. Set línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al Dimecres Sant.

Signatura: ADS, Fragments, sense signatura, Berga 2

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: arxiu parroquial de Berga (Berguedà)

Datació: segle XV

Descripció: dos folis, 470 × 330. Un dels folis està més retallat al marge inferior. Text tirat. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Peculiaritats del còdex: sembla del mateix manuscrit que «Fragments, sense signatura, Berga 5»

Contingut litúrgic: contenen cants per als oficis de la Trinitat i de Nadal

Bibliografia: BADIA, Jesús; BADIA, Martí. «La capella de música de l'església parroquial de Santa Eulàlia de Berga i el seu fons musical». A: GREGORI, Josep M. (dir.). *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*. Vol. 12. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2021, p. CXCVIII.

Signatura: ADS, Fragments, sense signatura, Berga 3

Tipus de llibre: kyrial

Procedència: arxiu parroquial de Berga (Berguedà)

Datació: segle XV

Descripció: un foli molt retallat als marges, 330 × 230. Text tirat. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté el final del *kyrie virgininitatis amator* i un glòria.

Signatura: ADS, *Fragments, sense signatura, Berga 4*

Tipus de llibre: kyrial

Procedència: arxiu parroquial de Berga (Berguedà)

Datació: segle XVI

Descripció: un foli, 345 × 240. Text tirat. S'hi veuen cinc línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté el *kyrie II* (*Fons bonitatis*) i l'inici d'un glòria.

Signatura: ADS, *Fragments, sense signatura, Berga 5*

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: arxiu parroquial de Berga (Berguedà)

Datació: segle XV

Descripció: un foli, 460 × 320. Text tirat. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Peculiaritats del còdex: sembla del mateix manuscrit que «Fragments, sense signatura, Berga 2»

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Tots Sants

Bibliografia: BADIA, Jesús; BADIA, Martí. «La capella de música de l'església parroquial de Santa Eulàlia de Berga i el seu fons musical». A: GREGORI, Josep M. (dir.). *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*. Vol. 12. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2021, p. CXCVIII.

Signatura: ADS, *Fragments, sense signatura, Berga*

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: arxiu parroquial de Berga (Berguedà)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un foli, 410 × 285. Text tirat. Onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Peculiaritats del còdex: no localitzat en l'actualitat, però disposem d'unes reproduccions fotogràfiques que varem fer quan es conservava a l'arxiu parroquial de Berga

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de Santa Àgata

Bibliografia: BADIA, Jesús; BADIA, Martí. «La capella de música de l'església parroquial de Santa Eulàlia de Berga i el seu fons musical». A: GREGORI, Josep M. (dir.). *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*. Vol. 12. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2021, p. CXCVIII.

15. FRAGMENTS AMB MÚSICA A L'ARXIU HISTÒRIC ARXIDIOCESÀ DE TARRAGONA (AHAT)

Els estius de 1983 i 1984 vaig estar treballant molt intensament a l'AHAT, on vaig ser atès per mossèn Salvador Ramon amb la seva bonhomia característica. Anys després, en ocasió de lliurar-li les fitxes de descripció de diversos manuscrits per a l'exposició «Pallium», mossèn Ramon em va conduir davant d'una gran calaixera i me la va mostrar. Era curulla de fragments de manuscrits litúrgics, molts dels quals amb notació musical, que encara no havien estat inventariats. Em vaig proposar poder-hi treballar més endavant, però no ha estat fins a la passada tardor de 2024 que he pogut dur a terme l'ordenació en carpetes i l'inventari d'aquests fragments litúrgico-musicals. Vull donar les gràcies al director de l'arxiu, Andreu Muñoz, i a l'arxiver, Joan Maria Quijada, per les facilitats que em van donar i l'ajut constant durant els dies que hi vaig treballar. Aquesta circumstància ha permès incrementar notablement la col·lecció de fragments musicals, que ha passat de la trentena a més de dos-cents fragments, la qual cosa la converteix en una de les més importants de Catalunya.

Signatura: AHAT, ms. 1/1

Olim: ms. 6.6

Tipus de llibre: evangeliari

Procedència: l'Aleixar (Baix Camp)

Datació: segle XIII

Descripció: un bifoli, 225 × 175. Text tirat. Set línies de text i música. Està força malmès

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques), amb clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté la genealogia de Jesús segons l'Evangeli de Lluc

Bibliografia: ANGLÈS, Higini. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Biblioteca de Catalunya, 1935. [Reproducció de l'edició original: Barcelona, 1988], [52.5] (hi ha un error en la signatura que dona, però sens dubte es tracta d'aquest). Disponible en línia a: <<https://botiga.bnc.cat/?product=la-musica-a-catalunya-fins-al-segle-xiii>> [Consulta: 28 gener 2025]; MUNDÓ, Anscari M. «El Proser-Troper Montserrat 73». *Liturgica* [Montserrat], 3 (1966), p. 110; GÓMEZ, M. Carmen. *La música medieval en España*. Kassel: Reichenberger, 2001, p. 47; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 220 [342].

Signatura: AHAT, ms. 1/2

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Guimerà (Urgell)

Datació: segle XII, ex.

Descripció: dos bifoli, 335 × 225. Text tirat. Quinze línies de text i música.

Està una mica fragmentat

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques), amb claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté litúrgia de Nadal i el *Cant de la Sibilla*. També hi ha la verbeta *Quia verbum hodie est*

Bibliografia: BONASTRE, Francesc. *Estudis sobre la verbeta (La verbeta a Catalunya durant els segles XI-XVI)*. Tarragona: Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1982, p. 86; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 221 [344].

Signatura: AHAT, ms. 1/3

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: la Guàrdia dels Prats (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: un foli, 300 × 230. Deu línies de text tirat. Està molt mutilat

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques), amb claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté l'ofici de l'Exaltació de la Santa Creu. Hi ha la verbeta *Ecce nunc Christicole*

Bibliografia: BONASTRE, Francesc. *Estudis sobre la verbeta (La verbeta a Catalunya durant els segles XI-XVI)*. Tarragona: Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1982, p. 243; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 221 [345].

Signatura: AHAT, ms. 1/4

Olim: ms. 6.3

Tipus de llibre: leccionari

Procedència: Tarrés (Garrigues)

Datació: segle XIII in.

Descripció: un bifoli, 245 × 160. Text tirat. Vuit línies de text que a vegades duen música. Està força tacat per la humitat

Notació: aquitana damunt ratlla vermella (sembla que se'n vegi una altra de groga). Hi ha clau de fa

Contingut litúrgic: conté lectures per a la litúrgia nadalenca i el *Cant de la Sibilla*

Bibliografia: ANGLÈS, Higini. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Biblioteca de Catalunya, 1935. [Reproducció de l'edició original: Barcelona, 1988], [52.3 i fig. 48]. Disponible en línia a: <<https://botiga.bnc.cat/?product=la-musica-a-catalunya-fins-al-segle-xiii>> [Consulta: 28 gener 2025]; *Millenium: Història i art de l'Església catalana*. Catàleg de l'exposició. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1989, p. 96-97. [Referència de Joaquim Garrigosa i reproducció]; GARRIGOSA, Joaquim. «Els manuscrits musicals». A: *Pallium: Exposició d'Art i Documentació*. Catàleg de l'exposició. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1992, p. 238. [La reproducció apareix desplaçada, per error, a la mateixa pàgina, a dalt]; GÓMEZ, M. Carmen. *La música medieval en España*. Kassel: Reichenberger, 2001, p. 71 i 76; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 220 [343].

Signatura: AHAT, ms. 1/5

Olim: ms. 6.8

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Conesa (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: un bifoli, 320 × 220. Text tirat. Tretze línies de text i música

Notació: aquitana damunt ratlla vermella. Hi ha claus de fa i de do i guió final
 Contingut litúrgic: conté trops de Nadal i Sant Esteve

Bibliografia: ANGLÈS, Higiní. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Biblioteca de Catalunya, 1935. [Reproducció de l'edició original: Barcelona, 1988], [52.8]. Disponible en línia a: <<https://botiga.bnc.cat/?product=la-musica-a-catalunya-fins-al-segle-xiii>> [Consulta: 28 gener 2025].

Signatura: AHAT, ms. 1/6

Tipus de llibre: breuari

Procedència: Pira (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: un bifoli, 320 × 210. Text tirat. Onze línies de text i música, que quan duen només text són menys

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues més de seques). Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Setmana Santa.

Signatura: AHAT, ms. 1/7

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Alcover (Alt Camp)

Datació: segle XIII, primera meitat.

Descripció: un foli, 300 × 255. Text tirat. Tretze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues més de seques). Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festivitats de Sant Climent i Santa Cecília.

Signatura: AHAT, ms. 1/8

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Tarrés (Garrigues)

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: dos folis retallats, 320 × 240. Text tirat. S'hi veuen onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues més de seques). Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al segon diumenge d'Advent en un full i per al Diumenge de Passió a l'altre.

Signatura: AHAT, ms. 1/9

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: un foli retallat, 260 × 145. Text tirat. S'hi veuen onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella i tres més de seques)

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Miquel i per a l'Exaltació de la Santa Creu.

Signatura: AHAT, ms. 1/10

Tipus de llibre: troper-proser

Datació: segle XIII, segona meitat

Descripció: un bifoli retallat, 245 × 165. Text tirat. Vuit línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues més de seques). Hi ha clau de fa

Contingut litúrgic: conté la prosa *Rex Salomon fecit templum* per a la festa de la dedicació d'una església.

Signatura: AHAT, ms. 1/11

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: un foli una mica retallat, 350 × 260. Text tirat. Onze línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella i tres més de seques). Hi ha claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Nicolau, a la Mare de Déu i per a la dedicació d'una església.

Signatura: AHAT, ms. 1/12

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIII, primera meitat

Procedència: les Piles (Conca de Barberà)

Descripció: un foli, 310 × 260. Text tirat. Dotze línies de text i música. Està força fragmentat per haver-se cremat

Notació: aquitana damunt quatre ratlles seques, amb claus de fa i de do guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al temps de Nadal.

Signatura: AHAT, ms. 1/13

Olim: ms. 23/12

Tipus de llibre: sacramentari

Procedència: les Piles (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV, primer terç

Descripció: un bifoli, 285 × 210. Text tirat. Unes vint-i-sis línies de text, que si duen música són nou. Molt retallat al marge superior del foli 1

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: amb música conté l'*Exultet* pasqual

Notes: *olim:* malgrat que la carpeta que el conté diu «ms. 6.8», no es correspon amb el 6.8 que indica mossèn Higiní Anglès a *La música a Catalunya fins al segle XIII*.

Signatura: AHAT, ms. 1/14

Tipus de llibre: breviari

Datació: segle XIII, primera meitat

Procedència: Alcover (Alt Camp)

Descripció: un bifoli, 300 × 250. Text tirat. Trenta-una línies de text, que quan duen música són menys. El *verso* és il·legible

Notació: aquitana damunt ratlla en sec. Hi ha guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als diumenges durant l'any.

Signatura: AHAT, ms. 1/15

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: un foli, 325 × 220. Text tirat. Onze línies de text i música. No s'hi va acabar de posar la notació musical. Al *verso* hi ha un cant amb notació musical posterior

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues en sec)

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Tots Sants.

Signatura: AHAT, ms. 2/1

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: un foli retallat, 320 × 140. S'endevina que duu escriptura tirada. Tretze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues en sec).

Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de la Trinitat i responsoris del llibre dels Profetes.

Signatura: AHAT, ms. 2/2

Olim: carpeta «Església Tarragona 1971»

Tipus de llibre: evangeliari

Procedència: l'Aleixar (Baix Camp)

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: un bifoli, 245 × 165. Escriptura tirada. Set línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues en sec).

Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: del temps de Nadal, conté la genealogia de Jesús segons Mateu

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 222 [346].

Signatura: AHAT, ms. 2/3

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Forés (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: un foli retallat, 305 × 220. Escriptura tirada. Dotze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues en sec).

Hi ha claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Sadurní.

Signatura: AHAT, ms. 2/4

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: el Catllar (Tarragonès)

Datació: segle XIII in.

Descripció: un bifoli escapçat, 270 × 270. Escriptura tirada. S'hi veuen nou línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues en sec).

Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al primer diumenge de Quaresma.

Signatura: AHAT, ms. 2/5

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Barberà de la Conca (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII *in*.

Descripció: un bifoli, 320 × 230. Escripura tirada. S'hi veuen onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues en sec).

Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Mateu.

Signatura: AHAT, ms. 2/6

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Belianes (Urgell)

Datació: segle XIV, primera meitat

Descripció: mig foli, 150 × 220. Escripura tirada. S'hi veuen cinc línies de text i música. El *verso* no es llegeix

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al tercer diumenge després de Pentecosta.

Signatura: AHAT, ms. 2/7

Tipus de llibre: breviari

Procedència: Belianes (Urgell)

Datació: segle XIV, primera meitat

Descripció: un foli, 340 × 280. Escripura a dues columnes. Vint-i-cinc línies de text, que quan duen música són menys

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per a després de Pentecosta.

Signatura: AHAT, ms. 2/8

Tipus de llibre: breviari

Datació: segle XIII, inicis

Descripció: un foli molt retallat que es llegeix amb dificultats, sobretot al *recto*, 400 × 290. Escripura tirada. Vint-i-cinc línies de text, que quan duen música són menys

Notació: aquitana en punts damunt una ratlla en sec

Contingut litúrgic: conté un cant per a l'ofici de la setmana vint-i-tres després de Pentecosta

Notes: aquest fragment presenta similituds amb el ms. 3/7; potser pertany al mateix còdex?

Signatura: AHAT, ms. 2/9

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIII, mitjan

Descripció: un foli, 375 × 265. Escriptura tirada. Quinze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté responsoris del llibre dels Profetes.

Signatura: AHAT, ms. 2/10

Olim: A-6

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Tarrés (Garrigues)

Datació: segle XIII, mitjan

Descripció: un foli una mica escapçat als marges, 295 × 200. Escriptura tirada. Nou línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella i tres de seques). Claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté responsoris de quinquagèsima. Al *verso* hi ha cants de l'ordinari de la missa.

Signatura: AHAT, ms. 3/1

Olim: A-7

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Conesa (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, mitjan

Descripció: un foli, 350 × 260. Escriptura tirada. Onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté un glòria i un sanctus tropat.

Signatura: AHAT, ms. 3/2*Olim: A-12*

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Pontils (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII in.

Descripció: un bifoli, 315 × 220. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, taronja i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'Advent i la vigília de Nadal.

Signatura: AHAT, ms. 3/3

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: la Guàrdia dels Prats (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, mitjan

Descripció: un bifoli una mica malmès, 345 × 255. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les misses dels dies després de Pasqua.

Signatura: AHAT, ms. 3/4

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: les Piles (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, inicis

Descripció: un fragment de bifoli, 250 × 190. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Esteve.

Signatura: AHAT, ms. 3/5

Tipus de llibre: troper-proser

Datació: segle XIII, inicis

Descripció: un fragment de foli, 290 × 245. Escripura tirada. Només s'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté la seqüència *Laudes crucis attollamus* per a la festa de la Santa Creu.

Signatura: AHAT, ms. 3/6

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIII, mitjan

Descripció: un foli lleugerament retallat, 320 × 230. Escriptura tirada.

Onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté responsoris dels llibres de la Saviesa i de Job.

Signatura: AHAT, ms. 3/7

Tipus de llibre: breuari

Datació: segle XIII, inicis

Descripció: un foli lleugerament retallat, 360 × 290. Escriptura tirada.

Vint-i-cinc línies de text, que quan duen música són menys. No es lleix gaire bé

Notació: aquitana damunt una ratlla marcada en tinta ocre

Contingut litúrgic: conté un responsori per a la festa de Sant Pere

Notes: aquest fragment presenta similituds amb el ms. 2/8; potser pertany al mateix còdex?

Signatura: AHAT, ms. 3/8

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIII, inicis

Descripció: un bifoli, 340 × 225. Escriptura tirada. Deu línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de l'Exaltació de la Santa Creu i la festa de Sant Miquel.

Signatura: AHAT, ms. 3/9

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un foli, 310 × 215. Escriptura tirada. Deu línies de text i música

Notació: aquitana damunt una ratlla en sec

Contingut litúrgic: conté cants per a la festes de Sant Brici i de Sant Romà.

Signatura: AHAT, ms. 3/10

Olim: A-9

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Guimerà (Urgell)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un foli retallat al marge inferior, 285 × 220. Escripura tirada.

Dotze línies de text i música. El *verso* es llegeix amb dificultat

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes dels sants del mes de maig.

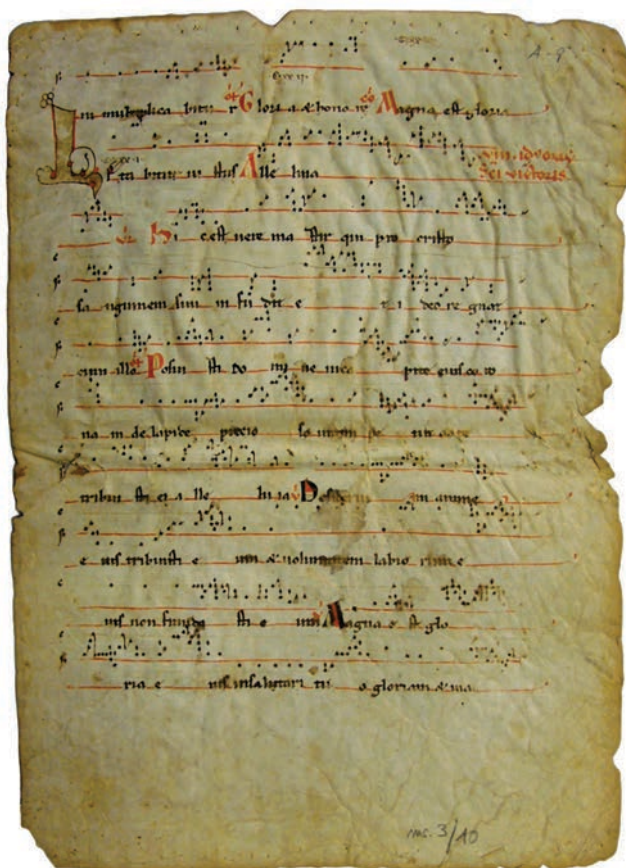

Figura 9.

Tarragona AHAT ms 3.10r.

Signatura: AHAT, ms. 4/1

Tipus de llibre: breuari

Procedència: Querol (Alt Camp)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un foli, 430 × 310. Escripura a dues columnes. Trenta-sis línies de text, que quan duen música són menys. El *verso*, on hi ha una antífona amb música, es llegeix amb dificultat

Notació: aquitana damunt ratlla en sec

Contingut litúrgic: la dificultat de lectura de l'antífona no en permet la identificació.

Signatura: AHAT, ms. 4/2

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: un bifoli retallat als marges, 220 × 155. Escripura tirada. S'hi veuen onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Sant Miquel i Tots Sants.

Signatura: AHAT, ms. 4/3

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: les Piles (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: tres folis, el segon dels quals una mica mutilat, 345 × 230. Escripura tirada. Onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al primer diumenge de Quaresma, per a la festa de la Conversió de Sant Pau i la de Sant Andreu.

Signatura: AHAT, ms. 4/4

Tipus de llibre: breuari

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un bifoli, 265 × 185. Escripura tirada. Vint-i-nou línies de text, que quan duen música són menys

Notació: aquitana damunt dues ratlles (vermella i tintada). Claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Sant Pere i Sant Llorenç.

Signatura: AHAT, ms. 4/5

Tipus de llibre: sacramentari

Procedència: Pira (Conca de Barberà)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un bifoli, 325 × 220. Escripura tirada. Trenta-cinc línies de text, que quan duen música són menys

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté la missa de difunts.

Signatura: AHAT, ms. 4/6

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: la Guàrdia dels Prats (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: un foli retallat, 280 × 230. Escripura tirada. S'hi veuen nou línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al temps de Nadal.

Signatura: AHAT, ms. 4/7

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: la Guàrdia dels Prats (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: un bifoli retallat, 180 × 125. Escripura tirada. S'hi veuen set línies de text i música

Notació: aquitana amb tendència a quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la septuagèsima i la Quaresma.

Signatura: AHAT, ms. 4/8

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Forés (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, segona meitat

Descripció: un foli escapçat a la part inferior, 385 × 340. Escripura tirada. S'hi veuen dotze línies de text i música

Notació: aquitana amb tendència a quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final
 Contingut litúrgic: conté cants per al Diumenge de Pasqua i dies després de Pasqua.

Signatura: AHAT, ms. 4/9

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIII, segona meitat

Descripció: un foli, 340 × 240. Escripura tirada. S'hi veuen dotze línies de text i música. Es llegeix amb dificultat

Notació: aquitanoquadrada damunt dues ratlles (vermella i groga).
 Clau de fa

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Esteve.

Signatura: AHAT, ms. 4/10

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Nalec (Urgell)

Datació: segle XIII, segona meitat

Descripció: un foli bastant mutilat, 285 × 205. Escripura tirada. S'hi veuen dotze línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la vigília de Nadal i el dia de Nadal.

Signatura: AHAT, ms. 4/11

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: l'Albi (Garrigues)

Datació: segle XIII, segona meitat

Descripció: dos bifolis (A i B), 370 × 260. Escripura tirada. Dotze línies de text i música. El bifoli B es llegeix amb dificultat

Notació: aquitanoquadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants de l'Antic Testament (llibres de Judit, Ester i Macabeus) i per a les festes de l'Ascensió, Pentecosta, Sant Joan Baptista, la Càtedra de Sant Pere i l'Assumpció de la Mare de Déu.

Signatura: AHAT, ms. 5/1

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: mig foli, 230 × 290. Escripura tirada. S'hi veuen sis línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per a la primera setmana de Quaresma.

Signatura: AHAT, ms. 5/2

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: un foli i mig foli, 320 × 265. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: el foli sencer conté cants per a la setmana després de Pasqua (divendres, dissabte i diumenge *in albis*), i el mig foli conté cants per a les misses de Tots Sants, Sant Brici i Santa Cecília.

Signatura: AHAT, ms. 5/3

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Vallclara (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: un bifoli fragmentat, 300 × 200. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté diverses proses de sanctus.

Signatura: AHAT, ms. 5/4

Olim: ms. 6.7 (malgrat que Higini Anglès, per error, el cita com a 6.6)

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Pira (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, segona meitat

Descripció: un foli, 250 × 170. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté part de la seqüència *Laudes crucis attollamus* per a la festa de la Santa Creu

Bibliografia: ANGLÈS, Higini. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Biblioteca de Catalunya, 1935. [Reproducció de l'edició original: Barcelona, 1988], [52.6] (per error el cita com a ms. 6.6, però és aquest). Disponible en línia a: <<https://botiga.bnc.cat/?product=la-musica-a-catalunya-fins-al-segle-xiii>> [Consulta: 28 gener 2025].

Signatura: AHAT, ms. 5/5

Tipus de llibre: breuari

Procedència: Belianes (Urgell)

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: un bifoli, 340 × 280. Escripura a dues columnes. Vint-i-sis línies de text, que quan duen música són menys

Notació: aquitana amb tendència quadrada damunt tres ratlles (vermella o groga i dues de seques). Claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté responsoris de l'Antic Testament (llibre dels Reis).

Signatura: AHAT, ms. 5/6

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Forés (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: un foli, 470 × 335. Escripura tirada. Dotze línies de text i música

Notació: aquitana amb tendència quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al temps de Nadal i d'Epifania.

Signatura: AHAT, ms. 5/7

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: la Guàrdia dels Prats (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: un bifoli, 330 × 250. Escripura tirada. Nou línies de text i música. El *verso* no es llegeix gaire bé

Notació: aquitana amb tendència quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al Diumenge de Pasqua i setmanes següents.

Signatura: AHAT, ms. 5/8

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: la Guàrdia dels Prats (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, inicis

Descripció: un bifoli i dos folis (A, B i C), 300 × 245. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Sant Esteve, Sant Joan Baptista, Santa Agnès i els Sants Innocents. Hi ha la verbeta *Apostole domini atque dilecte*.

Signatura: AHAT, ms. 5/9

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Nulles (Alt Camp)

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: mig bifoli, 185 × 240. Escripura tirada. S'hi veuen cinc línies de text i música. També hi ha un fragment d'un llibre litúrgic sense música, d'un altre còdex

Notació: aquitana amb tendència quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Santa Àgata i la Purificació de la Mare de Déu.

Signatura: AHAT, ms. 5/10

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Tamarit (Tarragonès)

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: un foli, 330 × 265. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: aquitana amb tendència quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al Divendres Sant, entre els quals l'himne *Crux benedicta nitet dominus*.

Signatura: AHAT, ms. 6/1

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Tarrés (Garrigues)

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: un foli, 320 × 230. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: aquitana amb tendència quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final
 Contingut litúrgic: conté cants per al quart diumenge després de Pasqua i per a l'Ascensió.

Signatura: AHAT, ms. 6/2

Olim: A-8

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Alcover (Alt Camp)

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: dos bifolis (A i B), 305 × 255. Escriptura tirada. Deu línies de text i música

Notació: aquitana amb tendència quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al cinquè diumenge després de Pasqua, comú de les verges, Purificació de la Mare de Déu, Santa Àgata i cants de processó

Bibliografia: COMPANYS, Isabel; VIRGILI, Maria Joana. «Fons de còdexs de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (segles IX-XIII)». A: *Catalunya romànica*. Vol. XXI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 194. [Amb una imatge amb molt de detall]

Signatura: AHAT, ms. 6/3

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Ulldemolins (Priorat)

Datació: segle XIII, inicis

Descripció: un bifoli, 355 × 275. Escriptura tirada. Onze línies de text i música

Notació: aquitana amb tendència quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al primer diumenge de Quaresma i per als oficis de la setmana durant l'any.

Signatura: AHAT, ms. 6/4

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Ulldemolins (Priorat)

Datació: segle XIII, inicis

Descripció: mig bifoli, 205 × 245. Escriptura tirada. S'hi veuen sis línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al comú dels màrtirs, la vigília de Sant Joan Baptista, la festa de Sant Joan Baptista i la festa de Sant Marc i Sant Marcel·lí.

Signatura: AHAT, ms. 6/5

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIII, segona meitat

Descripció: un foli, 325 × 230. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Clau de fa

Contingut litúrgic: conté cants per al Diumenge de Passió, Diumenge de Rams, festa de Sant Agustí i festa de Sant Francesc.

Signatura: AHAT, ms. 6/6

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Fullea (Garrigues)

Datació: segle XIII, segona meitat

Descripció: un foli, 330 × 220. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Clau de fa

Contingut litúrgic: conté cants de l'Antic Testament (llibre dels Reis).

Signatura: AHAT, ms. 6/7

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: el Montmell (Baix Penedès)

Datació: segle XIII, meitat

Descripció: dues tires del mateix foli que encaixen, 310 × 75. Estan retallades a la part inferior. Escripura tirada. S'hi veuen deu línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Clau de fa

Contingut litúrgic: conté cants per a la missa del comú dels màrtirs.

Signatura: AHAT, ms. 6/8

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Alcover (Alt Camp)

Datació: segle XIII, segona meitat

Descripció: un foli, 365 × 285. Escripura tirada. Onze línies de text i música. El *verso* es llegeix amb molta dificultat

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al Divendres Sant.

Signatura: AHAT, ms. 6/9

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Riudecanyes (Baix Camp)

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: un bifoli, 345 × 250. Escripura tirada. Onze línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis nadalencs.

Signatura: AHAT, ms. 6/10

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XIII, segona meitat

Descripció: un bifoli molt mutilat, 350 × 260. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella i tres de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al Dissabte Sant.

Signatura: AHAT, ms. 6/11

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: prové dels papers de mossèn Serra i Vilaró

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: un bifoli retallat als marges. Escripura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: aquitana amb tendència quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la darrera setmana de Quaresma i per a la setmana de Passió.

Signatura: AHAT, ms. 6/12

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: prové dels papers de mossèn Serra i Vilaró

Datació: segle XIII, primera meitat

Descripció: dos bifolis retallats als marges. Escriptura tirada. S'hi veuen nou línies de text i música

Notació: aquitana amb tendència quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: contenen cants per als Sants Innocents, Sant Esteve, Sant Joan Evangelista i Sant Silvestre (bifoli 1), i per al divuitè diumenge després de Pentecosta (bifoli 2).

Signatura: AHAT, ms. 7/1

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, primera meitat

Descripció: un fragment de foli, 215 × 65. Escriptura tirada. S'hi veuen set línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella i tres de tintades). Claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Nicolau.

Signatura: AHAT, ms. 7/2

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Passanant (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV, primera meitat

Descripció: un bifoli, 300 × 210. Escriptura tirada. S'hi veuen nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les misses dels diumenges sisè, setè, desè i onzè després de Pentecosta.

Signatura: AHAT, ms. 7/3

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli, 280 × 220. Escriptura tirada. S'hi veuen deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Nicolau.

Signatura: AHAT, ms. 7/4

Olim: A-5

Tipus de llibre: missal

Procedència: Santa Perpètua de Gaià (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV, inicis

Descripció: dos bifolis, 250 × 180. Escripura tirada. Vint-i-tres línies de text, que quan duen música són menys

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de la Trinitat, Santa Susanna i Nadal.

Signatura: AHAT, ms. 7/5

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Reus (Baix Camp)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli, 470 × 315. Escripura tirada. Onze línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al cinquè diumenge després de Pasqua i per a l'Ascensió.

Signatura: AHAT, ms. 7/6

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Passanant (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un bifoli retallat als marges exteriors, 320 × 235. Escripura tirada. Onze línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis del comú dels sants màrtirs i el comú de confessors.

Signatura: AHAT, ms. 7/7

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: els Omells de na Gaia (Urgell)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli, 320 × 215. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Clau de fa
 Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de Sant Andreu.

Signatura: AHAT, ms. 7/8

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Nalec (Urgell)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli retallat al marge, 315 × 220. Escripura tirada. Tretze línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de quinquagèsima i la primera setmana de Quaresma.

Signatura: AHAT, ms. 7/9

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Guimerà (Urgell)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli escapçat, 340 × 225. Escripura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella i tres de seques). Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de la vigília de Nadal.

Signatura: AHAT, ms. 7/10

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un bifoli retallat als marges, 295 × 225. Escripura tirada. S'hi veuen deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici del comú de confessors.

Signatura: AHAT, ms. 7/11

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Fullea (Garrigues)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli retallat, 325 × 275. Escripura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Hi ha guió final

Contingut litúrgic: conté l'himne *Benedictus es domine deus* per al dissabte de les témpores d'Advent.

Signatura: AHAT, ms. 8/1

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: l'Albi (Garrigues)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un bifoli lleugerament retallat, 360 × 226. Escripura tirada. Dotze línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues marques en sec). Claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Sant Vicenç i de Sant Pau.

Signatura: AHAT, ms. 8/2

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un bifoli, 420 × 290. Escripura tirada. Deu línies de text i música. El *verso* es llegeix amb dificultats

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de difunts i de l'Antic Testament (llibres dels Reis i de la Saviesa).

Signatura: AHAT, ms. 8/3

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli mutilat, 490 × 315. Escripura tirada. Nou línies de text i música. El *verso* està una mica malmès

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de Sant Llorenç.

Signatura: AHAT, ms. 8/4

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli mutilat, 430 × 320. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella i tres de tintades).

Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de l'Ascensió.

Signatura: AHAT, ms. 8/5

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, primera meitat

Descripció: un foli mutilat, 415 × 305. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la septuagèsima, la quinquagèsima i una prosa de Pentecosta.

Signatura: AHAT, ms. 8/6

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Maldà (Urgell)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli, 460 × 330. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Nicolau.

Signatura: AHAT, ms. 8/7

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli retallat, 320 × 290. Escripura tirada. S'hi veuen sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Genís.

Signatura: AHAT, ms. 8/8

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli retallat, 310 × 295. Escripura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al divendres després de Pasqua.

Signatura: AHAT, ms. 8/9

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli una mica malmès, 315 × 270. Escriptura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al quart i el cinquè diumenge després de Pentecosta.

Signatura: AHAT, ms. 8/10

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli, 345 × 285. Escriptura tirada. Hi ha nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Sebastià, Sant Fabià i Santa Agnès.

Signatura: AHAT, ms. 8/11

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: mig foli, 215 × 315. Escriptura tirada. S'hi veuen sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Joan Baptista, entre els quals la verbeta *Ave dei dilecte Babtista*

Bibliografia: BONASTRE, Francesc. *Estudis sobre la verbeta (La verbeta a Catalunya durant els segles XI-XVI)*. Tarragona: Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1982, p. 247.

Signatura: AHAT, ms. 9/1

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli una mica malmès, 365 × 355. Escriptura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella i groga i dues de tintades). Clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als dies després de Pentecosta.

Signatura: AHAT, ms. 9/2

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Nalec (Urgell)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli, 500 × 360. Escripura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tinta-des). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Santa Cecília i Sant Climent.

Signatura: AHAT, ms. 9/3

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Nulles (Alt Camp)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli lleugerament retallat, 390 × 315. Escripura tirada. S'hi veuen deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tinta-des). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Sant Vicenç i Sant Pau.

Signatura: AHAT, ms. 9/4

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Forés (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli, 525 × 385. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tinta-des). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de Santa Maria Magdalena i per a la festa de Sant Pere i Sant Pau.

Signatura: AHAT, ms. 9/5

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Bràfim (Alt Camp)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli, 375 × 260. Escriptura tirada. Nou línies de text i música. El *verso* no es pot llegir perquè encara està encolat a l'antiga enquadernació

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella i groga i dues de tintades). Clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la missa del dinovè diumenge després de Pentecosta.

Signatura: AHAT, ms. 9/6

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, finals

Descripció: un foli, 220 × 150. Escriptura tirada. Set línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté el cant de les lamentacions i l'*Exultet* pasqual.

Signatura: AHAT, ms. 9/7

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Vila-seca (Tarragonès)

Datació: segle XIV, finals

Descripció: un bifoli mutilat al segon foli, 260 × 205. Escriptura tirada. Sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tinta-des). Claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici del comú de confessors.

Signatura: AHAT, ms. 9/8

Tipus de llibre: himnari

Procedència: l'Aleixar (Baix Camp)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli mutilat, 235 × 180. Escriptura tirada. Text que alterna amb algunes parts amb notació musical

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Sense claus ni guió final

Contingut litúrgic: conté els himnes *Eterne rerum conditor* i *Ecce iam noctis tenuatur*.

Signatura: AHAT, ms. 9/9

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XIV, finals

Descripció: un bifoli mutilat, 250 × 170. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles tintades, i al foli 1r hi ha ratlla vermella. Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté l'*Exultet* de la Vetlla Pasqual.

Signatura: AHAT, ms. 9/10

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli, 435 × 285. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella i tres de tintades). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Marcellí màrtir.

Signatura: AHAT, ms. 9/11

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: la Guàrdia dels Prats (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli, 445 × 315. Escripura tirada. Onze línies de text i música. El *verso* és pràcticament il·legible

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Hi ha clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als dissabtes i els diumenges durant l'any.

Signatura: AHAT, ms. 10/1

Tipus de llibre: breuari

Datació: segle XIV, inicis

Descripció: un bifoli, 315 × 230. Escripura a dues columnes. Trenta-cinc línies de text, que quan duen música són menys

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i tintada o groga). Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la segona setmana de Quaresma.

Signatura: AHAT, ms. 10/2

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli retallat a la part superior, 440 × 315. Escriptura tirada.

Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Hi ha claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Pau.

Signatura: AHAT, ms. 10/3

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Passanant (Conca de Barberà)

Datació: segle XIII, segona meitat

Descripció: un foli retallat al lateral i a la part inferior, 400 × 220. Escriptura tirada. Dotze línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa dels Sants Felip i Jaume.

Signatura: AHAT, ms. 10/4

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Passanant (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un bifoli retallat al marge superior, 230 × 210. Escriptura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella i tres de tintades). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als diumenges quart i tretzè després de Pentecosta.

Signatura: AHAT, ms. 10/5

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Passanant (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV, primera meitat

Descripció: un bifoli, 280 × 190. Escriptura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté seqüències del temps de Nadal, entre les quals *Celeste organum hodie*.

Signatura: AHAT, ms. 10/6

Tipus de llibre: breuari

Procedència: el Catllar (Tarragonès)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli fragmentat, 240 × 145. Escripura tirada. Diverses línies de text i de text amb música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Hi ha clau de do

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa del Corpus Christi.

Signatura: AHAT, ms. 10/7

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: mig foli, 250 × 355. Escripura tirada. S'hi veuen sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de la Purificació de la Mare de Déu.

Signatura: AHAT, ms. 10/8

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Guimerà (Urgell)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: set folis i mig foli alguns dels quals estan retallats, 430 × 330. Escripura tirada. S'hi veuen deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a oficis de la tercera setmana d'Advent, del temps de Nadal, de quinquagèsima, de l'inici de Quaresma, del quart diumenge després de Pasqua i de l'Antic Testament (llibres dels Reis i de la Saviesa).

Signatura: AHAT, ms. 10/9

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Sant Jaume dels Domenys (Baix Penedès)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli, 320 × 230. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tinta-des). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per les festes de Sant Alexandre màrtir i la Invenció de la Santa Creu.

Signatura: AHAT, ms. 10/10

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Vallespinosa (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: mig foli, 175 × 255. Escripura tirada. S'hi veuen cinc línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella i tres de tintades). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté trops de l'agnusdei.

Signatura: AHAT, ms. 10/11

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Vallmoll (Alt Camp)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli retallat al marge superior, 335 × 230. Escripura tirada. S'hi veuen set línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Nicolau.

Signatura: AHAT, ms. 11/1

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Figuerola (Alt Camp)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un fragment de foli, 250 × 155. Escripura tirada. S'hi veuen sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tinta-des). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al temps d'Epifania.

Signatura: AHAT, ms. 11/2

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli una mica malmès, 485 × 310. Escripura tirada. Nou línies de text i música. El *verso* es llegeix amb dificultat

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Miquel.

Signatura: AHAT, ms. 11/3

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Vallmoll (Alt Camp)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli retallat als marges, 390 × 215. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Hi ha clau de fa

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Pere i Sant Pau.

Signatura: AHAT, ms. 11/4

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Fullella (Garrigues)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli retallat, 375 × 225. Escripura tirada. Nou línies de text i música. El *verso* presenta dificultats de lectura

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Hi ha clau de do

Contingut litúrgic: conté cants per a la missa del comú de màrtirs pontífexs.

Signatura: AHAT, ms. 11/5

Tipus de llibre: missal

Procedència: Figuerola (Alt Camp)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un foli un xic retallat al marge, 370 × 210. Escripura tirada. Diverses línies de text o de text amb música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté la missa del Corpus Christi, i entre els cants trobem la seqüència *Lauda Sion salvatorem*.

Signatura: AHAT, ms. 11/6

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, primera meitat

Descripció: un foli un xic retallat al marge i un bifoli fragmentat, 500 × 315. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Pere *ad vincula* i Sant Llorenç (el foli), i festa dels Sants Joan i Pau, martirs de Roma, i la de Sant Llorenç (el bifoli).

Signatura: AHAT, ms. 11/7

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un bifoli retallat, 345 × 290. Escripura tirada. S'hi veuen nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al temps de Nadal amb alguns trops.

Signatura: AHAT, ms. 11/8

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Vila-seca (Tarragonès)

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un fragment de foli, 230 × 185. Escripura tirada. S'hi veuen quatre línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al temps de Nadal.

Signatura: AHAT, ms. 11/9

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Vila-seca (Tarragonès)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un bifoli fragmentat, 345 × 240. Escripura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (grogas i tres tintades). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al segon diumenge després de l'Epifania i per a la quinquagèsima.

Signatura: AHAT, ms. 11/10

Tipus de llibre: breuari

Procedència: Nalec (Urgell)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: tres folis (A, B i C) del mateix còdex, 445 × 330. Escripura a dues columnes. Quaranta-una línies de text, que quan duen música són menys

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Hi ha claus de fa i de do

Contingut litúrgic: conté cants per al temps de Nadal (foli A), per a la Setmana Sants (foli B) i per a la festa de Sant Miquel (foli C).

Signatura: AHAT, ms. 12/1

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: l'Albiol (Baix Camp)

Datació: segle XIV, primera meitat

Descripció: un foli retallat a la part inferior, 330 × 300. Escripura tirada. S'hi veuen deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la missa del divuitè diumenge després de Pentecosta.

Signatura: AHAT, ms. 12/2

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Arbeca (Garrigues)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: mig foli, 245 × 335. Escripura tirada. S'hi veuen cinc línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tintades). Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de la primera setmana de Quaresma.

Signatura: AHAT, ms. 12/3

Tipus de llibre: missal

Datació: segle XIV, primera meitat

Descripció: un foli, 370 × 270. Escripura tirada. Les línies de text alternen amb línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Hi ha clau de fa

Contingut litúrgic: conté cants per a la missa del Corpus Christi amb la seqüència *Lauda Sion salvatorem*.

Signatura: AHAT, ms. 12/4

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XIV, meitat

Descripció: un foli, 400 × 295. Escripura tirada. Hi ha deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als dies de la setmana després del Dimercres de Cendra i el primer diumenge de Quaresma.

Signatura: AHAT, ms. 12/5

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: els Omells de na Gaia (Urgell)

Datació: segle XV

Descripció: un foli i dos fragments de foli, 490 × 340. Escripura tirada. Hi ha nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tinta-des). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al quart diumenge després de Pasqua, per a les lletanies i per a la vigília de Sant Pere i Sant Pau.

Signatura: AHAT, ms. 12/6

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Fuleda (Garrigues)

Datació: segle XV

Descripció: un foli, 480 × 315. Escripura tirada. Hi ha nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt dues ratlles (vermella i groga). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté trops del *kyrie*.

Signatura: AHAT, ms. 12/7

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: el Pont d'Armentera (Alt Camp)

Datació: segle XV

Descripció: mig foli fragmentat, 160 × 225. Escripura tirada. S'hi veuen quatre línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tinta-des). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de la festa de l'Ascensió.

Signatura: AHAT, ms. 12/8

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Nalec (Urgell)

Datació: segle XVI

Descripció: un bifoli fragmentat, 245 × 170. Escriptura tirada. Sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de tinta-des). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté un credo i cants per a la Pentecosta.

Signatura: AHAT, ms. 13/1

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XV

Descripció: dos bifolis (A i B), 550 × 390. Escriptura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: el bifoli A conté cants per a les festes del santoral del mes de gener: Sant Fèlix de Nola, Sant Paulí, Conversió de Sant Pau i Santa Agnès. El bifoli B conté el trop *Celeste preconium sonet*, dos sanctus i cants per al segon diumenge de Quaresma.

Signatura: AHAT, ms. 13/2

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: l'Aleixar (Baix Camp)

Datació: segle XV

Descripció: un foli, 460 × 320. Escriptura tirada. cinc línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al comú dels màrtirs.

Signatura: AHAT, ms. 13/3

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle xv

Descripció: un bifoli retallat a la part inferior, 330 × 295. Escripura tirada.

S'hi veuen cinc línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants de l'ordinari (glòria i sanctus).

Signatura: AHAT, ms. 13/4

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Nalec (Urgell)

Datació: segle xvi

Descripció: un foli, 450 × 315. Escripura tirada. Cinc línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al comú dels màrtirs en temps pasqual.

Signatura: AHAT, ms. 13/5

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Nalec (Urgell)

Datació: segle xvi

Descripció: un foli, 500 × 360. Escripura tirada. Set línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al segon i tercer diumenges d'Advent.

Signatura: AHAT, ms. 13/6

Tipus de llibre: breuari

Datació: segle xv

Descripció: un bifoli retallat, 220 × 165. Escripura tirada. A la cara interna del bifoli hi ha dues línies amb notació musical

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha clau de do

Contingut litúrgic: amb música, conté les antífoes *In conspectu angelorum* i *Fac deus potentiam*.

Signatura: AHAT, ms. 13/7

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle xv

Descripció: mig foli (A), un bifoli escapçat (B) i un foli retallat (C), 190 × 330. Escripura tirada. S'hi veuen onze línies de text i música

Notació: aquitanoquadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la primera setmana de Quaresma (fragment A), per al dijous, divendres i dissabte de Setmana Santa (fragment B) i proses de Nadal (fragment C).

Signatura: AHAT, ms. 14/1

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Nulles (Alt Camp)

Datació: segle xvi

Descripció: un foli escapçat al marge superior, 450 × 370. Escripura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis del Corpus Christi.

Signatura: AHAT, ms. 14/2

Tipus de llibre: proser-troper

Datació: segle xv

Descripció: mig foli, 450 × 370. Escripura tirada. S'hi veuen quatre línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté trops de *kyrie: Tu Christe patris speculum, Hodie virginum turba tripudiat* i *Cunctipotens genitor deus*.

Signatura: AHAT, ms. 14/3

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle xv

Descripció: mig foli, 290 × 345. Escripura tirada. S'hi veuen cinc línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festivitat de Sant Marcel.

Signatura: AHAT, ms. 14/4

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: l'Aleixar (Baix Camp)

Datació: segle xv

Descripció: un foli, 455 × 315. Escripura tirada. Cinc línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al comú dels apòstols.

Signatura: AHAT, ms. 14/5

Tipus de llibre: breviari

Procedència: Alcover (Alt Camp)

Datació: segle xiv, primera meitat

Descripció: un bifoli fragmentat, 415 × 350. Escripura a dues columnes.

Quaranta-dues línies de text, que quan duen música són menys

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de la primera setmana de Quaresma.

Signatura: AHAT, ms. 14/6

Tipus de llibre: troper-proser

Datació: segle xv, segona meitat

Descripció: un foli retallat, 325 × 295. Escripura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté trops per a la festa de Sant Andreu i per a Nadal.

Signatura: AHAT, ms. 14/7

Tipus de llibre: missal

Datació: segle xiv, segona meitat

Descripció: un bifoli mutilat, 260 × 265. Escripura a dues columnes. S'hi veuen set línies de text i música que alternen amb línies de text

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté part de l'*Exultet* per a la Vetlla Pasqual.

Signatura: AHAT, ms. 14/8

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Belltall (Conca de Barberà)

Datació: segle xv

Descripció: un foli, 380 × 270. Escripura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté *kyrie* tropats per al temps de Nadal.

Signatura: AHAT, ms. 14/9

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Vallmoll (Alt Camp)

Datació: segle xiv, segona meitat

Descripció: un foli, 415 × 305. Escripura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la missa del Diumenge de Rams.

Signatura: AHAT, ms. 14/10

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle xv

Descripció: un petit fragment de foli, 150 × 200. No se'n pot deduir l'organització de l'escripura

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles

Contingut litúrgic: no se'n pot deduir el contingut.

Signatura: AHAT, ms. 15/1

Tipus de llibre: antifonari de cor

Procedència: Guimerà (Urgell)

Datació: segle xvi

Descripció: un petit fragment de foli, 310 × 215. No se'n pot deduir l'organització de l'escripura

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: no se'n pot deduir el contingut.

Signatura: AHAT, ms. 15/2

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XVI

Descripció: mig foli, 275 × 370. Escripura tirada. S'hi veuen quatre línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al Diumenge de Passió.

Signatura: AHAT, ms. 15/3

Tipus de llibre: breuari (?)

Procedència: Capafonts (Baix Camp)

Datació: segle XV

Descripció: un fragment de foli, 270 × 140. Escripura tirada. No es poden deduir gaire coses de l'organització de l'escripura

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha guió final

Contingut litúrgic: no es pot deduir gairebé res quant al contingut, excepte fragments de text del salm 21 a la cara que duu text sense música.

Signatura: AHAT, ms. 15/4

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: les Piles (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV, segona meitat

Descripció: un fragment de foli, 135 × 205. Escripura tirada. S'hi veuen tres línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha clau de do

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Sant Joan i Sant Pau.

Signatura: AHAT, ms. 15/5

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Blancafort (Conca de Barberà)

Datació: segle XVI

Descripció: un bifoli, 470 × 350. Escripura tirada. Hi ha sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de la festa dels Sants Cosme i Damià.

Signatura: AHAT, ms. 15/6

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Passanant (Conca de Barberà)

Datació: segle xv

Descripció: un foli retallat, 340 × 220. Escripura tirada. S'hi veuen set línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de les Santes Justa i Rufina i de Sant Apollinar.

Signatura: AHAT, ms. 15/7

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Vallmoll (Alt Camp)

Datació: segle xv

Descripció: un foli retallat als marges, 435 × 300. Escripura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Santa Àgata, Santa Eulàlia i Sant Valentí.

Signatura: AHAT, ms. 15/8

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Santa Perpètua de Gaià (Conca de Barberà)

Datació: segle xv

Descripció: un foli retallat als marges, 345 × 225. Escripura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la sexagèsima.

Signatura: AHAT, ms. 15/9

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Maldà (Urgell)

Datació: segle xv

Descripció: un foli, 350 × 255. Escripura tirada. S'hi veuen onze línies de text i música. El *verso* es llegeix amb dificultats

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al comú dels apòstols i hi ha una indicació d'una verbeta que no s'hi arribà a posar.

Signatura: AHAT, ms. 15/10

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Maldà (Urgell)

Datació: segle XVI

Descripció: dos fragments de foli, 230 × 390. Escriptura tirada. Al fragment A, s'hi veuen quatre línies de text i música; al fragment B, s'hi veuen dues línies de text i música. El *verso* es llegeix amb dificultats

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: sembla contenir cants per al temps pasqual.

Signatura: AHAT, ms. 16/1

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: els Garidells (Alt Camp)

Datació: segle XV

Descripció: un fragment de foli, 145 × 210. Escriptura tirada. Al fragment es veuen cinc línies de text i música. El *verso* es llegeix amb dificultats

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festivitat de Santa Llúcia.

Signatura: AHAT, ms. 16/2

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Guimerà (Urgell)

Datació: segle XV

Descripció: un fragment de foli, 225 × 330. Escriptura tirada. Al fragment es veuen tres línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al temps de Passió.

Signatura: AHAT, ms. 16/3

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Guimerà (Urgell)

Datació: segle xv

Descripció: un foli, 345 × 250. Escripura tirada. Dotze línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'Anunciació de la Mare de Déu i per al comú de màrtirs de després de Pasqua

Notes: procedència: per l'aspecte de la notació musical, podria ser de fora de Catalunya.

Signatura: AHAT, ms. 16/4

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Ciutadilla (Urgell)

Datació: segle xv

Descripció: un foli retallat, 480 × 235. Escripura tirada. Set línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'Anunciació de la Mare de Déu.

Signatura: AHAT, ms. 16/5

Tipus de llibre: antifonari (?)

Procedència: Siurana (Priorat)

Datació: segle xvi

Descripció: un fragment de foli, 220 × 115. Escripura tirada. Quatre línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha clau de do i guió final

Contingut litúrgic: no es pot deduir gairebé res quant al contingut, degut a la fragmentació del foli.

Signatura: AHAT, ms. 16/6

Tipus de llibre: breviari

Procedència: Guimerà (Urgell)

Datació: segle xv

Descripció: un foli mutilat, 420 × 360. Escripura a dues columnes. Combina línies de text amb línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants de l'Antic Testament (llibre de Job).

Signatura: AHAT, ms. 16/7

Tipus de llibre: cantoral

Procedència: Guimerà (Urgell)

Datació: segle xv

Descripció: un bifoli mutilat, 325 × 310. Escriptura tirada. S'hi veuen quatre línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants de l'ordinari de la missa (fragments de *kyrie* i glòria).

Signatura: AHAT, ms. 16/8

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Gratallops (Priorat)

Datació: segle xvi

Descripció: un foli, 510 × 360. Escriptura tirada. Sis línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al comú dels màrtirs.

Signatura: AHAT, ms. 16/9

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle xv

Descripció: un fragment de foli, 190 × 240. Escriptura tirada. S'hi veuen quatre línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Miquel.

Signatura: AHAT, ms. 16/10

Tipus de llibre: missal

Procedència: la Secuita (Tarragonès)

Datació: segle xv

Descripció: un foli, 320 × 240. Escriptura a dues columnes. Vint-i-nou línies de text, que quan duen música són menys

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha clau de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al temps després de Pentecosta.

Signatura: AHAT, ms. 17/1

Tipus de llibre: salteri

Datació: segle XVI

Descripció: un foli retallat, 425 × 240. Escripura a dues columnes. Vint-i-dues línies de text, que quan duen música són menys

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. Hi ha clau de fa

Contingut litúrgic: conté els salms 27 i 28.

Signatura: AHAT, ms. 17/2

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Vallmoll (Alt Camp)

Datació: segle XV

Descripció: un bifoli retallat, 300 × 300. Escripura tirada. S'hi veuen set línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté responsoris de l'Antic Testament (llibre dels Profetes).

Signatura: AHAT, ms. 17/3

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: les Piles (Conca de Barberà)

Datació: segle XV

Descripció: un foli i un fragment de foli, 435 × 320. Escripura tirada. Set línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Sant Joan Baptista i dels Sants Joan i Pau, màrtirs de Roma.

Signatura: AHAT, ms. 17/4

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Montbrió de la Marca (Conca de Barberà)

Datació: segle XVI

Descripció: mig foli, 245 × 330. Escripura tirada. S'hi veuen quatre línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Llorenç.

Signatura: AHAT, ms. 17/5

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Guimerà (Urgell)

Datació: segle xv

Descripció: dos folis (A i B), 470 × 370. Escriptura tirada. Nou línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al Dijous Sant i el Divendres Sant (foli A), i per al diumenge de Pentecosta (foli B).

Signatura: AHAT, ms. 17/6

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Gratallops (Priorat)

Datació: segle xv

Descripció: un foli retallat als marges, 315 × 230. Escriptura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt cinc ratlles vermelles. No s'hi veuen claus ni guions

Contingut litúrgic: conté un trop dedicat a la Mare de Déu.

Signatura: AHAT, ms. 17/7

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Nalec (Urgell)

Datació: segle xv

Descripció: un bifoli una mica escapçat, 210 × 150. Escriptura tirada. S'hi veuen set línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté un trop que no hem pogut identificar.

Signatura: AHAT, ms. 17/8

Olim: ms. 12 i ms. 44

Tipus de llibre: troper-proser

Procedència: Torroja (Priorat)

Datació: segle XIV

Descripció: un còdex de vint-i-dos folis, dels quals vint-i-un duen notació musical, 230 × 175. Escriptura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté diversos prefacis, un *Pater noster* i diverses proses marianes. Al foli 20 hi ha un agnusdei tropat polifònic a dues veus. Per al contingut, vegeu l'estudi de Maricarmen Gómez

Bibliografia: GÓMEZ, Maricarmen. «Un manuscrito musical de hacia 1300 en busca de contexto: el caso de "E-Boc1" (Barcelona, Centro de Documentación del Orfeó Català, ms. 1)». A: CARRERO, Eduardo (coord.). *Aragonia cisterciensis: Espacio, arquitectura, música y función en los monasterios de la Orden del Císter en la Corona de Aragón*. Gijón: Trea, 2020, p. 118. Disponible en línia a: <https://www.cedoc.cat/article-un-manuscrito-musical-de-hacia-1300-en-busca-de-contexto_29781.pdf> [Consulta: 23 agost 2025].

Signatura: AHAT, ms. 17/9

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Rocafort de Queralt (Conca de Barberà)

Datació: segle XV

Descripció: un foli mutilat, 350 × 275. Escriptura tirada. S'hi veuen vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al quart diumenge d'Advent.

Signatura: AHAT, ms. 17/10

Tipus de llibre: breuari

Procedència: Alcover (Alt Camp)

Datació: segle XIV

Descripció: dos bifolis retallats que semblen del mateix còdex, 425 × 335. Escriptura a dues columnes. Combina línies de text amb línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de septuagèsima, primera i tercera setmana de Quaresma.

Signatura: AHAT, ms. 17/11

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Montblanc (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV

Descripció: un bifoli. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al Divendres Sant i el Diumenge de Pasqua.

Signatura: AHAT, ms. 17/12

Olim: ms. 3 (de l'arxiu parroquial de Montblanc)

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Montblanc (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV

Descripció: dos bifolis, 460 × 330. Escripura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles tintades. Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la dedicació d'una església

Bibliografia: BONASTRE, Francesc. «Els manuscrits musicals litúrgics de Santa Maria de Montblanc». *Aplec de Treballs: Revista del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà* [Montblanc], 4 (1978), p. 159. Disponible en línia a: <<https://www.raco.cat/index.php/Aplec/article/view/15360/102545>> [Consulta: 18 novembre 2024].

Signatura: AHAT, ms. 17/13

Olim: ms. 5 (de l'arxiu parroquial de Montblanc)

Tipus de llibre: proser-troper

Procedència: Montblanc (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV

Descripció: quatre bifolis i un foli, 455 × 325. Escripura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté trops per a les festes de Sant Joan Evangelista, l'Epifania, l'Ascensió, la Pentecosta, Sant Joan Baptista i trops d'alguns *kyrie*

Bibliografia: BONASTRE, Francesc. «Els manuscrits musicals litúrgics de Santa Maria de Montblanc». *Aplec de Treballs: Revista del Centre d'Es-*

tudis de la Conca de Barberà [Montblanc], 4 (1978), p. 162. Disponible en línia a: <<https://www.raco.cat/index.php/Aplec/article/view/15360/102545>> [Consulta: 18 novembre 2024].

Signatura: AHAT, ms. 17/14

Olim: ms. 6 (de l'arxiu parroquial de Montblanc)

Tipus de llibre: proser-troper

Procedència: Montblanc (Conca de Barberà)

Datació: segle XIV

Descripció: quatre bifolis, 455 × 335. Escripura tirada. Vuit línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté *Gloria in excelsis deo*, credo, sanctus i agnus dei, alguns d'ells tropats

Bibliografia: BONASTRE, Francesc. «Els manuscrits musicals litúrgics de Santa Maria de Montblanc». *Aplec de Treballs: Revista del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà* [Montblanc], 4 (1978), p. 164. Disponible en línia a: <<https://www.raco.cat/index.php/Aplec/article/view/15360/102545>> [Consulta: 18 novembre 2024].

Signatura: AHAT, ms. 17/15

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Montblanc (Conca de Barberà)

Datació: segle XV

Descripció: un foli mutilat. Escripura tirada. S'hi veuen set línies de text i música

Notació: quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Hi ha clau de do

Contingut litúrgic: no es llegeix prou bé per arribar a saber quin n'és el contingut.

Signatura: AHAT, ms. 19/1

Olim: còdex 1 / 6.1

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici catedralici

Origen: no és d'àmbit català. Probablement originari de la catedral de Besiers (conté la festa de Sant Afrodisi, que se celebrava el 28 d'abril)

Procedència: Alcover (Alt Camp)

Datació: segle X, primer quart

Descripció: dotze folis, 240 × 160. Text tirat. Tretze línies de text amb música. Còdex de factura molt pulcra

Notació: aquitana sense ratlla

Contingut litúrgic: conté antífores i responsoris del Diumenge de Passió a Pentecosta. Hi ha una antífona de sant Afrodisi, bisbe de Besiers

Notes: procedència: podria haver arribat a Catalunya a partir de les relacions de la seu tarragonina amb Sant Ruf d'Avinyó; datació: Gros diu que és del primer quart del segle x

Enllaços: <<https://arxiuenlinia.ahat.cat/Document/0000041252#imatge-2>> [Consulta: 26 agost 2024]

Bibliografia: CAPDEVILA, Sanç. «Notes d'arxius. De l'arxiu arxidiocesà de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, VI (1930), p. 295. [En dona una reproducció]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_6/AST_6_295.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; ANGLÈS, Higiní. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Biblioteca de Catalunya, 1935. [Reproducció de l'edició original: Barcelona, 1988], [51 i fig. 47]. Disponible en línia a: <<https://botiga.bnc.cat/?product=la-musica-a-catalunya-fins-al-segle-xiii>> [Consulta: 28 gener 2025]; JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiocesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 219-220. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967 [218]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [671]; *Millenium: Història i art de l'Església catalana*. Catàleg de l'exposició. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1989, p. 96-97. [Referència de Joaquim Garrigosa i reproducció]; GARRIGOSA, Joaquim. «Els manuscrits musicals». A: *Pallium: Exposició d'Art i Documentació*. Catàleg de l'exposició. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1992, p. 236. [La reproducció apareix desplaçada, per error, a la p. 235, esquerra]; COMPANYYS, Isabel; VIRGILI, Maria Joana. «Fons de còdexs de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (segles IX-XIII)». A: *Catalunya romànica*. Vol. XXI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 191; GARRIGOSA,

Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 209 [317]; GROS, Miquel dels S. «Fragments d'un antifonari de l'ofici diví de Besiers (Tarragona, Arx. Hist. Arxid., Frag. 19/1)». *Miscel·lània Litúrgica Catalana* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans], 17 (2009), p. 47-81. [Estudi monogràfic dedicat a aquest manuscrit]. Disponible en línia a: <<https://revistes.iec.cat/index.php/MLC/article/view/51015.001/1715>> [Consulta: 2 novembre 2022].

Signatura: AHAT, ms. 19/2

Tipus de llibre: breviari

Procedència: no és català. Sembla procedent de la Septimània

Datació: segle x, meitat

Descripció: divuit folis, 330 × 230. Text tirat. Trenta-quatre línies de text que són menys si duen música

Notació: aquitana sense ratlla, encara que en alguns folis sembla que s'aprofita la línia en sec del marcat del text al pergamí

Contingut litúrgic: conté els oficis d'Advent a Nadal (folis 1-8); de Sant Sebastià, Santa Agnès i segon diumenge d'Epifania (folis 9-12); de Sant Vicenç i la Conversió de Sant Pau (folis 13-14); de la Purificació de la Mare de Déu (foli 15); de Santa Àgata (foli 16), i de l'Ascensió (folis 17-18)

Notes: procedència: podria haver arribat a Catalunya a partir de les relacions amb Sant Ruf d'Avinyó

Enllaços: <<https://arxiuenlinia.ahat.cat/Document/0000041253>> [Consulta: 21 desembre 2023]

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidicesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, xxxviii (1966), p. 220. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [671]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 209 [317]; GARRIGOSA, Joaquim. «La notation musicale dans la Catalogne médiévale». A: LUCA, Elsa; MOODY, Ivan; GOODESNE, Jean-François (ed.). *The Materiality of Sound in Chant Manuscripts in the West*. Turnhout: Brepols, 2023, p. 275-305.

Signatura: AHAT, ms. 19/3

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Origen: no és català; sembla d'àmbit narbonès o de prop de Carcassona (sant Nazari era patró de la catedral de Besiers i de la de Carcassona)

Procedència: Nalec (Urgell)

Datació: segle *x ex.*

Descripció: un foli, 350 × 230. Text tirat. S'hi veuen catorze línies de text amb música. Està una mica retallat

Notació: aquitana damunt ratlla seca amb guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Nazari

Notes: procedència: podria haver arribat a Catalunya a partir de les relacions amb Sant Ruf d'Avinyó.

Enllaços: <<https://arxiuenlinia.ahat.cat/Document/0000041254#imatge-3>> [Consulta: 21 desembre 2023]

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiocesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 220. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [671]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 210 [319].

Signatura: AHAT, ms. 19/4

Olim: ms. 6.9

Tipus de llibre: breviarí

Procedència: Pira (Conca de Barberà)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un bifoli fragmentat, vuit folis i quatre mitjos folis, 485 × 375.

Esriptura a dues columnes. Unes vint-i-quatre línies de text i música, que varien quan hi ha música

Notació: aquitana damunt ratlla en sec, que en alguns indrets apareix marcada amb mina de plom. Hi ha guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de Sant Benet i del comú dels màrtirs

Enllaços: <<https://arxiuenlinia.ahat.cat/Document/0000041263>> [Consulta: 23 desembre 2023]

Bibliografia: ANGLÈS, Higiní. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Biblioteca de Catalunya, 1935. [Reproducció de l'edició original: Barcelona, 1988], [52.9]. Disponible en línia a: <<https://botiga.bnc.cat/?product=la-musica-a-catalunya-fins-al-segle-xiii>> [Consulta: 28 gener 2025]; JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidocesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 220. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [671]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 210 [320].

Signatura: AHAT, ms. 19/5

Olim: anteriorment, manuscrit sense signatura

Tipus de llibre: leccionari

Procedència: Alcover (Alt Camp)

Datació: segle XIII

Descripció: un bifoli, 355 × 270. Text tirat. Vint-i-tres línies de text en què a vegades hi ha música. Està tacat per la humitat

Notació: aquitanoquadrada damunt ratlla vermella

Contingut litúrgic: conté litúrgia de Nadal. Al foli 2v hi ha el *Cant de la Sibilla*

Bibliografia: GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 220 [341].

Signatura: AHAT, ms. 20/1

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Origen: no és català; sembla d'àmbit narbonès o de prop de Carcassona

Procedència: els Omells de na Gaia (Urgell)

Datació: segle X ex.

Descripció: un foli mutilat, 330 × 260. Text tirat. Onze línies de text i música

Notació: aquitana damunt ratlla seca, amb guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a l'ofici de Sant Hilari

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiecésano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 220-221. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 211 [321].

Signatura: AHAT, ms. 20/2

Tipus de llibre: leccionari - antifonari de l'ofici

Origen: probablement és de fora de Catalunya; potser de la Septimània?

Procedència: l'Albi (Garrigues)

Datació: segle x, segona meitat

Descripció: un bifoli lleugerament escapçat, 260 × 190. Unes vint línies de text tirat amb música

Notació: aquitana que se serveix de la ratlla seca del ratllat del text

Contingut litúrgic: conté cants per a la festa de l'Ascensió

Notes: observacions bibliogràfiques: a Anglès trobem dades un xic confuses. Aquest no és l'antic 6.4 i no inclou la festa de Sant Andreu

Bibliografia: ANGLÈS, Higiní. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Biblioteca de Catalunya, 1935. [Reproducció de l'edició original: Barcelona, 1988], [52.4]. Disponible en línia a: <<https://botiga.bnc.cat/?product=la-musica-a-catalunya-fins-al-segle-xiii>> [Consulta: 28 gener 2025]; JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiecésano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 221. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrès Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [221]; JANINI, José. *Manuscritos li-*

túrgicos de las bibliotecas de España. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 211 [322].

Signatura: AHAT, ms. 20/3

Olim: ms. 6.2

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Nalec (Urgell)

Datació: segle XI, primera meitat

Descripció: un bifoli, 240 × 200. Escriptura tirada. Catorze línies de text i música

Notació: catalana sense ratlla

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Sant Martí, Sant Sadurní i Sant Andreu

Notes: text: hi diu «Andreu» en català

Bibliografia: ANGLÈS, Higini. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Biblioteca de Catalunya, 1935. [Reproducció de l'edició original: Barcelona, 1988], [52.2] (amb algunes confusions). Disponible en línia a: <<https://botiga.bnc.cat/?product=la-musica-a-catalunya-fins-al-segle-xiii>> [Consulta: 28 gener 2025]; JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiecésano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, xxxviii (1966), p. 221. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [220]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; *Millenium: Història i art de l'Església catalana*. Catàleg de l'exposició. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1989, p. 96-97. [Referència de Joaquim Garrigosa i reproducció]; GARRIGOSA, Joaquim. «Els manuscrits musicals». A: *Pallium: Exposició d'Art i Documentació*. Catàleg de l'exposició. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1992, p. 237. [Amb una reproducció]; COMPANYS, Isabel; VIRGILI, Maria Joana. «Fons de còdexs de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona

(segles IX-XIII)». A: *Catalunya romànica*. Vol. XXI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 191; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 212 [323].

Signatura: AHAT, ms. 20/4

Tipus de llibre: breuari

Origen: per l'aspecte, el manuscrit sembla de fora de Catalunya

Procedència: Alcover (Alt Camp)

Datació: segle XII, primera meitat

Descripció: dos bifolis, 340 × 280. Escripura tirada. Trenta-una línies de text que a vegades duen música

Notació: aquitana damunt ratlla seca i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis del Diumenge de Passió, Santa Maria Magdalena i el Diumenge de Rams

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiocesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, xxxviii (1966), p. 221. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; COMPANYS, Isabel; VIRGILI, Maria Joana. «Fons de còdexs de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (segles IX-XIII)». A: *Catalunya romànica*. Vol. XXI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 191; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 212 [324].

Signatura: AHAT, ms. 20/5

Olim: ms. 6.7

Tipus de llibre: breuari

Procedència: Pira (Conca de Barberà)

Datació: segle XII, meitat

Descripció: un bifoli, 270 × 180. Text tirat. Quaranta línies de text i música. Està una mica tacat per la humitat

Notació: aquitana sense ratlla i amb guió final. La notació és força menuda

Contingut litúrgic: conté els oficis de sants del novembre Sant Brici, Sant Romà, Sant Martí i Sant Andreu

Bibliografia: ANGLÈS, Higini. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Biblioteca de Catalunya, 1935. [Reproducció de l'edició original: Barcelona, 1988], [52.7] (amb algunes confusions). Disponible en línia a: <<https://botiga.bnc.cat/?product=la-musica-a-catalunya-fins-al-segle-xiii>> [Consulta: 28 gener 2025]; JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, xxxviii (1966), p. 221. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrès Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [222]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 212 [325].

Signatura: AHAT, ms. 20/6

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Vallclara (Conca de Barberà)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un foli, 315 × 250. Escripura tirada. Dotze línies de text amb música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté responsoris per al Divendres Sant i el Dissabte Sant

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, xxxviii (1966), p. 221. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; COMPANYS, Isabel; VIRGILI, Maria Joana. «Fons de còdexs de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (segles IX-XIII)». A: *Catalunya romànica*. Vol. XXI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 191; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 213 [326].

Signatura: AHAT, ms. 20/7

Tipus de llibre: breviarí

Datació: segle XII, primera meitat

Descripció: un bifoli, 250 × 160. Text tirat. Trenta línies de text i música.

No està en gaire bon estat

Notació: aquitana menuda damunt ratlla lleugerament tintada

Contingut litúrgic: conté oficis de Nadal. Al foli 1r hi ha el final del *Cant de la Sibilla*

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiecésano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 221. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; JANINI, José. *Manuscriptos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 213 [327].

Signatura: AHAT, ms. 20/8

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XII ex.

Descripció: un foli, 310 × 245. Escripura tirada. Tretze línies de text amb música. Està una mica malmès

Notació: aquitana damunt ratlla groga i guió final

Contingut litúrgic: conté responsoris per als diumenges després de Pentecosta

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiecésano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 221. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; JANINI, José. *Manuscriptos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; COMPANYS, Isabel; VIRGILI, Maria Joana. «Fons de còdexs de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (segles IX-XIII)». A: *Catalunya romànica*. Vol. XXI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 191; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 214 [328].

Signatura: AHAT, ms. 20/9

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Vallclara (Conca de Barberà)

Datació: segle XII *ex.*

Descripció: dos folis, 360 × 250. Text tirat. Dotze línies de text amb música. Un dels folis està retallat al marge

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella i tres de seques), amb claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per als oficis de l'Assumpció, Tots Sants, Degollació de Sant Joan Baptista i Sant Sadurní

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidicesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 221. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; JANINI, José. *Manuscriptos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 214 [329].

Signatura: AHAT, ms. 20/10

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Datació: segle XII *ex.* - segle XIII *in.*

Descripció: un foli, 320 × 220. Text tirat. Dotze línies de text amb música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per al cinquè diumenge després de Pasqua, lletanies majors i per a l'Ascensió

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidicesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 222. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; JANINI, José. *Manuscriptos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; COMPANYS, Isabel; VIRGILI, Maria Joana. «Fons de còdexs de l'Arxiu His-

tòric Arxidiocesà de Tarragona (segles IX-XIII)». A: *Catalunya romànica*. Vol. XXI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 193; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 214 [330].

Signatura: AHAT, ms. 20/11

Tipus de llibre: antifonari de l'ofici

Procedència: Ciutadilla (Urgell)

Datació: segle XII *ex.* - segle XIII *in.*

Descripció: tretze folis i tres fragments de foli, 360 × 250. Text tirat. Tretze línies de text amb música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les festes de Sant Nicolau, Sant Sebastià i Sant Fabià, Sant Valentí, Santa Maria Magdalena, Santa Àgata, Sant Joan, Sant Pau, Sant Pere, els Sants Innocents, Sant Vicenç, el diumenge després de l'Epifania, la tercera setmana de Quaresma i la tercera setmana d'Advent

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiocesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 221-222. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 215 [331].

Signatura: AHAT, ms. 20/12

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: un foli, 330 × 230. Escripura tirada. Deu línies de text i música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (una de vermella o groga i tres de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté misses de les fèries de la primera setmana de Quaresma

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiocesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 222. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979. (Monumenta Andorrana; 6), [31]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; *Millenum: Història i art de l'Església catalana*. Catàleg de l'exposició. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1989, p. 96-97. [Referència de Joaquim Garrigosa i reproducció]; GARRIGOSA, Joaquim. «Els manuscrits musicals». A: *Pallium: Exposició d'Art i Documentació*. Catàleg de l'exposició. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1992, p. 238. [La reproducció apareix desplaçada, per error, a la mateixa pàgina, a baix]; COMPANYYS, Isabel; VIRGILI, Maria Joana. «Fons de còdexs de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (segles IX-XIII)». A: *Catalunya romànica*. Vol. XXI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 191; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 215 [332].

Signatura: AHAT, ms. 20/13

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Capafonts (Baix Camp)

Datació: segle XII, meitat

Descripció: un bifoli, 230 × 180. Escriptura tirada. Tretze línies de text i música. Algun fragment ens arriba sense la música anotada malgrat que hi fou preparat

Notació: catalana damunt quatre ratlles totes seques, molt diastemàtica. Hi ha guió final

Contingut litúrgic: conté misses del començament de la Quaresma

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiocesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 222. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979.

(Monumenta Andorrana; 6), [32]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; *Millenium: Història i art de l'Església catalana*. Catàleg de l'exposició. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1989, p. 96-97. [Referència de Joaquim Garrigosa i reproducció]; GARRIGOSA, Joaquim. «Els manuscrits musicals». A: *Pallium: Exposició d'Art i Documentació*. Catàleg de l'exposició. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1992, p. 238. [La reproducció apareix desplaçada, per error, a la p. 236, dreta]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 215 [333].

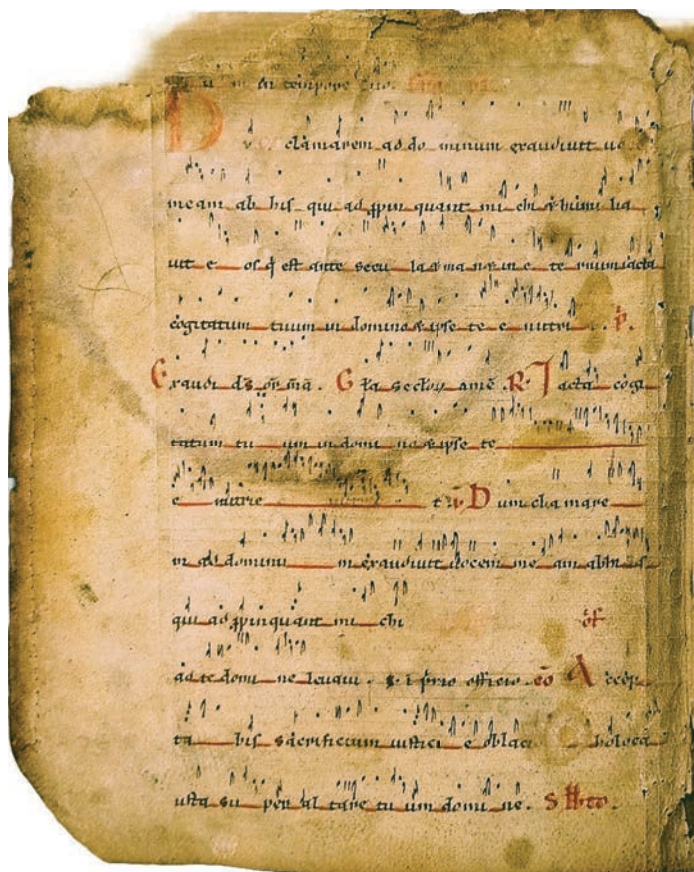

Figura 10.

Tarragona AHAT ms 20.13 1v-2r.

Signatura: AHAT, ms. 20/14

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Montblanc (Conca de Barberà)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: tres bifolis, un parell dels quals estan mutilats, 310 × 235. Escripura tirada. Deu línies de música i text. Està tallat i mutilat

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella i tres de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté misses per a la septuagèsima, la sexagèsima, la quinquagèsima, les témpores de Quaresma, la segona i tercera setmanes de Quaresma i per als diumenges durant l'any

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidicesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 222. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979. (Monumenta Andorrana; 6), [33]. [Hi parla d'un altre fragment conservat en una altra carpeta, que ha estat localitzat i classificat durant la tardor de 2024]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 216 [334].

Signatura: AHAT, ms. 20/15

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: Pira (Conca de Barberà)

Datació: segle XII ex.

Descripció: un bifoli, 310 × 210. Nou línies de text tirat amb música

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques) amb clau de fa i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a les misses de la segona i la tercera setmanes d'Advent i el dissabte de les témpores d'Advent

Notes: observacions: potser es tracta del 52.6 d'Anglès? Les confusions que presenta l'inventari d'Anglès pel que fa a aquest arxiu no permeten assegurar-ho

Bibliografia: ANGLÈS, Higini. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Biblioteca de Catalunya, 1935. [Reproducció de l'edició original: Barcelona, 1988], [52.6?]. Disponible en línia a: <<https://botiga.bnc.cat/?product=la-musica-a-catalunya-fins-al-segle-xiii>> [Consulta: 28 gener 2025]; JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiecésano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, xxxviii (1966), p. 222. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979. (Monumenta Andorrana; 6), [34]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; MAS, Josiane. «La notation catalane». *Revista Española de Musicología*, xi, núm. 1 (1988), p. 24. [Encara que parla de coexistència de notacions catalana i aquitana, només hi ha notació aquitana]; *Millenium: Història i art de l'Església catalana*. Catàleg de l'exposició. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1989, p. 96-97. [Referència de Joaquim Garrigosa i reproducció]; GARRIGOSA, Joaquim. «Els manuscrits musicals». A: *Pallium: Exposició d'Art i Documentació*. Catàleg de l'exposició. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1992, p. 238. [La reproducció apareix desplaçada, per error, a la p. 237, esquerra]; COMPANYYS, Isabel; VIRGILI, Maria Joana. «Fons de còdexs de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (segles IX-XIII)». A: *Catalunya romànica*. Vol. XXI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 192; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 216 [335]; ZAPKE, Susana. «Sistemas de notación en la Península Ibérica». A: ZAPKE, Susana (ed.). *Hispania Vetus: Manuscritos litúrgico-musicales: De los orígenes visigóticos a la transición francorromana (siglos IX-XII)*. Bilbao: Fundación BBVA, 2007, p. 237, nota 97. Disponible en línia a: <https://www.fbbva.es/wp-content/uploads/2017/05/dat/DE_2008_hispania_vetus_esp.pdf> [Consulta: 12 juny 2024].

Signatura: AHAT, ms. 20/16

Tipus de llibre: antifonari de la missa

Procedència: les Piles (Conca de Barberà)

Datació: segle XII, segona meitat

Descripció: dos bifolis i un foli, 280 × 200. Text tirat. Vuit línies de text i música. En mal estat de conservació

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella i tres de seques). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté cants per a la sexagèsima i la Quaresma

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidocesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 222. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979 (Monumenta Andorrana; 6), [35]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [672]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 217 [336].

Signatura: AHAT, ms. 22/1

Tipus de llibre: llibre litúrgic mixt (leccionari i antifonari de la missa)

Origen: probablement originari d'alguna parròquia de la zona fronterera de la Catalunya Vella

Datació: segle IX *ex*. (Jesús Alturo el data cap al 880)

Descripció: un bifoli, 298 × 222. Escrit a dues columnes. Unes trenta línies de text, on es va preveure la notació musical, però l'espai preparat resultà insuficient en alguns indrets. La lletra és carolina rural, escrita en un centre amb poca tradició d'escriptura. No està en gaire bon estat. Els neumes s'hi veuen poc

Notació: catalana arcaica, sense ratlla. Malgrat que es preveïé la col·locació dels neumes al manuscrit, l'espai resulta insuficient en molts llocs i els neumes hi apareixen amuntegats

Peculiaritats del còdex: és possible que es tracti del manuscrit amb notació musical més antic conservat a Catalunya (similar al Perg. 99, R.

9.135 de la Biblioteca de Catalunya). Com destaca Mundó (1967), la concepció d'aquest llibre litúrgic mixt és força enginyosa, ja que tracta de reunir en un sol llibre les lectures i els cants que havia d'utilitzar el ministre no celebrant

Contingut litúrgic: conté lectures i cants per a la litúrgia de Dilluns Sant a Dijous Sant

Notes: datació: Jesús Alturo (1992, p. 277, nota 6) el data cap al 880; procedència: Miquel dels S. Gros diu que devia procedir d'una església rural amb pocs recursos, ja que una sola persona hi feia de cantor i de lector

Enllaços: <<https://arxiuenlinia.ahat.cat/Document/0000041281#imatge-1>> [Consulta: 28 desembre 2023]

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiocesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, xxxviii (1966), p. 224. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles xi-xii». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [224]; MUNDÓ, Anscari M. «Un fragment molt antic de litúrgia romana a Catalunya». A: *II Congrés Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, p. 173-191. [Estudi monogràfic i molt complet sobre l'esmentat manuscrit, en què en destaca els aspectes litúrgics, paleogràfics i musicològics i n'ofereix reproduccions; a part, dona una interessant referència de manuscrits amb notació musical arcaica de Catalunya]; BELLAVISTA, Joan. *L'antifoner de la missa de Sant Romà de les Bons*. Andorra: Casal i Vall, 1979. (Monumenta Andorrana; 6), [36]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [674]; MAS, Josiane. «La notation catalane». *Revista Española de Musicología*, xi, núm. 1 (1988), p. 12 i nota 4; MUNDÓ, Anscari M. «Leccionari». A: *Gran enciclopèdia catalana*. Vol. 13. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989, p. 417 i 418. [Amb una reproducció]; GARRIGOSA, Joaquim. «L'Acta de Consagració de l'Església del Castell de Tona i la seva importància musical». A: *Tona 889-1989*. Vic: Gràfiques Artex, 1989; *Millenum: Història i art de l'Església catalana*. Catàleg de l'exposició. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1989, p. 94. [Referència d'Anscari M. Mundó i reproducció]; GARRIGOSA, Joaquim. «Aportacions posteriors

a Higini Anglès en el camp de la monodia litúrgica medieval». *Recerca Musicològica*, IX-X (1992), p. 20. Disponible en línia a: <<https://raco.cat/index.php/RecercaMusicologica/article/view/42762/51620>> [Consulta: 13 juny 2024]; GARRIGOSA, Joaquim. «Els manuscrits musicals». A: *Pallium: Exposició d'Art i Documentació*. Catàleg de l'exposició. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1992, p. 235. [La reproducció apareix desplaçada, per error, a la mateixa pàgina, a la dreta]; OLIVAR, Alexandre. «La litúrgia a Catalunya ara fa mil anys». A: *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres, 1992, p. 78; ALTURO, Jesús. «Manuscrits i documents llatins d'origen català del segle IX». A: *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 1992, p. 277 i, especialment, nota 6; MUNDÓ, Anscari M. «La cultura artística escrita». A: *Catalunya romànica*. Vol. I. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1994, p. 133. [Amb una reproducció molt clara]; COMPANYS, Isabel; VIRGILI, Maria Joana. «Fons de còdexs de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (segles IX-XIII)». A: *Catalunya romànica*. Vol. XXI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 191; GÓMEZ, M. Carmen. «La Catalunya carolíngia. De música i litúrgia». A: *Catalunya a l'època carolíngia: Art i cultura abans del romànic*. Catàleg de l'exposició. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, 1999, p. 137; BERNADÓ, Màrius. «La cultura musical i els espectacles escènics». A: *Del romà al romànic: Història, art i cultura de la Tarraconense mediterrània entre els segles IV i X*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1999, p. 451-452; GARRIGOSA, Joaquim. «Monodia litúrgica i profana». A: AVIÑOA, Xosé (dir.). *Història de la música catalana, valenciana i balear*. Vol. I: *Dels inicis al Renaixement*. Barcelona: Edicions 62, 2000, p. 30. [Amb una reproducció]; GÓMEZ, M. Carmen. *La música medieval en España*. Kassel: Reichenberger, 2001, p. 33; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 217 [337] i p. 314; ZAPKE, Susana. «Sistemas de notación en la Península Ibérica». A: ZAPKE, Susana (ed.). *Hispania Vetis: Manuscritos litúrgico-musicales: De los orígenes visigóticos a la transición francorromana (siglos IX-XII)*. Bilbao: Fundación BBVA, 2007, p. 215 i 231, nota 34. [A la p. 236, nota 90, cita aquest manuscrit com de notació aquitana primitiva, però és erroni]. Disponible en línia a: <<https://www.fbbva.es/wp-content/>

uploads/2017/05/dat/DE_2008_hispania_vetus_esp.pdf> [Consulta: 12 juny 2024]; GROS, Miquel dels Sants. «Fragments d'un missal ripollès del final del segle XI (Vic, Bib. Episc., frag. II/43)». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, LII (2011), p. 127. Disponible en línia a: <<https://raco.cat/index.php/AnnalsGironins/article/view/248064/332152>> [Consulta: 13 juny 2024]; GARRIGOSA, Joaquim. «La notation musicale dans la Catalogne médiévale». A: LUCA, Elsa; MOODY, Ivan; GOODESNE, Jean-François (ed.). *The Materiality of Sound in Chant Manuscripts in the West*. Turnhout: Brepols, 2023, p. 275-305.

Signatura: AHAT, ms. 22/5

Olim: ms. 6.1

Tipus de llibre: missal plenari

Procedència: Capafonts (Baix Camp)

Datació: segle XII, primera meitat

Descripció: dos bifolis, 225 × 170. Text tirat. Trenta-una línies de text en què a vegades hi ha música intercalada. Hi ha un marge una mica escapçat

Notació: catalana sense ratlla o bé damunt la ratlla en sec del text

Contingut litúrgic: conté misses de septuagèsima i sexagèsima, Dissabte Sant i Diumenge de Pasqua. Conté també les vespres de Pasqua i la prosa *In die Sancto Pasce*

Bibliografia: ANGLÈS, Higini. *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Biblioteca de Catalunya, 1935. [Reproducció de l'edició original: Barcelona, 1988], [52.1]. Disponible en línia a: <<https://botiga.bnc.cat/?product=la-musica-a-catalunya-fins-al-segle-xiii>> [Consulta: 28 gener 2025]; JANINI, José; RÍCOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidocesano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXVIII (1966), p. 225. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; OLIVAR, Alexandre. «Les supervivències litúrgiques autòctones a Catalunya en els manuscrits dels segles XI-XII». A: *II Congrès Litúrgic de Montserrat*. Vol. III. Montserrat, 1967, [219]; JANINI, José. *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [674]; GARRIGOSA, Joaquim. «Els manuscrits musicals». A: *Pallium: Exposició d'Art i Documentació*. Catàleg de l'exposició. Tarragona: Diputació de

Tarragona, 1992, p. 236. [Al damunt apareix una reproducció que, per error, no correspon a aquest manuscrit]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 218 [338].

Signatura: AHAT, ms. 22/10

Tipus de llibre: antifonari de la missa - epistolari

Procedència: Rocafort de Queralt (Conca de Barberà)

Datació: segle XII ex.

Descripció: un foli, 345 × 225. Vint-i-quatre línies de text tirat, amb música en alguns indrets. Està retallat a baix

Notació: aquitana damunt quatre ratlles (vermella, groga i dues de seques; la groga gairebé no es veu). Hi ha claus de fa i de do i guió final

Contingut litúrgic: conté antífones i una epístola per a les fèries després de la quarta setmana de Quaresma

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiecésano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, xxxviii (1966), p. 226. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 219 [339].

Signatura: AHAT, ms. 22/16

Tipus de llibre: missal plenari

Procedència: les Piles (Conca de Barberà)

Datació: segle XI, meitat

Descripció: un bifoli, 335 × 230. Text a dues columnes. Vint-i-vuit línies de text, que varien si duen música. Molt retallat dels costats

Notació: aquitana sense ratlles

Contingut litúrgic: conté les misses de Sant Benet i la Càtedra de Sant Pere

Notes: origen: per l'aparença de la lletra, sembla confegit fora de Catalunya

Bibliografia: JANINI, José; RICOMÀ, Xavier. «Fragmentos litúrgicos del Archivo Histórico Archidiecésano de Tarragona». *Analecta Sacra Tarra-*

conensia, xxxviii (1966), p. 226-227. [Amb una breu descripció i referències bibliogràfiques]. Disponible en línia a: <https://www.icatm.net/bibliotecabalmes/sites/default/files/public/analecta/AST_38.2/AST_38_2_217.pdf> [Consulta: 24 maig 2024]; JANINI, José. *Manuscriptos litúrgicos de las bibliotecas de España*. Vol. II. Burgos: Aldecoa, 1980, [674]; *Millenium: Història i art de l'Església catalana*. Catàleg de l'exposició. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1989, p. 96-97. [Referència de Joaquim Garrigosa i reproducció]; GARRIGOSA, Joaquim. «Els manuscrits musicals». A: *Pallium: Exposició d'Art i Documentació*. Catàleg de l'exposició. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1992, p. 237. [La reproducció apareix desplaçada, per error, a la p. 236, esquerra]; COMPANYS, Isabel; VIRGILI, Maria Joana. «Fons de còdexs de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (segles IX-XIII)». A: *Catalunya romànica*. Vol. XXI. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 191; GARRIGOSA, Joaquim. *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII: L'evolució de la notació musical*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2003. (Col·lecció Emili Pujol; 2), p. 219 [340]; GARRIGOSA, Joaquim. «La notation musicale dans la Catalogne médiévale». A: LUCA, Elsa; MOODY, Ivan; GOUDÉSNE, Jean-François (ed.). *The Materiality of Sound in Chant Manuscripts in the West*. Turnhout: Brepols, 2023, p. 275-305.

